

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

KU LEUVEN

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

**DE INSTEMMINGSREGELING VOOR BUITENGERECHTELIJKE JEUGDHULP IN VLAANDEREN:
EEN KINDERRECHTELIJKE EVALUATIE EN AANBEVELINGEN**

Tim Oosterbosch

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Johan PUT

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be

Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2023
2024

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

DE INSTEMMINGSREGELING VOOR BUITENGERECHTELIJKE JEUGDHULP IN VLAANDEREN: EEN KINDERRECHTELIJKE EVALUATIE EN AANBEVELINGEN

Tim Oosterbosch

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Johan PUT

" Ik denk dat men vanuit juridisch oogpunt het rechtsbeschermend statuut van de minderjarige scherper kan maken. Hij zou geacht worden zelf op te kunnen treden in zaken die hem rechtstreeks aanbelangen. Het gaat er niet om dat hij altijd gelijk moet hebben maar dat hij een evenwaardige partij zou zijn. "

~ Prof. Dr. Verhellen Eugeen (1941-2017)

Samenvatting

Het jeugdhulplandschap in Vlaanderen werd via de invoering van het decreet betreffende de integrale jeugdhulp en het decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht grondig hertekend. Deze decreten vormen als het ware de wetgevende fundering van de integrale jeugdhulp in Vlaanderen (de vroegere bijzondere jeugdbijstand). Het decreet integrale jeugdhulp kreeg in 2013 een 'update'. Aan het decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht werd sinds 2004 twintig jaar lang niet gesleuteld. Hier kwam in 2024 verandering in. Ook het DRM ondergaat nu een actualisering. Integrale jeugdhulp realiseert een samenwerking tussen verschillende sectoren, opdat kinderen en jongeren die behoefte hebben aan hulp of ondersteuning, altijd ergens terecht kunnen. De integrale jeugdhulp in Vlaanderen kan worden opgedeeld in drie grote categorieën: de vrijwillige jeugdhulp; de jeugdhulp via de gemandateerde voorzieningen (ook wel 'aanklampende' jeugdhulp); en de gerechtelijke jeugdhulp. De vrijwillige jeugdhulp en de jeugdhulp via de gemandateerde voorzieningen vormen samen de buitengerechtelijke jeugdhulp. Die specifieke vorm van jeugdhulp steunt op de vrijwilligheid en participatie van de betrokkenen. Zo geldt voor de vrijwillige jeugdhulp en voor de jeugdhulp via de gemandateerde voorzieningen een instemmingsvereiste vooraleer zij kan worden opgestart. Voor minderjarigen geldt vanaf de leeftijd van 12 jaar een vermoeden van bekwaamheid om zelfstandig met die jeugdhulp in te stemmen. Voor minderjarigen die jonger zijn, geldt dat vermoeden niet. Toch kunnen ook minderjarigen die nog geen 12 jaar oud zijn, bekwaam worden geacht om zelfstandig hun instemming te verlenen en kan het vermoeden van bekwaamheid voor 12-jarigen ook worden weerlegd. Dat de minderjarige soms zelfstandig zijn instemming kan verlenen, neemt niet weg dat soms ook ouderlijke instemming of de instemming van andere personen uit de context van de minderjarige nodig is. Rond de instemmingsregeling kunnen zich problemen voordoen. Zo is er enerzijds een leeftijdsgrens bepaald voor het vermoeden van bekwaamheid t.a.v. de minderjarige, maar is niet geheel duidelijk wie dat vermoeden kan weerleggen, noch voorzien in enige procedure of regeling hiervoor in het decreet integrale jeugdhulp. Daarnaast weten jeugdhulpverleners niet altijd hoe om te gaan met de instemmingsregeling bij tegenstrijdige visies van betrokkenen in functie van het belang van het kind. Wat indien bijvoorbeeld de minderjarige zelf wel jeugdhulp overweegt, maar de ouders een andere mening zijn toegedaan? Wat indien ouders het onderling niet eens raken over het al dan niet opstarten van buitengerechtelijke jeugdhulp voor hun kind? Wat wanneer de ouders jeugdhulp wensen, maar de minderjarige zelf die jeugdhulp weigert? Deze vragen maken duidelijk dat er tijdens het instemmingsproces sprake kan zijn van belangenconflicten tussen de betrokkenen. Het is de jeugdhulpverlener die dan finaal zal moeten beslissen of er al dan niet buitengerechtelijke jeugdhulp wordt opgestart in het belang van de minderjarige. Deze masterscriptie spitst zich toe op de regeling van de instemmingsvereiste voor buitengerechtelijke jeugdhulp, die wordt geanalyseerd en geëvalueerd in het licht van een internationaal en Europees kinderrechtensperspectief. Drie indicatoren, nl. het belang van het kind, participatie en non-discriminatie zullen fungeren als evaluatiekader. Hoewel de instemmingsregeling de kinderrechtelijke toets uit deze masterscriptie grotendeels doorstaat, blijven enkele knelpunten merkbaar, waarvoor wordt gezocht naar aanbevelingen.

Dankwoord

Voor u ligt de masterscriptie "*De instemmingsregeling voor buitengerechtelijke jeugdhulp in Vlaanderen: een kinderrechtelijke evaluatie en aanbevelingen*". Dit onderzoek vormt het sluitstuk van mijn universitaire opleiding voor het behalen van de graad 'Master in de Rechten' aan de Universiteit Hasselt. Een universitaire opleiding afronden kan niet zonder de steun, inspiratie en motivatie van een aantal bijzondere personen. Een bijzonder woord van dank is dan ook niet meer dan gepast.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor Prof. Dr. Johan Put bedanken om mijn gekozen onderwerp te willen aanvaarden. Het geloof in het onderwerp en een bemoedigend eerste feedbackgesprek stimuleerden mij om met het onderwerp aan de slag te gaan. Daarnaast gaat ook een bijzonder woord van dank uit naar mijn begeleidster, Mevr. Liese Hofkens, voor de snelle respons, de inzichten en de aanmoedigende en constructieve feedback.

Vervolgens wil ik ook een bijzonder woord van dank richten tot Mr. Griet Mebis (advocate balie Limburg). Dankzij Mr. Mebis kwam ik tijdens mijn praktijkstage in het eerste masterjaar in contact met de materie die later het onderwerp van mijn masterscriptie zou worden. Waarvoor mijn oprechte dank.

Als laatste, maar zeker niet in mindere mate kan in dit dankwoord mijn familiale entourage niet ontbreken. In het bijzonder wens ik mijn ouders te bedanken voor al hun morele en financiële steun, hun geloof in mij en hun geduld om gedurende al die jaren een student onder zich te hebben. De kans krijgen om te mogen studeren is misschien wel het mooiste geschenk dat een kind van zijn ouders kan krijgen. Zonder hen was het doorlopen van deze studie dan ook niet mogelijk geweest. Ook wil ik mijn vriendin, Anke, bedanken voor de onvoorwaardelijke steun doorheen al deze jaren. Als mede-rechtenstudent weet zij als geen ander wat het inhoudt om deze opleiding te doorlopen. Ook alle andere mensen van mijn familie wens ik te bedanken voor hun steun en het geloof in mij. Ik hoop dat zij enigszins trots zijn op mij.

Tim Oosterbosch

9 mei 2024

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	I
Lijst van afkortingen	III
Lijst van bijlagen	V
Inleiding	1
Hoofdstuk 1. De instemmingsregeling voor buitengerechtelijke jeugdhulp in Vlaanderen	13
1.1 Integrale jeugdhulp in Vlaanderen, <i>quid?</i>	13
1.2 Toepassingsgebied <i>ratione personae</i> : cliënten in de integrale jeugdhulp.....	14
1.3 Categorieën van jeugdhulp	16
1.3.1 De buitengerechtelijke jeugdhulp	16
1.3.2 Jeugdhulp via de gemandateerde voorzieningen	18
1.3.3 Gerechtelijke jeugdhulp	19
1.4 Aan de integrale jeugdhulp verbonden rechten	20
1.5 Enkele basisprincipes	22
1.5.1 Participatie en inspraak.....	22
1.5.2 Bekwaamheid van de minderjarige	22
1.6 De instemmingsvereiste uitgediept.....	24
1.6.1 Instemming, <i>quid?</i>	24
1.6.2 Categorieën van jeugdhulp waarvoor instemming vereist is	24
1.6.3 Personen van wie de instemming vereist is	25
1.6.4 Specifieke situaties van instemming nader bekeken	26
a. De jeugdhulp richt zich enkel tot de minderjarige	26
b. De jeugdhulp richt zich niet enkel tot de minderjarige	27
1.6.5 Onduidelijkheden rond de instemmingsvereiste	28
1.7 Tussenbesluit	30
Hoofdstuk 2. Internationaal en Europees toetsingskader.....	31
2.1 Kinderrechteninstrumentarium	31
2.1.1 Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind.....	31
a. General Comment 12	32
b. General Comment 14	33
c. Concluding observation bij het gecombineerd vijfde en zesde periodieke landenrapport van België	34

2.1.2 Guidelines for the Alternative Care of Children	35
2.1.3 Het EU-Handvest Grondrechten.....	36
2.1.4 Aanbeveling (2005) 5 over de rechten van kinderen die leven in een instelling	36
2.2 Toetsingskader.....	37
2.2.1 Indicatoren en wegingsfactoren.....	37
a. Het belang van het kind	37
b. Participatie.....	41
c. Non-discriminatie	44
2.3 Tussenbesluit	45
Hoofdstuk 3. Evaluatie van de Vlaamse instemmingsregeling voor buitengerechtelijke jeugdhulp	47
3.1 Toetsing aan het belang van het kind als eerste overweging	47
3.2 Toetsing aan participatie.....	51
3.3 Toetsing aan non-discriminatie	55
3.4 Tussenbesluit	56
Hoofdstuk 4. Besluit en aanbevelingen	57
4.1 Besluit	57
4.2 Aanbevelingen	58
Bijlagen	61
Bijlage 1 Stappenplan belang van het kind	61
Bibliografie	62

Lijst van afkortingen

Aanbeveling (2005) 5: Aanbeveling (2005) 5 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa 'on the rights of children living in residential institutions' van 16 maart 2005

BWHI: Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd door de bijzondere Wet van 8 augustus 1988

CAW: Centrum voor Algemeen Welzijnswerk

CGG: Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg

CLB: Centrum voor Leerlingenbegeleiding

CRK: Comité voor de rechten van het kind

DIJ: Decreet betreffende de Integrale Jeugdhulp van 12 juli 2013

DRM: Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp [en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht van 15 maart 2019]

EU: Europese Unie

EU-Handvest Grondrechten: Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie, *Pb.L.* 18 december 2000, C 364/1

EVRM: Verdrag van de Raad van Europa tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 4 november 1950

General Comment 12: General Comment no. 12 (2009) het recht van het kind om gehoord te worden, Comité voor de Rechten van het Kind, 20 juli 2009

General Comment 14: General Comment no. 14 (2013) over het recht van het kind zijn belangen de eerste overweging te laten zijn (art. 3, eerste lid), Comité voor de Rechten van het Kind, 29 mei 2013

GAC: VN-resolutie A64/434 van 24 februari 2010 betreffende Guidelines for the Alternative Care of Children

GW: Gecoördineerde Grondwet van 17 februari 1994

ITP: Intersectorale Toegangspoort

KeKi: Kenniscentrum Kinderrechten

Kireco: Kinderrechtencoalitie Vlaanderen

KRC: Kinderrechtencommissariaat

MvT: Memorie van toelichting

OCJ: Ondersteuningscentrum Jeugdzorg

Ontwerp van decreet tot wijziging DRM: Ontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het

kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht en tot wijziging van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, *Parl. St. VI. Reg.*, 2024, nr. 0157/3.

Oud BW: Het 'oud' Burgerlijk Wetboek van 21 maart 1805 voor de hervorming (de nog niet hervormde boeken).

VK: Vertrouwenscentrum Kindermishandeling

VN: Verenigde Naties

VOS: Verontrustende situatie

VRK: Verdrag van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties Inzake de Rechten van het Kind van 20 november 1989

Lijst van bijlagen

Bijlage 1. Stappenplan belang van het kind

Inleiding

Situering en probleemstelling

1. Jongeren en welzijn - Het aantal jongeren met mentale problemen, (faal)angsten, depressies en onzekerheden neemt alsmat toe binnen de samenleving. Dat moest ook Alexander De Croo vaststellen, nadat hij voor een werkbezoek op de koffie ging bij TEJO vzw in januari 2023.¹ TEJO vzw is een organisatie die therapeutische hulp biedt aan minderjarigen. De organisatie maakt bewust geen deel uit van de integrale jeugdhulp in Vlaanderen en is dan ook geen officiële jeugdhulpaanbieder om laagdrempelig te blijven voor hulpzoekende jongeren en niet afhankelijk te zijn van bijvoorbeeld ouderlijke instemming of de vaak lange wachtlijsten van de tweedelijnsbulpverlening.² In 2018 bepleitte toenmalig kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen dat er door te sterk vast te houden aan de instemmingsvereiste van bijvoorbeeld ouders, niet altijd toegang is voor de hulpzoekende minderjarige tot de sector van de geestelijke gezondheidszorg. Meer nog, dat de minderjarige zo soms niet de hulp krijgt waar hij of zij recht op heeft. Hij bepleitte dan ook een minder strikte interpretatie van de instemmingsvereiste van bijvoorbeeld ouders voor minderjarigen die op zoek zijn naar geestelijke gezondheidszorg, zonder dat die helemaal overboord mag worden gegooid. Er moet meer belang worden gehecht aan de stem van het kind in die situaties, waar er nu vaak nog te veel naar de ouders wordt geluisterd.³ De vereiste van instemming van beide ouders blijkt – naast in de geestelijke gezondheidssector – ook in de praktijk van de jeugdhulp een struikelblok te zijn.⁴ Naast een structureel plaatsgebrek in de jeugdhulp blijken de jeugdhulpverleners ook met veel complexiteit te kampen te krijgen en niet altijd voldoende handelingsruimte te hebben om met gezinnen zelf naar een oplossing toe te werken.⁵

2. Integrale jeugdhulp in Vlaanderen - Naast organisaties zoals TEJO, zijn er in Vlaanderen ook organisaties vanuit verschillende sectoren die wel deel uitmaken van de Vlaamse integrale jeugdhulp. Integrale jeugdhulp in Vlaanderen is de verzamelnaam voor een intersectorale samenwerking voor hulp die kinderen en jongeren in Vlaanderen kunnen krijgen.⁶ Het doel hiervan is om op grond van een vraag of behoefte flexibele hulp en zorg op maat aan te bieden aan zowel de minderjarige als diens leefomgeving.⁷

¹ Artikel Knack, BELGA, *De Croo: 'Als zoveel jongeren hulp nodig hebben, is er iets fundamenteels aan de hand*, 2023, <https://www.knack.be/nieuws/gezondheid/de-croo-als-zoveel-jongeren-hulp-nodig-hebben-is-er-iets-fundamenteels-aan-de-hand/>.

² I. DE JONGHE, L. UYTENHOVE en G. VERLINDEN, *Hulpverlening en recht Juridische aandachtspunten ter ondersteuning van de praktijkwerker met toepassingen en kritisch-ethische reflecties*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 215.

³ Artikel De Morgen, F. VAN GARDEREN, *Toestemming ouder niet nodig voor psychotherapie bij kind*, 18 april 2018, via <https://www.demorgen.be/nieuws/toestemming-ouder-niet-nodig-voor-psychotherapie-bij-kind~bdd58e18/>.

⁴ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 177; Artikel website Jeugdhulp, Ingrid De Jonghe, oprichtster TEJO: *'Face-to-face-contact blijft voor mij toch heel belangrijk'*, 2018, <https://www.jeugdhulp.be/actua/anderen-aan-het-woord/interview/ingrid-de-jonghe-oprichtster-tejo-face-face-contact-blijft>.

⁵ Artikel Knack, H. CREVITS, *'Meer plaatsen in de jeugdhulp? Dat alleen is geen zaligmakende oplossing'*, 2023, <https://www.knack.be/nieuws/belgie/politiek/meer-plaatsen-in-de-jeugdhulp-dat-alleen-is-geen-zaligmakende-oplossing/>.

⁶ KINDERRECHTSWNKEL, *T ZITEMZO IN DE INTEGRALE JEUGDHULP*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7.

⁷ Art. 5 DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 146.

3. Instemmen met buitengerechtelijke jeugdhulp – De Vlaamse jeugdhulpregeling, steunt op twee decretale pilaren, namelijk het Decreet betreffende de Integrale Jeugdhulp (DIJ) en het Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht (DRM).⁸ Het DIJ en het DRM geven aan de minderjarige het recht om vrijwillig in te stemmen met de buitengerechtelijke jeugdhulp, dan wel die hulp te weigeren en voorziet daarnaast ook in een recht op instemming voor andere betrokkenen, zoals ouders of opvoedingsverantwoordelijken.⁹ Het is die regeling rond de instemming voor buitengerechtelijke jeugdhulp, die de insteek vormt van dit onderzoek. Het instemmingsproces kan namelijk bemoeilijkt worden door interne spanningen of belangenconflicten, onduidelijkheden over wiens instemming wel of niet noodzakelijk is en de onduidelijkheid voor jeugdhulpverleners over hoe in de praktijk met de instemmingsvereiste om te gaan, zoals hieronder (nrs. 4-6) verder zal worden verduidelijkt.

4. Belangenconflicten - De jeugdhulpverlening zal zich soms moeten bewegen tussen verschillende of conflicterende belangen van de betrokkenen, wat resulteert in het zoeken naar een weg hiertussen.¹⁰ Voor de toepassing van de rechten van het DIJ en het DRM en specifiek voor wat betreft de instemmingsregeling zal in de praktijk een dialoog nodig zijn tussen alle betrokkenen om een participatieve jeugdhulp te realiseren. De instemmingsvereiste van alle betrokken personen, waarop de vrijwillige jeugdhulp en gemandateerde jeugdhulp (samen de buitengerechtelijke jeugdhulp) in Vlaanderen worden geënt, zijn dan ook interessant om te onderzoeken.¹¹ Behalve voor de gerechtelijke jeugdhulp is instemming met de jeugdhulp een basisprincipe van de Vlaamse buitengerechtelijke jeugdhulp.¹² Het omgaan met belangenconflicten bij het instemmingsproces voor buitengerechtelijke jeugdhulp vormt ook een belangrijke context waarin het belang van het kind wordt bepaald.¹³

5. Stilzwijgen van de decreetgever over specifieke situaties van instemming – In sommige specifieke situaties is het niet geheel duidelijk wiens instemming precies vereist is. Zo kunnen ouders het onderling in sommige gevallen niet eens zijn over de opstart van jeugdhulp, terwijl zij beiden het ouderlijk gezag over hun kind uitoefenen. Het is in die situaties niet glashelder wie wel of niet dient in te stemmen met de buitengerechtelijke jeugdhulp.¹⁴ De decreetgever heeft geen gedetailleerde situaties beschreven inzake de instemmingsvereiste. Zo vermeldt noch het DIJ, noch het DRM specifieke bepalingen over bijvoorbeeld het gemeenschappelijke vermoeden van instemming bij de uitoefening van het ouderlijk gezag. Denk bijvoorbeeld ook aan de situatie van een ouder die exclusief het ouderlijk gezag uitoefent. Het DIJ en/of DRM had(den) hiervoor in een bepaling kunnen

⁸ Resp. Decr. VI. 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, BS 13 september 2013 (DIJ); Decr. VI. van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, BS 4 oktober 2004 (DRM).

⁹ Art. 5, tweede lid DIJ; Art. 6, vijfde lid DIJ; Art. 8 DRM.

¹⁰ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Kinderen tonen de weg. Jaarverslag 2022-2023*, Artoos, Brussel, 8; X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 2.

¹¹ Art. 6, vijfde lid DIJ; Art. 8-10 DRM.

¹² Art. 6, vijfde lid DIJ; Art. 16 DRM; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 175.

¹³ Art. 5, eerste lid DRM; Art. 6, zesde lid DIJ; KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Research Report. Children's best interests between theory & practice*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2014, 19.

¹⁴ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 176-177.

voorzien die de instemming van de ouder die het ouderlijk gezag exclusief uitoefent (of van de wettelijke vertegenwoordiger van de minderjarige) als voldoende bestempelt wanneer ouderlijke instemming nodig is. Ook voor de situaties waar er nog een andere ouder aanwezig is, maar deze gedurende lange tijd afwezig is zonder contact te houden, die ouder onvindbaar is of alle contact met zijn kind heeft verbroken, is er geen specifieke regeling in het DIJ, noch het DRM opgenomen. Het is in deze situaties dat een strikte lezing van de ouderlijke instemmingsvereiste en meer specifiek de plicht tot instemming van de beide ouders een toegangsbelemmerend effect zou kunnen hebben op de gewenste jeugdhulp.¹⁵

6. Geen duidelijk (wettelijk) kader voor het omgaan met de instemmingsvereiste - De praktijk van de jeugdhulp blijkt nood te hebben aan een duidelijk kader over hoe om te gaan met de instemmingsvereiste voor de buitengerechtelijke jeugdhulp. De bezorgdheid bestaat bij de intersectorale toegangspoorten (ITP's). Zij verlangen dat bij de verschillende toegangspoorten eenzelfde frame wordt gehanteerd teneinde cliënten gelijk te kunnen behandelen, maar ook om transparantie te creëren ten aanzien van de aanmelders voor wat betreft de werking van de ITP's. Eenzelfde nood blijkt te bestaan bij de vormen van rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp.¹⁶ Het Agentschap Jongerenwelzijn stelde daarom in samenspraak met de andere sectoren al een kader voor het akkoord van de cliënt voor een aanvraag bij de ITP op. Ter verdere uitwerking hiervan werkte de Stuurgroep Cliëntenrechten ook een richtinggevend kader uit voor het omgaan met de instemming van minderjarigen en ouders in de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp uit. Diezelfde nota werd goedgekeurd door het Aansturingscomité Jeugdhulp in 2016.¹⁷

7. Stilzwijgen van de decreetgever over wie het vermoeden van bekwaamheid van de minderjarige kan weerleggen - De decreetgever schrijft ook niet in wie het vermoeden van bekwaamheid van de minderjarige om tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat te zijn (en dus om in staat te zijn zelfstandig met de vrijwillige jeugdhulp in te kunnen stemmen) kan weerleggen. Omdat dit een open vraag blijft, zouden naast jeugdhulpverleners ook bijvoorbeeld ouders het vermoeden van bekwaamheid kunnen weerleggen, wat het recht op instemming voor de minderjarige zou kunnen uithollen.¹⁸

Relevantie

8. Jeugdhulp is juridisch en maatschappelijk blijvend actueel - Op 13 september 2013 werd het nieuwe decreet betreffende de integrale jeugdhulp in Vlaanderen in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd. Hiermee hertekende de decreetgever het landschap voor het jeugdhulprecht in Vlaanderen. Het wetgevende instrument werd in het leven geroepen om een globaal wetgevend kader te creëren en om een integrale visie op jeugdhulp voor jongeren te realiseren.¹⁹ De decreetgever beoogde met dit decreet enerzijds een *vermaatschappelijking* van de jeugdhulp om

¹⁵ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 177.

¹⁶ X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 1.

¹⁷ X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 1.

¹⁸ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 638.

¹⁹ K. HERMANS en B. VERSCHUER, *Welzijn in Vlaanderen: beleid, bestuurlijke organisatie en uitdagingen*, Brugge, die Keure / la Charte, 2020, 53-55.

een meer inclusieve jeugdhulp te realiseren, die deel uitmaakt van, en niet louter bestaat naast de samenleving.²⁰ De decreetgever besloot om te gaan voor een maximale *participatie* van de hulpzoekende en zijn omgeving.²¹ Het decreet focust zo dus ook op de maximale inzet van de krachten van de minderjarige zelf en diens nabije omgeving.²² Het DRM voorziet in functie hiervan dan ook in een recht voor de minderjarige op instemming met (of weigering van) de buitengerechtelijke jeugdhulp dat verder wordt uitgewerkt in artikel 6 van het DIJ. Tegelijkertijd zal in vele gevallen niet enkel de instemming van de minderjarige, maar vaak ook die van ouders of opvoedingsverantwoordelijken vereist zijn.²³ De Vlaamse Regering dient het DIJ iedere vijf jaar te evalueren.²⁴ In 2020 vond de eerste evaluatie plaats.²⁵ Dat betekent dat de volgende evaluatie tegen 2025 zal plaatsvinden, waardoor een kritische blik op de regeling rond jeugdhulp te meer actueel blijft. In de wetgeving rond jeugdhulp, wordt de uitoefening van de geformuleerde rechten door de minderjarige aan enkele basisbeginselen gekoppeld: het belang van de minderjarige enerzijds en diens bekwaamheid anderzijds, waarbij die bekwaamheid wordt gekoppeld aan een leeftijdsgrens van 12 jaar. Ook moeten de rechten onverkort voor alle kinderen zonder onderscheid gelden.²⁶ Deze principes kunnen worden teruggekoppeld naar de hogere principes van 'het belang van het kind', 'het recht van het kind om zijn mening vrij te uiten' en het recht van 'non-discriminatie' die hun grondslag in de context van internationale en Europese kinderrechteninstrumenten vinden.²⁷ Het meest bekende voorbeeld is het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (VRK).²⁸ Het is dan ook relevant om de Vlaamse regelgeving ook in context te plaatsen met de invulling van bepaalde basisprincipes van internationale en Europese kinderrechten. Het DIJ bepaalt ook specifiek dat alle betrokken actoren in de jeugdhulp steeds rekening dienen te houden met kinderrechten.²⁹ Het is dan ook relevant te onderzoeken of de huidige wetgeving inzake de instemmingsvereiste geen strijdigheden hiermee vertoont door die wetgeving te toetsen aan enkele internationale en Europese kinderrechteninstrumenten. Daarnaast staat de rechtspositieregeling van de minderjarige in de jeugdhulp onder constructie. Hoewel de jeugdhulp de voorbije twintig jaar enkele evoluties doormaakte (waaronder het DIJ in 2013), bleef de rechtspositie van de minderjarige ten aanzien van jeugdhulpverleners al die tijd ongewijzigd.³⁰ Het DRM zal enkele grondige wijzigingen ondergaan ter voorziening van een duidelijker rechtenkader voor minderjarigen in de jeugdhulp. Zo bevat het ontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht en tot wijziging van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale

²⁰ VLAAMS PARLEMENT, *Ontwerp van decreet betreffende de integrale jeugdhulp*, Parl.St. VI. Parl. 2012-13, nr. 1952, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1038225>, 19.

²¹ VLAAMSE PARLEMENT, *Ontwerp van decreet betreffende de integrale jeugdhulp*, Parl.St. VI. Parl. 2012-13, nr. 1952, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1038225>, 136.

²² Art. 8 DIJ; K. HERMANS en B. VERSCHUERE, *Welzijn in Vlaanderen: beleid, bestuurlijke organisatie en uitdagingen*, Brugge, die Keure / la Charte, 2020, 56.

²³ Art. 4, § 1 DRM; Art. 8 DRM; Art. 6, vijfde lid DIJ.

²⁴ Art. 105 DIJ.

²⁵ K. HERMANS, L. OP DE BEECK, S. PLEYSIER, J. PUT, E. ROEVENS T. VAN REGENMORTEL, en J. VOETS, *Evaluatie van Het Decreet van 12 Juli 2013 Betreffende de Integrale Jeugdhulp*, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, Leuven, 2020, 3.

²⁶ Art. 6, zesde lid DIJ; Art. 4, § 2, 5 en 6 DRM.

²⁷ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 65-66.

²⁸ Zie bijvoorbeeld art. 3 en art. 12 Verdrag inzake de Rechten van het Kind, New York, 20 november 1989, BS 17 januari 1992.

²⁹ Art. 5, vierde lid DIJ.

³⁰ J. CARLÉ, T. OPGENHAFFEN en J. PUT, "Een nieuwe rechtspositie voor minderjarigen in de jeugdhulp: algemeen of specifiek?", *TJK* 2023, nr. 4, (205) 205.

jeugdhulp (ontwerp van decreet tot wijziging DRM) bijvoorbeeld een nieuwe bepaling inzake het belang van het kind en hoe dat concept in de praktijk kan worden beoordeeld.³¹ Het voorontwerp van dat nieuwe decreet werd een eerste keer goedgekeurd op 2 juni 2023. Na verwerking door de Raad van State, afdeling Wetgeving werd het ontwerp van DRM definitief goedgekeurd op 9 februari 2024 en ingediend bij het Vlaams Parlement voor bespreking en goedkeuring.³² Op 27 maart 2024 werd het ontwerp van decreet aangenomen, 'en cours de route' van het schrijfproces van deze masterscriptie. Evenwel is het decreet tot op datum van het schrijven van dit werk nog niet in werking getreden. Daarom wordt daarnaar nog verwezen als 'toekomstig recht'. Aan de instemmingsvereiste en het DIJ in het algemeen werd (voorlopig) niet gesleuteld.

Ook maatschappelijk is het onderzoek relevant. Een veranderend kindbeeld van protectionistisch naar het kindbeeld van 'actorship' samen met maatschappelijke factoren zoals het internet en sociale media, maken dat het soms moeilijk is voor ouders om toezicht en controle te houden op het gedrag van hun kinderen.³³ Ouders moeten zich daarom ook openstellen voor dit veranderend kindbeeld en de daarbij horende kinderrechten, onverminderd de rechten die zij aan hun afstammingsband en opvoedingstaak ontlelen. Een pasklaar antwoord voor het oplossen van problemen tussen ouders en kinderen bestaat niet.³⁴ Integrale jeugdhulp in Vlaanderen reikt ouders en kinderen die kampen met botsingen wel de hand om tot een oplossing te komen, al is het in de eerste plaats aan de betrokken cliënten zelf om daar iets mee te doen. Uit een studiedag van de Stuurgroep Cliëntenrechten in 2017 bleek dat het recht op instemming erg relatief kan zijn vanuit het perspectief van jongeren en ouders, bijvoorbeeld wanneer er geen keuze voorhanden is of wanneer instemming zelfs niet mogelijk is, doordat de hulpzoekende op hulp staat te wachten. Ook jeugdhulpverleners blijken niet altijd goed te weten hoe om te gaan met dit instemmingsrecht van de betrokken cliënten. Dat zijn factoren die de continuïteit van de hulpverlening dan ook in gevaar kunnen brengen.³⁵ Het DRM bepaalt expliciet dat de Vlaamse Regering de nodige initiatieven dient te nemen voor het informeren en sensibiliseren van minderjarigen en ouders m.b.t. cliëntenrechten in de jeugdhulp.³⁶ Blijvende acties zijn nodig om op Vlaams en intersectoraal niveau de cliëntenrechten te stimuleren en te ondersteunen. Het Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin onderneemt en volgt deze acties op onder begeleiding van de Stuurgroep Cliëntenrechten. In 2018 was één van deze taken het voorbereiden van regelgevende initiatieven en richtinggevende kaders voor o.a. het recht op

³¹ Art. 6 Ontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierechten tot wijziging van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, *Parl. St. VI. Parl.*, 2024, nr. 0157/2BIS; Memorie van Toelichting (MvT) bij Ontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierechten tot wijziging van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, *Parl. St. VI. Parl.*, 2024, nr. 0157/3, 36.

³² X, *Naar een vernieuwd rechtenkader voor kinderen en jongeren in de jeugdhulp*, Brussel, Departement Opgroeien, <https://www.jeugdhulp.be/actua/nieuwsberichten/naar-een-vernieuwd-rechtenkader-voor-kinderen-en-jongeren-in-de-jeugdhulp>.

³³ L. DE ROECK, *Participatie in de jeugdhulp: van weten naar doen*, Agora webzine, 2021, <https://www.agorawebzine.be/artikels/participatie-in-de-jeugdhulp-van-weten-naar-doen>; B. DE SMET, *Juridische aanpak van problemen rond opvoeding : begeleiding van kinderen in nood en onbuigzame pubers*, Antwerpen, Intersentia, 2008, V; M. NEYENS, *Contouren vn een cliëntenforum in de jeugdhulp*, 2019, <https://cachetvzw.be/uploads/file/files/RapportCachet-clientenforum.pdf>.

³⁴ B. DE SMET, *Juridische aanpak van problemen rond opvoeding : begeleiding van kinderen in nood en onbuigzame pubers*, Antwerpen, Intersentia, 2008, V.

³⁵ X, *Rapportage over de monitoring van cliëntenrechten in de jeugdhulp 2017-2019*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, <https://ppw.kuleuven.be/docsindex/dwvvgbo-2020-rechtopdossier-bijlage-1>, 13.

³⁶ Art. 31-32 DRM.

instemming.³⁷ Ook publiceerde het Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi) in februari 2024 nog haar beleidsaanbevelingen over het belang van het kind, specifiek binnen de context van jeugdhulp.³⁸ Een juridische analyse van de instemmingsvereiste in het licht van kinderrechten met het oog op mogelijke verbeterpunten en met het oog op de blijvende noodzaak aan evaluatie is dan ook zowel juridisch als maatschappelijk actueel en relevant.

Onderzoeksvragen

9. Centrale onderzoeksvraag - Deze masterscriptie zal een antwoord trachten te vinden op de volgende centrale onderzoeksvraag: *"Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan ter verbetering van de instemmingsregeling voor buitengerechtelijke jeugdhulp in Vlaanderen, in het licht van de internationale en Europese kinderrechtelijke principes van het belang van het kind, participatie en non-discriminatie?"*

10. Eerste subvraag - Er zullen noodzakelijkerwijs een aantal subvragen worden gebruikt om structureel en stapsgewijs tot een adequaat antwoord op de centrale onderzoeksvraag te komen. De eerste subvraag luidt: *"Hoe is de instemmingsvereiste geregeld in het Vlaams buitengerechtelijk jeugdhulpsysteem?"*.

11. Tweede subvraag - De tweede subvraag onderzoekt welke vereisten internationale en Europese kinderrechteninstrumenten stellen waaraan kinderrechtelijke regelingen dienen te voldoen. Toegespitst op de centrale onderzoeksvraag luidt de tweede subvraag: *"Welke vereisten stellen de internationale en Europese kinderrechteninstrumenten aan de instemmingsregeling?"*

12. Derde subvraag - De derde subvraag luidt: *"In welke mate voldoet de Vlaamse regeling inzake de instemmingsvereiste van de buitengerechtelijke jeugdhulp aan de vereisten uit het toetsingskader?"*. Er wordt onderzocht of - en zo ja welke - tekortkomingen aan de vereisten uit de tweede subvraag bestaan in de instemmingsregeling betreffende de buitengerechtelijke jeugdhulp.

13. Vierde subvraag - De vierde subvraag luidt: *"Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan ter verbetering van de bestaande regeling in het licht van de vooropgestelde criteria?"*. Deze laatste subvraag tracht na te denken over mogelijke aanbevelingen in functie van het resultaat van de toetsing via de derde subvraag.

Onderzoeksmethode

14. Centrale onderzoeksvraag - De centrale onderzoeksvraag heeft een normatief of aanbevelend karakter en zal nagaan wat er verbeterd kan worden in het huidige wetgevend kader inzake de instemmingsvereiste voor jeugdhulp in Vlaanderen in het licht van hogere, internationale en Europese kinderrechten. Een normatief of aanbevelend onderzoek, heeft dan ook als doel om te bepalen hoe het recht zou moeten zijn.³⁹

³⁷ X, *Rapportage over de monitoring van cliëntenrechten in de jeugdhulp 2017-2019*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, <https://ppw.kuleuven.be/docsindex/dwvgbo-2020-rechttopdossier-bijlage-1>, 1.

³⁸ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 27 p.

³⁹ K. HENDRICKX, L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 32.

15. Eerste subvraag – De eerste subonderzoeksvraag is een beschrijvende vraag die op een overzichtelijke manier de instemmingsvereiste voor buitengerechtelijke jeugdhulp uiteen zal zetten.⁴⁰ Zonder een al te uitgebreide historiek of de vraag naar waarom men geëvolueerd is naar het systeem van integrale jeugdhulp, zal deze beschrijvende onderzoeksvraag kort een aantal belangrijke begrippen omtrent integrale jeugdhulp voor een goed begrip uiteenzetten. Een systematische interpretatie van de rechtsfiguur is de meest interessante invalshoek qua interpretatie voor de behandeling van deze subvraag, aangezien er op die manier aan de rechtsfiguur betekenis kan worden gegeven binnen een bepaalde juridische context.⁴¹ Om in een later hoofdstuk het bestaande systeem te kunnen toetsen aan internationale en Europese instrumenten, zal eerst de instemmingsregeling, zoals die is uitgewerkt in de regelgeving rond jeugdhulp dienen te worden uiteengezet. In het eerste hoofdstuk worden ook een aantal kernbegrippen van integrale jeugdhulp in Vlaanderen aangehaald. Zo is het van belang kort stil te staan bij wat integrale jeugdhulp nu precies inhoudt, welke vormen integrale jeugdhulp er in Vlaanderen bestaan en wie de mogelijke cliënten zijn. De twee belangrijkste Vlaamse wetgevende instrumenten die de rechtsgrond vormen van de integrale jeugdhulp zijn ongetwijfeld het DIJ enerzijds en het DRM anderzijds. Deze decreten zullen doorheen het hele onderzoek van belang zijn, maar vooral in het eerste hoofdstuk een belangrijke primaire bron vormen om het Vlaams wetgevend kader inzake de instemmingsvereiste voor buitengerechtelijke jeugdhulp te beschrijven. Daarnaast zal er ook gebruik gemaakt worden van bronnen van rechtsleer (voornamelijk basiswerken jeugdbeschermingsrecht). Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van recente basiswerken, al zijn echt recente bronnen van rechtsleer eerder schaars gelet op de specificiteit van het onderwerp van het onderzoek.

16. Tweede subvraag - Om tot een adequaat antwoord op de hoofdonderzoeksvraag te komen, wordt gekozen voor het opstellen van een toetsingskader. Hiervoor wordt een selectie gemaakt van de relevantste kinderrechteninstrumenten. Op basis van deze selectie wordt gezocht naar indicatoren die al deze instrumenten gemeenschappelijk hebben in functie van de evaluatie van de instemmingsvereiste uit artikel 6 DIJ in het derde hoofdstuk. Deze indicatoren worden verder ingevuld op basis van wegingsfactoren, zodat kan worden nagegaan aan welke specifieke vereisten voldaan dient te zijn, opdat aan de geselecteerde criteria is voldaan. De tweede subonderzoeksvraag heeft opnieuw een eerder beschrijvend karakter.

17. Geselecteerde internationale en Europese kinderrechteninstrumenten en criteria voor de tweede subvraag - Het internationale en Europese kinderrechteninstrumentarium is onontbeerlijk om bij het onderzoek te betrekken omdat ook beleidsmakers gebruik kunnen maken van deze instrumenten bij het wetgevingsproces en in de verdere uitvoering van het beleid en omdat deze instrumenten belangrijk zijn ter evaluatie van het reeds gevorderde beleid.⁴² Op internationaal en Europees niveau zijn voor Vlaanderen voornamelijk de Verenigde Naties, de Raad van Europa en de Europese Unie de belangrijkste instanties als bron van het kinderrechteninstrumentarium. Bij de uitwerking en of de evaluatie van een nationaal of regionaal beleid geven zowel bindende als niet-

⁴⁰ K. HENDRICKX, L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 32.

⁴¹ K. HENDRICKX, L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 46.

⁴² J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 59.

bindende kinderrechteninstrumenten een kader aan om de nieuwe regeling uit te schrijven en keuzes die gemaakt worden te ondersteunen.⁴³ De relevantste internationale en Europese kinderrechteninstrumenten inzake de instemmingsvereiste voor buitengerechtelijke jeugdhulp in Vlaanderen zijn: het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (VRK); General Comment nr. 12 het recht van het kind om gehoord te worden (General Comment 12); General Comment nr. 14 over het recht van het kind zijn belangen de eerste overweging te laten zijn (General Comment 14); de concluding observation als reactie op het gecombineerde vijfde en zesde periodieke landenrapport van België door het Comité voor de Rechten van het Kind (CRK); resolutie A/64/434 van de Verenigde Naties (VN) van 24 februari 2010 betreffende Guidelines for the Alternative Care of Children (GAC); het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (EU-Handvest Grondrechten) en Aanbeveling (2005) 5 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa over de rechten van kinderen die verblijven in een instelling (Aanbeveling (2005) 5). Al die geselecteerde kinderrechteninstrumenten bepalen dat er in alle aangelegenheden die het kind betreffen rekening dient te worden gehouden met het belang van het kind, het recht van kinderen om hun mening te geven en het recht op non-discriminatie.⁴⁴ Ter waarborging van een evenwicht werden zowel internationale als Europese kinderrechteninstrumenten en zowel 'hard law'- als 'soft law'-instrumenten en dus juridisch bindende kinderrechteninstrumenten enerzijds, maar ook juridisch niet-bindende, maar wel gezaghebbende kinderrechteninstrumenten anderzijds geselecteerd.⁴⁵ De gekozen criteria zijn interne criteria, aangezien het gaat over elementen uit hiërarchisch hogere rechtsnormen. De evaluatie zal dan ook een strikt juridisch karakter hebben, zonder externe criteria te hanteren voor de evaluatie.⁴⁶ De geselecteerde criteria bestaan niet naast of zonder elkaar, maar zijn een aanvulling en versterking van elkaar. Zo kan het belang van het kind niet bestaan zonder rekening te houden met zijn mening, maar tegelijkertijd kan er maar passend belang aan de mening van het kind worden gehecht voor zover dat ook in overeenstemming is met zijn belang.⁴⁷ Ook tussen het criterium van non-discriminatie en de twee overige criteria bestaat een band in die zin dat het non-discriminatieprincipe te allen tijde dient te worden gerespecteerd.⁴⁸ Alle geselecteerde criteria wegen dan ook even zwaar door in de evaluatie.

18. Derde subvraag – De derde subvraag zal de Vlaamse wetgeving toetsen aan de vooropgestelde criteria uit het toetsingskader. Vandaar dat deze derde subonderzoeksvraag een evaluerende onderzoeksvraag is. Het onderzoek tracht een rechtsfiguur te beoordelen of te

⁴³ K. HERBOTS en S. VAN RUMST, "Een kinderrechtenproof Vlaams Jeugddelinquentierecht?", in J. LEENKNECHT en J. PUT (eds.), *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*, Gent, Larcier, 2019, (191) 192.

⁴⁴ Art. 2, 3 en 12 VRK; Nrs. 70, 15 en 75 General comment no. 12 (2009) het recht van het kind om gehoord te worden, Comité voor de Rechten van het Kind, 20 juli 2009; Nrs. 1, 43 en 41 General Comment no. 14 (2013) over het recht van het kind zijn belangen de eerste overweging te laten zijn (art. 3, eerste lid), Comité voor de Rechten van het Kind, 29 mei 2013; VN-resolutie A/64/434 van 24 februari 2010 betreffende Guidelines for the Alternative Care of Children, nrs. 6 en 7; Nrs. 17, 19 en 16 Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium (28 februari 2019), CRC/C/BEL/CO/5-6 (2019), Comité voor de Rechten van het Kind; Art. 24, lid 1 en lid 2 Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie, *Pb.L.* 18 december 2000, C 364/1; Aanbeveling (2005) 5 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa 'on the rights of children living in residential institutions' van 16 maart 2005.

⁴⁵ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 57-58; V.W. VLEUGEL, *Culture in the State Reporting Procedure of the UN Human Rights Treaty Bodies. How the HRC, the CESCR and the CEDAWCee use human rights as a sword to protect and promote culture, and as a shield to protect against harmful culture*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 69-70.

⁴⁶ K. HENDRICKX, L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 64-65.

⁴⁷ General Comment 12, nr. 68; General Comment 14, nrs. 43-45.

⁴⁸ General Comment 12, nr. 68; General Comment 14, nr. 41.

waarderen in het licht van de vooropgestelde criteria.⁴⁹ Een concrete toetsing kan niet zomaar en veronderstelt een selectie van instrumenten, die de toetsing ondersteunen. Gelet op de vooropgestelde criteria van 'het belang van het kind', 'participatie' en 'non-discriminatie' zijn - zonder exhaustief te zijn - de volgende instrumenten relevant: het gecombineerde vijfde en zesde periodieke landenrapport van België; het alternatieve rapport van 2018 betreffende de naleving en toepassing van het VRK in België door de Kinderrechtencoalitie (Kireco); het alternatieve rapport van de NGO's van 2018 van het Kinderrechtencommissariaat (KRC) over het vijfde en zesde periodieke rapport van België, het stappenplan van het KeKi over het belang van het kind in Vlaanderen en het beleidsadvies van februari 2024 over het belang van het kind in de jeugdhulp door het KeKi.⁵⁰

19. Vierde subvraag – De vierde en laatste subvraag heeft een aanbevelend karakter. Er wordt gezocht naar aanbevelingen om de huidige regeling aan te vullen, bepaalde zaken te schrappen of zaken in te voeren, opdat tegemoet wordt gekomen aan de vastgestelde knelpunten. De drie subvragen die deze laatste subvraag vooraf zijn gegaan, hadden een beschrijvend en evaluerend karakter ter schetsing van de bestaande situatie en de evaluatie van de regelgeving. De eventuele knelpunten dienen immers eerst te worden besproken en verklaard teneinde tot degelijke aanbevelingen te komen. Gelet op het feit dat de vooropgestelde criteria op gelijke voet staan met elkaar en elkaar aanvullen, zullen zij niet per definitie in conflict komen met elkaar. Meer nog, alle criteria dienen evenveel gerespecteerd te worden teneinde tot goede aanbevelingen te komen. Gelet op het interne karakter van de criteria zullen de aanbevelingen ook op hun beurt een strikt juridisch karakter hebben. Er zullen enkele concrete aanbevelingen worden gedaan om aan eventuele tekortkomingen in de regelgeving tegemoet te komen.⁵¹

Beperkingen van het onderzoek

20. Afbakening – Gezien beperkingen naar tijd en inhoudelijke ruimte van het onderzoek, is deze masterscriptie onderhevig aan enige afbakening. Om tot een duidelijk antwoord te komen op de onderzoeksvragen, moet de auteur keuzes maken over te behandelen en niet te behandelen topics. Hieronder wordt weergegeven welke keuzes ter afbakening van het onderzoek werden gemaakt en waarom.

21. Territoriale afbakening – Door de bijzondere wetten van 8 augustus 1980 en 8 augustus 1988 tot hervorming der instellingen (BWHI), zijn de bevoegdheden betreffende de jeugdhulp gedecentraliseerd en verschoven van het federale niveau naar dat van de Gemeenschappen.⁵² Een

⁴⁹ K. HENDRICKX, L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 64.

⁵⁰ Resp. VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND, *Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium* (28 februari 2019), *CRC/C/BEL/CO/5-6* (2019); KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Alternatief rapport aan het VN-Kinderrechtencomité 28 februari 2018*, Brussel, Kinderrechtencommissariaat, 2018, 38 p.; KINDERRECHTENCOALITIE VLAANDEREN, *Alternatief rapport van de NGO's Over de naleving en toepassing van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind in België 2018*, Gent, Kinderrechtencoalitie Vlaanderen, 2018, 137 p.; KINDERRECHTENCOALITIE VLAANDEREN, *Stappenplan Belang van het kind*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2021, 2p.; KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 27 p.

⁵¹ K. HENDRICKX, L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 66-67.

⁵² Art. 5, § 1, II, 6° Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd door de bijzondere Wet van 8 augustus 1988, BS 13 augustus 1988; G. DECOCK, "De buitengerechtelijke jeugdbijstand

eerste afbakening van het onderzoek is dan ook een territoriale afbakening. Omdat er nu eenmaal niet de ruimte en tijd is om binnen dit onderzoek de regeling van jeugdhulp in zowel de Vlaamse Gemeenschap als Brussel, de Franse en Duitstalige Gemeenschap te bespreken, zal dit onderzoek zich beperken tot het jeugdhulprecht in Vlaanderen.

22. Beperking tot minderjarigen - Het onderzoek zal zich verder beperken tot minderjarigen. Dat lijkt evident, maar toch is het noodzakelijk die afbakening duidelijk weer te geven, aangezien de term 'minderjarige' in het DRM ook van toepassing kan zijn op meerderjarigen voor wie jeugdhulp wordt georganiseerd (zgn. 'voortgezette jeugdhulp').⁵³ De voortgezette jeugdhulp wordt niet meegenomen, aangezien deze hulpvorm er net is voor meerderjarigen (18-25-jarigen) en omdat het onderzoek zal focussen op de regeling rond het recht op instemming van minderjarigen en de verhouding tot de instemmingsvereisten van andere betrokken personen, zoals ouders en opvoedingsverantwoordelijken.

23. Focus op buitengerechtelijke jeugdhulp - Wat betreft het soort jeugdhulp waarop dit onderzoek focust, is er ook een afbakening vereist. Voor dit onderzoek is vooral de buitengerechtelijke jeugdhulp bestaande uit de vrijwillige jeugdhulp enerzijds en de jeugdhulp via de gemandateerde voorzieningen anderzijds het bestuderen waard. Immers steunt de buitengerechtelijke jeugdhulp op instemming van alle betrokkenen en de idee van participatie.⁵⁴ Ook bij de jeugdhulp via de gemandateerde voorzieningen zal er finaal een instemmingvereiste spelen, omdat ook dit een vorm van jeugdhulp buiten enige rechterlijke interventie om is.⁵⁵ De gerechtelijke jeugdhulp is een gedwongen vorm van jeugdhulp en wordt opgelegd via rechterlijke maatregelen.⁵⁶ Hier speelt de instemmingsvereiste dus niet. Vandaar dat dit onderzoek focust op de buitengerechtelijke jeugdhulp.

24. Monodisciplinair karakter van het onderzoek - Voor deze masterscriptie wordt er aan monodisciplinair juridisch onderzoek gedaan. Er zal immers geen empirisch of sociologisch onderzoek gevoerd worden, maar een zuiver rechtswetenschappelijk onderzoek, waardoor er geen sprake is van een multi- of interdisciplinair onderzoek.⁵⁷

Leeswijzer

25. Eerste hoofdstuk - In het eerste hoofdstuk wordt de regeling rond de instemmingsvereiste voor de buitengerechtelijke jeugdhulp in het Vlaamse jeugdhulplandschap uiteengezet. Het hoofdstuk zal eerst kort de integrale jeugdhulp in Vlaanderen situeren (toepassingsgebied, soorten jeugdhulp, rechten en de daarmee samenhangende basisprincipes). Vervolgens wordt de concrete regeling rond de instemmingsvereiste voor de buitengerechtelijke jeugdhulp in Vlaanderen beschreven.

in Vlaanderen. Naar een rechtspositie voor de gebruiker" in, CENTRUM VOOR BEROEPSVOLMAKING IN DE RECHTEN (ed.), *Jongeren en recht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, (175) 177.

⁵³ Art. 3, § 1/1 DRM; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 634.

⁵⁴ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 174.

⁵⁵ Art. 6, vijfde lid DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 199.

⁵⁶ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 210.

⁵⁷ K. HENDRICKX, L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 42.

26. Tweede hoofdstuk – Het tweede hoofdstuk bespreekt het toetsingskader dat dient als basis voor de evaluatie van de bestaande regelgeving inzake de instemmingsvereiste voor buitengerechtelijke jeugdhulp (hoofdstuk 3) aan de hand van internationale en Europese kinderrechteninstrumenten. De verschillende relevante internationale en Europese instrumenten worden eerst kort gesitueerd. Vervolgens wordt gezocht naar rode draden, patronen, oftewel ‘indicatoren’ daarin, die verband houden met de instemmingsvereiste. De indicatoren bepalen welke vereisten voorop dienen te worden gesteld in functie van de instemmingsvereiste. Deze indicatoren worden vervolgens verder ingevuld aan de hand van wegingsfactoren oftewel specifieke vereisten waaraan voldaan moet zijn, opdat er aan de indicatieve criteria kan worden voldaan. Zo ligt de focus enerzijds op het omgaan met belangenconflicten in functie van het belang van het kind. Anderzijds zal er aandacht worden besteed aan het recht op inspraak en een eigen mening voor de minderjarige, samen met de leeftijdsgrens die artikel 6 DIJ inschrijft om een vermoeden van bekwaamheid tot instemming van de minderjarige uit af te leiden.⁵⁸ Ook wordt nagegaan of de regeling voldoende is aangepast aan de noden van alle minderjarigen, ook bijvoorbeeld minderjarigen met een fysieke of mentale beperking of zeer jonge kinderen.

27. Derde hoofdstuk – Het derde hoofdstuk evalueert de bestaande regeling, zoals uiteengezet in het eerste hoofdstuk in het licht van het toetsingskader uit hoofdstuk 2. Er wordt nagegaan in welke mate de Vlaamse regeling rond de instemmingsvereiste voor de buitengerechtelijke jeugdhulp voldoet aan de specifieke vereisten dewelke de geselecteerde internationale en Europese kinderrechteninstrumenten vooropstellen. Is de regeling voor de instemmingsvereiste met andere woorden voldoende aangepast aan het belang van het kind? Kunnen kinderen bij de instemmingsprocedure voor buitengerechtelijke jeugdhulp op voldoende wijze hun mening laten gelden? Wordt er een leeftijdsgrens door de decreetgever gehanteerd en is dat een goede of een slechte zaak? Is er respect voor het principe van non-discriminatie? Aan de hand van verschillende (beleids)adviezen en rapporten van uiteenlopende kinderrechtenorganisaties bv. het VN-Kinderrechtencomité, het Kenniscentrum Kinderrechten en de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen wordt gezocht naar tekortkomingen, uitdagingen of moeilijkheden in de bestaande regelgeving. Tevens wordt in dit hoofdstuk verwezen naar het ontwerp van decreet tot wijziging DRM en op welke wijze dit ontwerp van decreet al tegemoetkomt aan eventuele knelpunten.

28. Vierde hoofdstuk – Het vierde en laatste hoofdstuk van dit werk zoekt naar mogelijke aanbevelingen om de eventuele knelpunten in de huidige regelgeving rond instemming voor buitengerechtelijke jeugdhulp weg te werken. Zo gaat er speciale aandacht naar het bestaan van een leeftijdsgrens in de huidige regelgeving, wordt gezocht naar aanbevelingen ter garantie van het belang van het kind bij de instemmingsprocedure die aan de huidige tekortkomingen een oplossing zouden kunnen bieden en wordt er gekeken of er voldoende participatie mogelijk is.

⁵⁸ Art. 6, vijfde lid DIJ; Art. 4, § 2 DRM.

Hoofdstuk 1. De instemmingsregeling voor buitengerechtelijke jeugdhulp in Vlaanderen

1.1 Integrale jeugdhulp in Vlaanderen, *quid?*

29. Integrale jeugdhulp - De integrale jeugdhulp in Vlaanderen, opgericht door de Vlaamse Overheid in 2014, is het resultaat van een langdurig proces van ongeveer tien jaar en hervormt de vroegere bijzondere jeugdbijstand.⁵⁹ De integrale jeugdhulp heeft volgens het DIJ als missie om aan minderjarigen, hun ouders en - in voorkomend geval - hun opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit hun leefomgeving die daar behoefte aan zouden hebben, hulp en zorg op maat te bieden, die met een grote mate aan flexibiliteit aan de hulpvraag proberen te beantwoorden.⁶⁰ De integrale jeugdhulp biedt dan ook een hulpkader aan de hulpzoekenden door een gemeenschappelijke analyse van de hulpvraag in een sector overschrijdende samenwerking tussen jeugdhulpaanbieders en intersectorale afstemming van het jeugdhulpaanbod. Jeugdhulp wordt in Vlaanderen dan ook niet per sector georganiseerd, maar over de betrokken sectoren heen, net om tegemoet te komen aan de nood om elke minderjarige zo snel mogelijk de juiste ondersteuning te bieden.⁶¹ In de praktijk komt dat neer op een hulpaanbod dat zich uitstrekt tot een grote groep van sectoren en voorzieningen waaronder de bijzondere jeugdzorg, de gezinszorg, de zorg voor personen met een handicap, de geestelijke gezondheidszorg, enz. In het bijzonder kan gedacht worden aan de centra voor geestelijke gezondheidszorg (CGG's), de centra voor algemeen welzijn (CAW's) en de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's).⁶² Het gaat dus om een divers gamma aan voorzieningen, diensten of organisaties die de jeugdhulp *in concreto* uitvoeren. Om na te gaan of de jeugdhulpaanbieders vallen onder het toepassingsgebied van het DIJ, werd het Besluit van de Vlaamse Regering inzake de Integrale Jeugdhulp uitgevaardigd.⁶³ De integrale jeugdhulp mag niet worden gezien als een fusie van deze groep van sectoren en voorzieningen, aldus PUT, maar moet wel zorgen voor een gemeenschappelijke analyse van de hulpvraag en een sector overschrijdende samenwerking van de jeugdhulp realiseren. De integrale jeugdhulp is er immers om flexibele hulp op maat te bieden aan de minderjarige en diens leefomgeving.⁶⁴ Jeugdhulp *an sich* staat voor het geheel van de jeugdhulpaanbieders, de personeelsleden die de indicatiestelling en de jeugdhulpregie verrichten binnen en voor de ITP, en de personeelsleden die de opdrachten binnen de gemandateerde voorzieningen uitvoeren.⁶⁵

⁵⁹ K. HERMANS en B. VERSCHUERE, *Welzijn in Vlaanderen: beleid, bestuurlijke organisatie en uitdagingen*, Brugge, die Keure / la Charte, 2020, 53.

⁶⁰ Art. 5, DIJ.

⁶¹ X, *Integrale jeugdhulp*, Brussel, Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap, <https://www.vaph.be/integrale-jeugdhulp>.

⁶² J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 151.

⁶³ Art. 3-10 Besl. VI. Reg. van 14 maart 2014 met betrekking tot de erkenning en de subsidiëring van ondersteuningsteams, BS 18 juli 2014; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 151.

⁶⁴ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 146.

⁶⁵ Art. 2, § 1, 26° DIJ; Art. 2, § 1, 2° DRM.

30. Bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap - Jeugdhulp is een gedecentraliseerde bevoegdheid van de Gemeenschappen. Door BWHI, zijn de bevoegdheden betreffende de jeugdhulp gedecentraliseerd en verschoven van het federale niveau naar dat van de Gemeenschappen. De bevoegdheid heeft zowel betrekking op de vrijwillige als gedwongen overheidsinterventies.⁶⁶

1.2 Toepassingsgebied *ratione personae*: cliënten in de integrale jeugdhulp

31. Uitgangspunt - Het DIJ bepaalt dat jeugdhulp georganiseerd wordt “voor alle minderjarigen, hun ouders en, in voorkomend geval hun opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit hun leefomgeving”.⁶⁷ Het toepassingsgebied lijkt op het eerste zicht vrij duidelijk, maar bij nader inzien gaat het toch om een relatief brede formulering door de wetgever. Volgens PUT had de wetgever dat eenvoudiger als ‘cliënten’ kunnen omschrijven, maar dat begrip zou op bepaalde ideologische bezwaren zijn gestoten.⁶⁸ Ter verduidelijking van de vraag wie aanspraak kan maken op jeugdhulp worden de verschillende categorieën van ‘cliënten’ hieronder kort nader besproken.

32. Minderjarigen - Onder ‘minderjarigen’ verstaat het DIJ “elke natuurlijke persoon die jonger is dan achttien jaar of van wie vermoed wordt dat hij jonger dan achttien jaar is”.⁶⁹ Het begrip ‘minderjarige’ valt zo samen met de leeftijdsgrens uit het oud Burgerlijk Wetboek (oud BW) en de leeftijdsgrens tot wanneer het VRK van toepassing zal zijn.⁷⁰

33. Ouders - De ouders zijn overeenkomstig de principes van het burgerlijk recht de personen die titularis zijn van het ouderlijk gezag of de wettelijke vertegenwoordigers bij ontstentenis van overblijvende ouders.⁷¹ Voor de vaststelling van wie ouders zijn, kan worden verwezen naar de regeling inzake afstamming langs zowel moeders- als vaderszijde uit het oud BW.⁷²

34. Ouderlijk gezag - Wanneer de beide ouders samenleven, oefenen zij gezamenlijk het ouderlijke gezag over de persoon van de minderjarige uit.⁷³ Ook kan de rechtbank aan één van de ouders toelating geven om voor één of meerdere bepaalde handelingen op te treden.⁷⁴ Het ouderlijk gezag kan worden samengevat als het geheel van de rechten die ouders ten aanzien van de persoon van hun minderjarige kinderen en de goederen van hun minderjarige kinderen kunnen laten gelden om hun ouderlijke verplichtingen (bv. de onderhoudsplicht of ‘*obligatio*’) na te komen en bestaat ter opvang van de principiële handelingsonbekwaamheid van de minderjarige (zie nr. 54).⁷⁵

35. Wettelijke vertegenwoordiger - Bij ontstentenis van ouders, kunnen ook wettelijke vertegenwoordigers optreden voor minderjarigen in dezelfde hoedanigheid. Wanneer beide ouders afwezig zijn (door overlijden of wettelijke onbekendheid), zij wilsonbekwaam zijn of zich in de

⁶⁶ Art. 5, § 1, II, 6°, BWHI; G. DECOCK, “De buitengerechtelijke jeugdbijstand in Vlaanderen. Naar een rechtspositie voor de gebruiker” in, CENTRUM VOOR BEROEPSVOLMAKING IN DE RECHTEN (ed.), *Jongeren en recht*, Antwerpen, Internsentia, 2003, (175) 177; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 120-121.

⁶⁷ Art. 11, eerste lid DIJ.

⁶⁸ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 148.

⁶⁹ Art. 2, 36° DIJ.

⁷⁰ Art. 1 VRK; Art. 388 (oud) Burgerlijk Wetboek 21 maart 1804, BS 3 september 1807 (oud BW).

⁷¹ Art. 2, § 1, 43° DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 148.

⁷² Zie ‘Titel VII Afstamming’ in het oud BW.

⁷³ Art. 373, lid 1 oud BW.

⁷⁴ Art. 373, laatste lid oud BW.

⁷⁵ Art. 203, § 1 oud BW; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 433; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 663.

voortdurende onmogelijkheid bevinden om het ouderlijk gezag uit te oefenen, zal de voogdij openvallen.⁷⁶ In het geval dat de minderjarige onder voogdij staat, zal het de voogd zijn die het ouderlijk gezag over de persoon van de minderjarige uitoefent.⁷⁷ In het geval de minderjarige onder voogdij staat, zal de voogd instemming moeten verlenen in dezelfde hypothesen waarin de ouderlijke toestemming vereist is voor de buitengerechtelijke jeugdhulp. Anderzijds zou ook de pleegvoogd kunnen instemmen. Ook de pleegvoogd kan een vertegenwoordigersbevoegdheid hebben.⁷⁸ Daarbij moet wel de kanttekening worden gemaakt, dat wanneer er nog een ouder is, de ouderlijke toestemming vereist zal zijn, als logisch gevolg van diens ouderlijk gezag. Het zou in dat geval wel kunnen dat de instemming van de pleegvoogd alsnog vereist is, maar dan in diens hoedanigheid als opvoedingsverantwoordelijke.⁷⁹ In het geval dat beide ouders ontzet zouden zijn uit het ouderlijk gezag, zal de provoogd op grond van de Jeugdbeschermingswet de wettelijke vertegenwoordiger zijn.⁸⁰

36. Opvoedingsverantwoordelijken - Onder de opvoedingsverantwoordelijken, verstaat het DIJ de natuurlijke personen, anderen dan de ouders, die de minderjarige op duurzame wijze in feite onder hun bewaring hebben of bij wie de minderjarige geplaatst is door bemiddeling of ten laste van een openbare overheid.⁸¹ De opvoedingsverantwoordelijken zijn geen dragers van de rechten van het ouderlijk gezag. Bijgevolg zullen zij ook de rechten die daaraan vasthangen niet kunnen uitoefenen (behoudens de hypothese dat de opvoedingsverantwoordelijke benoemd zou worden tot voogd). Het loutere feit dat opvoedingsverantwoordelijken het ouderlijk gezag niet uitoefenen, neemt evenwel niet weg dat zij rechten hebben binnen het kader van buitengerechtelijke jeugdhulp.⁸² Zij zullen immers de minderjarige opvoeden en eventueel betrokken zijn in het jeugdhulptraject. Het DIJ voorziet daarom ook voor de opvoedingsverantwoordelijke in specifieke rechten. Zo heeft een opvoedingsverantwoordelijke bijvoorbeeld het recht om jeugdhulp te vragen, toegang te krijgen tot het jeugdhulpdossier, maar ook het recht om in te stemmen met de buitengerechtelijke jeugdhulp. Zij vallen immers ook onder het toepassingsgebied van het DIJ.⁸³ In bepaalde gevallen is het dus ook denkbaar dat de instemming van de opvoedingsverantwoordelijke nodig zal zijn. Concreet kan het gaan om grootouders, stiefouders, de partner van één van de ouders of eender welke derde die de minderjarige feitelijk opvoedt.⁸⁴

37. Personen uit de leefomgeving van de minderjarige - De laatste categorie van cliënten bestaat uit het leefmilieu van de minderjarige. Hieronder verstaat het DIJ de natuurlijke personen, met uitzondering van de ouders en de opvoedingsverantwoordelijken, die bij de minderjarige inwonen of met de minderjarige een familiale of bijzondere affectieve band hebben, onder wie de

⁷⁶ Art. 389, lid 1 oud BW; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 436.

⁷⁷ Art. 375, lid 2 oud BW.

⁷⁸ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 176.

⁷⁹ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 176.

⁸⁰ Art. 35 Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, BS 15 april 1965.

⁸¹ Art. 2, § 1, 42° DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 178.

⁸² X, *De rechten van kinderen in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Zorg, 2023, 56 p.

⁸³ Zie voor het recht op instemming voor de opvoedingsverantwoordelijke art. 6, vijfde lid, 1° DIJ.

⁸⁴ X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 10.

natuurlijke personen die in de buurt van de minderjarige wonen of met wie de minderjarige geregeld contact heeft, onder meer bij het naar school gaan of tijdens de vrijetijdsbesteding.⁸⁵ Het kan concreet gaan om: (inwonende) familieleden, vrienden, buren of kennissen hobbygenoten etc. onder de voorwaarde dat de minderjarige hiermee een bijzondere affectieve band heeft.⁸⁶

1.3 Categorieën van jeugdhulp

1.3.1 De buitengerechtelijke jeugdhulp

38. Vrijwillige jeugdhulp – Binnen het systeem van jeugdhulp kan er kan een tweeledig onderscheid worden gemaakt tussen de buitengerechtelijke jeugdhulp enerzijds en de gerechtelijke jeugdhulp anderzijds (zie nr. 44).⁸⁷ De buitengerechtelijke jeugdhulp is vrij van enige interventie van het jeugdparket of de jeugdrechter en onderscheidt zich daarmee van de gerechtelijke jeugdhulp.⁸⁸ Zowel de vrijwillige jeugdhulp als de jeugdhulp via de gemandateerde voorzieningen (zie nr.42) kwalificeren daarom als buitengerechtelijke jeugdhulp.⁸⁹ Bij vrijwillige jeugdhulp is het de bedoeling om zo snel en effectief als mogelijk aan een hulpvraag van de betrokkenen tegemoet te komen door het minst ingrijpende en meest gepaste hulpaanbod ter beschikking van de hulpzoekenden te stellen.⁹⁰ Om dat doel zo goed als mogelijk te bereiken, bestaat het systeem van de brede instap. De brede instap komt erop neer dat de betrokken jeugdhulpaanbieders een instaprocedure, korte hulp en informatieverstrekking aanbieden. Meer specifiek voorzien zij in onthaal, vraagverheldering, hulpverleningsvoorstellen en doorverwijzingen. Het zijn de jeugdhulpaanbieders die onder het toepassingsgebied van het DIJ vallen en die door de Vlaamse Regering zijn aangewezen als behorend tot de brede instap die hier deel van uitmaken.⁹¹ De vrijwillige jeugdhulp wordt vooropgesteld.⁹² Zowel de vrijwillige jeugdhulp als de jeugdhulp via de gemandateerde voorzieningen berusten op instemming van de betrokkenen.⁹³ Jeugdhulp is dus zeker niet beperkt in toegankelijkheid tot jongeren die zich in verontrustende situaties (VOS) bevinden (zie nr. 44). Via de brede instap kunnen jongeren of ouders immers ook rechtstreeks terecht voor informatie, advies, hulp voor een specifiek probleem of intensieve begeleiding bij instanties die vallen onder de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Intensievere begeleiding of jeugdhulp zal ressorteren onder de noemer niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp.⁹⁴ De jeugdhulp is dus opnieuw onderhevig aan een tweeledig onderscheid op het niveau van de toegankelijkheid.⁹⁵

39. Rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp – De meerderheid van de jeugdhulp zal onder de categorie van rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp vallen. De meest bekende voorbeelden van de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp zijn de CAW's, CLB's, organisaties van Kind en

⁸⁵ Art. 2, § 1, 33° DIJ.

⁸⁶ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 148-149.

⁸⁷ F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Mortsel, Intersentia, 2023, 611-616.

⁸⁸ Art. 1, § 1, 7° DRM; E. ALOFS en S. DE BUS, "De procespositie van de minderjarige in het jeugdrecht", *TFAM* 2022, nr. 5-6, (145) 147.

⁸⁹ Art. 2, § 1, 7° DRM.

⁹⁰ Art. 11, derde lid DIJ.

⁹¹ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 179.

⁹² Art. 47, 1°, a) DIJ; B. DE SMET, "Hulpverlening aan minderjarigen in een verontrustende situatie", *RW* 2020-2021, nr. 24, (923) 925.

⁹³ Art. 6, vijfde lid DIJ.

⁹⁴ Art. 15 DIJ; B. DE SMET, "Hulpverlening aan minderjarigen in een verontrustende situatie", *RW* 2020-21, nr. 24, (923) 925.

⁹⁵ Art. 5, tweede lid DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 174.

Gezin, CGG's etc.⁹⁶ De hulpzoekende kan hier zonder al te veel administratie en zonder een aanvraagprocedure terecht. Dat maakt deze vorm van jeugdhulp dan ook erg laagdrempelig.⁹⁷ Bij de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp kunnen de jeugdhulpverleners zelf rechtstreeks toegankelijke hulp verlenen zonder dat er sprake moet zijn van een VOS zonder toelating van een andere instantie. Dat om juist preventief te werken en een mogelijke VOS te voorkomen.⁹⁸

40. Niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp - De term 'niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp' slaat op de jeugdhulp die meer verregaand en ingrijpend is, kortom de zwaardere jeugdhulp. Het gaat over langdurigere en intensievere vormen van jeugdhulp zoals verblijf in een pleeggezin of in een voorziening (residentiële jeugdhulp).⁹⁹ Toegang tot deze jeugdhulp is slechts mogelijk door een jeugdhulpverleningsbeslissing van de ITP.¹⁰⁰ In de hypothese van buitengerechtelijke niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp zijn het niet de ouders of jongeren zelf die zich bij de ITP kunnen aanmelden. Dat dient te gebeuren via een professional ('aanmelder-contactpersoon').¹⁰¹ Uit het 'vrijwillige' karakter van de jeugdhulp door de ITP, vloeit voort dat ook hier de instemmingsvereiste zal spelen van de betrokken cliënten.¹⁰² Indien de aanmelder aangeeft waarom de instemming niet werd verkregen, is er ook hier een uitzondering mogelijk en kan er van de instemmingsvereiste worden afgeweken.¹⁰³ Die uitzondering speelt opnieuw enkel in de situaties waar een noodzakelijke afwijking van de instemmingsvereiste in het belang van de minderjarige nodig is.¹⁰⁴

41. ITP - De ITP is een orgaan dat door het DIJ in het leven werd geroepen en werkt onafhankelijk van de personen of voorzieningen die jeugdhulp aanbieden. De instantie organiseert de buitengerechtelijke toegang tot de niet-rechtstreeks toegankelijke vormen van jeugdhulp.¹⁰⁵ Binnen de ITP is een team 'indicatiestelling' en een team 'jeugdhulpregie' werkzaam.¹⁰⁶ De ITP speelt een rol bij zowel de buitengerechtelijke als gerechtelijke jeugdhulp. Aanmelding op 'vrijwillige' basis kan principieel enkel via een professional die bij de ITP aanmeldt op vraag van de betrokken cliënten (zie nr. 40). Bij gerechtelijke jeugdhulp is er sprake van een 'samenwerking' tussen de jeugdrechter en de ITP, aangezien de jeugdrechter zijn vraag tot een bepaalde maatregel laat inschrijven op de intersectorale registratielijst van de ITP door de sociale dienst jeugdrechtbank. Het team jeugdhulpregie zet dan het verzoek van de jeugdrechter om in modules en gaat na welke jeugdhulpvoorzieningen de door de rechter voorgestelde maatregel kunnen uitvoeren. De jeugdrechter kan dus niet zomaar een jeugdhulpverlener

⁹⁶ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 182.

⁹⁷ X, *Rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp*, Brussel, Departement Opgroeien, <https://www.jeugdhulp.be/themas/rechtstreeks-toegankelijke-jeugdhulp>.

⁹⁸ B. DE SMET, "Hulpverlening aan minderjarigen in een verontrustende situatie", *RW* 2020-21, nr. 24, (923) 925.

⁹⁹ X, *Jij en de intersectorale toegangspoort*, Brussel, Departement Opgroeien, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/63502>, 20 p.

¹⁰⁰ Art. 2, § 1, 4°, 17, 18 en 55 DIJ; C. DENOYELLE en L. DRESER, "Integrale jeugdhulp, een traject met hinderpalen?", *DJK* 2014, nr. 285, (11) 11; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 183; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Mortsels, Intersentia, 2023, 611.

¹⁰¹ Art. 20 DIJ.

¹⁰² J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 185.

¹⁰³ Art. 23, eerste lid, 2° Besl. VI. Reg. van 14 maart 2014 met betrekking tot de erkenning en de subsidiëring van ondersteuningsteams, *BS* 18 juli 2014.

¹⁰⁴ Art. 6, zesde lid DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 185-186.

¹⁰⁵ Art. 17 DIJ.

¹⁰⁶ Zie voor indicatiestelling de artikelen 21-24 DIJ; Zie voor team jeugdhulpregie de artikelen 26-28 en 67 DIJ.

belasten met een maatregel die hij passend acht, wanneer die maatregel behoort tot de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp.¹⁰⁷ Voor verwijzingen naar gemeenschapsinstellingen is een centraal aanmeldpunt opgericht, dat de instroom in die instellingen regelt. Die specifieke verwijzingen gebeuren dus niet via de ITP.¹⁰⁸

1.3.2 Jeugdhulp via de gemandateerde voorzieningen

42. Gemandateerde voorzieningen – Soms botsen de jeugdhulpverleners in de vrijwillige jeugdhulp op hun limieten. Wanneer zij zelf gemotiveerd inschatten dat ze niet langer de ontwikkelingskansen of de integriteit van de minderjarige of van een of meer leden van het gezin waartoe de minderjarige behoort, kunnen vrijwaren, kunnen zij zich richten tot de gemandateerde voorzieningen.¹⁰⁹ Die voorzieningen werden opgericht vanuit de *ratio* dat de overheid het omgaan met verontrustende situaties niet wou beperken tot gerechtelijke interventies.¹¹⁰ De gemandateerde voorzieningen, bestaande uit de ondersteuningscentra jeugdzorg (OCJ's) en de vertrouwenscentra kindermishandeling (VK's) hebben als doel om VOS op te sporen (zie nr. 44), in te schatten en eventuele nodige acties daartegen voor te stellen en op te volgen.¹¹¹ Elke schakel binnen de integrale jeugdhulp moet in staat zijn om verontrusting te herkennen en daar een gepaste reactie op te geven. Het betreft een gedeelde verantwoordelijkheid die in de praktijk ook ten laste van de gemandateerde voorzieningen valt.¹¹² De gemandateerde voorzieningen kunnen op vraag van de jeugdhulpverleners consult aanbieden in VOS, waar een vermoeden bestaat dat het aanbieden van jeugdhulp maatschappelijk noodzakelijk is.¹¹³ Ook hebben zij een taak tot onderzoek en feedback en kunnen zij de minderjarige in een beperkt aantal gevallen doorverwijzen naar het Openbaar Ministerie (zie nr. 43).¹¹⁴ Deze voorzieningen hebben dan ook een 'aanklampende' werking. Zo situeert de gemandateerde jeugdhulp zich als het ware tussen de vrijwillige en de gerechtelijke jeugdhulp. Het gaat om een ongevraagde hulpverlening waarbij meer dwingend wordt opgetreden omdat jeugdhulp noodzakelijk wordt geacht. Evenwel blijft het een vorm van 'niet-geweigerde' en dus buitengerechtelijke jeugdhulp omdat ook hier een finale instemmingsvereiste geldt.¹¹⁵

43. Maatschappelijke noodzaak en taken gemandateerde voorzieningen – Na een aanmelding door een jeugdhulpaanbieder of een andere persoon of voorziening, die jeugdhulp aanbiedt, kunnen de gemandateerde voorzieningen ook interventies maatschappelijke noodzaak verrichten. Dit komt neer op onderzoek en opvolging van verontrustende situaties.¹¹⁶ Het onderzoek zal uiteindelijk uitmonden in een gemotiveerde beslissing over de vraag of er al dan niet de

¹⁰⁷ Art. 55 DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 222.

¹⁰⁸ Art. 14 en 18 DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 223.

¹⁰⁹ Art. 32 DIJ; X, *Wat is het verschil tussen vrijwillige en gerechtelijke jeugdhulp?*, Kinderrechtencommissariaat, Brussel, 2024, <https://www.kinderrechten.be/vraag-en-antwoord/wat-is-het-verschil-tussen-vrijwillige-en-gerechtelijke-jeugdhulp?theme=69>.

¹¹⁰ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 199.

¹¹¹ Zie voor de OCJ's art. 33-41 DIJ en voor de VK's art. 42-43 DIJ; Art. 8, 4° DIJ; B. DE SMET, "Hulpverlening aan minderjarigen in een verontrustende situatie", *RW* 2020-21, nr. 24, (923) 926; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 199; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Mortsel, Intersentia, 2023, 612.

¹¹² S. PLEYSIER, J. PUT en E. ROEVENS, "De vele wegen van integrale jeugdhulp", *TJK* 2021, nr. 3 (179) 181.

¹¹³ S. PLEYSIER, J. PUT en E. ROEVENS, "De vele wegen van integrale jeugdhulp", *TJK* 2021, nr. 3 (179) 186.

¹¹⁴ Art. 33-41 DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 204.

¹¹⁵ F. DE KEYZER en J. PUT, "De niet-begeleide minderjarige vreemdeling in de (reguliere) jeugdhulp en de pleegzorg", in S. BOUCKAERT, E. DESMET en J. VERHELLEN (eds.), *Rechten van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in België*, Brugge, Die Keure/La Charte, 2019, 394; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 199.

¹¹⁶ Art. 33, § 1, 2°, art. 34 en art. 42, § 1, 4° DIJ.

maatschappelijke noodzaak is tot jeugdhulp. Dat kan leiden tot de opvolging van lopende of de opstart en opvolging van nieuwe jeugdhulp.¹¹⁷ Verder moeten de gemandateerde voorzieningen aan magistraten, belast met jeugdrecht, de nodige waarborg verlenen dat er daadwerkelijk jeugdhulp wordt voorzien in de door hun aangemelde VOS.¹¹⁸ Belangrijk is ook de doorverwijzing door de gemandateerde voorzieningen naar het Openbaar Ministerie. Dat kan in twee gevallen. Een eerste geval van doorverwijzing kan, wanneer er volgens de gemotiveerde beslissing een maatschappelijke noodzaak is tot jeugdhulp, maar noch de minderjarige, noch zijn ouders (en in voorkomend geval zijn opvoedingsverantwoordelijken of de betrokken personen uit zijn leefomgeving) gepaste jeugdhulp wensen te aanvaarden.¹¹⁹ Een tweede geval van doorverwijzing naar het Openbaar Ministerie kan, wanneer de minderjarige, zijn ouders (en in voorkomend geval zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving) weigeren mee te werken aan het onderzoek naar maatschappelijke noodzaak.¹²⁰ Zowel de OCJ's als de VK's hebben de mogelijkheid om naar het Openbaar Ministerie door te verwijzen in deze twee gevallen.¹²¹ Elke doorverwijzing wordt voorafgegaan door een gesprek op uitnodiging bij de gemandateerde voorzieningen tussen de betrokken personen en de begeleidende consulent en de teamverantwoordelijke. Hierin worden de minimale verwachtingen nogmaals besproken en wordt erop ingegaan hoe die eventueel bereikt kunnen worden. Middels een akkoord tussen de partijen, wordt een engagementsverklaring opgemaakt en ondertekend door de betrokken personen.¹²²

1.3.3 Gerechtelijke jeugdhulp

44. Gerechtelijke of 'gedwongen jeugdhulp' - De gerechtelijke jeugdhulp, slaat op de interventies waarbij er sprake is van een rechterlijke beslissing.¹²³ De gerechtelijke jeugdhulp kan worden samengevat als een waaier van maatregelen die door de jeugdrechtbank kunnen worden opgelegd, nadat het Openbaar Ministerie een zaak voor de jeugdrechter brengt.¹²⁴ Zonder daarbij te veel in detail te treden, kan de jeugdrechtbank bijvoorbeeld aan de ouders of opvoedingsverantwoordelijken pedagogische richtlijnen opleggen, de minderjarige voor hoogstens één jaar onder het toezicht van de sociale dienst plaatsen, functies van begeleiding, dagopvang of behandeling opleggen etc.¹²⁵ De gerechtelijke jeugdhulp is geen afzonderlijk systeem en dient zo veel als mogelijk aan te sluiten bij de principes van de integrale jeugdhulp in het algemeen. Daarom kan een jeugdrechter ook gebruik maken van crisisjeugdhulp in dringende situaties en kan hij voor de uitvoering van de gerechtelijke jeugdhulp gebruikmaken van rechtstreeks en niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp.¹²⁶ Bij de gerechtelijke jeugdhulp ligt het accent dus op de rechterlijke interventie, wanneer buitengerechtelijke jeugdhulp geen optie is, doordat een vrijwillige toegang niet kan, of wanneer er sprake is van hoogdringendheid of een VOS.¹²⁷ Een VOS is een situatie die de ontwikkeling van een minderjarige bedreigt en die

¹¹⁷ Art. 34-36 DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 204-206.

¹¹⁸ Art. 33, § 1, 3° en art. 42, § 1, 5° DIJ.

¹¹⁹ Art. 39, eerste lid, 1° DIJ.

¹²⁰ Art. 39, eerste lid, 2° DIJ.

¹²¹ Art. 42, § 3 DIJ.

¹²² Art. 39, tweede lid DIJ.

¹²³ Art. 2, § 1, 19° DIJ; Art. 2, § 1, 6° DRM.

¹²⁴ Art. 47 DIJ.

¹²⁵ Zie voor een integraal overzicht van alle maatregelen art. 48-54 DIJ.

¹²⁶ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 221-222.

¹²⁷ S. PLEYSIER, J. PUT en E. ROEVENS, "De vele wegen van integrale jeugdhulp", *TJK* 2021, nr. 3 (179) 186.

zijn (mentale) gezondheid, veiligheid, fysieke of seksuele integriteit of die van één of meerdere gezinsleden zou kunnen schaden.¹²⁸ Evenwel kan de jeugdrechter niet zomaar tussenkomen en dient hij steeds rekening te houden met de eerbiediging van het privéleven van de betrokken actoren. Op grond van artikel 8 EVRM mag de overheid zich immers maar inmengen in het privéleven wanneer hier dringende redenen toe zijn en daarvoor een wettelijke grondslag bestaat. Die inmenging moet een wettelijke basis hebben, een legitiem doel nastreven en noodzakelijk zijn in een democratische samenleving.¹²⁹ Zo moet de rechter bij de plaatsing van een minderjarige bijvoorbeeld rekening houden met artikel 8 EVRM dat het recht impliceert, voor het kind, om door zijn ouders te worden opgevoed en het recht, voor een moeder of een vader, om niet tegen hun wil van hun kind te worden gescheiden, behalve wanneer die scheiding door het hogere belang van het kind vereist is.¹³⁰ Het is het Openbaar Ministerie dat het vorderingsmonopolie heeft om een VOS-zaak voor de jeugdrechtbank te brengen, concreet in de volgende gevallen:

- 1) na doorverwijzing van de gemandateerde voorziening, nadat eerst alles in het werk werd gesteld om vrijwillige jeugdhulp te realiseren ('interventie na doorverwijzing');
- 2) bij hoogdringendheid (er zijn voldoende aanwijzingen dat de minderjarige onmiddellijk beschermd dient te worden tegen een vorm van lichamelijk of geestelijk geweld ('hoogdringende interventie')). Het betreft uitzonderlijke gevallen waarin het Openbaar Ministerie zich rechtstreeks tot de jeugdrechter kan richten;
- 3) tijdens of na een jeugddelictprocedure (interventie n.a.v. een jeugddelictprocedure).¹³¹

1.4 Aan de integrale jeugdhulp verbonden rechten

45. Een recht op jeugdhulp – Het DIJ en het DRM waarborgen een recht op jeugdhulp voor de minderjarigen.¹³² Dat betekent een recht op toegang tot het beschikbare jeugdhulpaanbod voor al wie een jeugdhulpvraag- of behoefte heeft. Voor ouders en de opvoeders, is dat recht evenwel beperkt tot hun jeugdhulpvragen- of behoeftes, verband houdende met de opvoeding of ontwikkeling van de minderjarige.¹³³

46. Recht 'op' jeugdhulp en rechten 'in' de jeugdhulp – Naast een recht op jeugdhulp enerzijds, genieten minderjarigen ook van bepaalde rechten 'in' de jeugdhulp. Het gaat daarbij om de rechten, zoals geproclameerd door het DRM en het DIJ. De nadruk in dit onderzoek zal liggen op het recht op

¹²⁸ Art. 2, § 1, 54° DIJ; E. ALOFS en S. DE BUS, "De procespositie van de minderjarige in het jeugdrecht", *TFAM* 2022, nr. 5-6, (145) 147.

¹²⁹ Art. 8 Raad van Europa, Europees Verdrag inzake de bescherming van de Rechten van de Mens (EVRM); Cass. 23 november 2022, AR P.22.1223.F, ECLI:BE:CASS:2022:ARR.20221123.2F.7, 4; H. ASSELMAN en J. PUT, "Jeugdhulp tussen beschermingsplicht en inmengingsverbod" in I. BOONE, J. PUT, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Liber amicorum Patrick Senaeve*, Mechelen, Wolters Kluwer, 718. J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 199.

¹³⁰ Cass. 23 november 2022, AR P.22.1223.F, ECLI:BE:CASS:2022:ARR.20221123.2F.7.

¹³¹ Art. 47, 53 en 54 DIJ; J. BOSMANS, "De verhouding van jeugddelinquentie met jeugdhulp", in J. LEENKNECHT en J. PUT (eds.), *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*, Gent, Larcier, 2019 (143) 146-147; C. MAAS en E. MEEUWISSEN, "Jeugdhulprecht – Overzicht van rechtspraak:2004-2017", *TJK* 2017, nr. 3, 22; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 211-217.

¹³² Art. 6, eerste lid DIJ; Art. 7 DRM.

¹³³ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 166.

instemming.¹³⁴ Toch komen hieronder (zie nrs. 42-57) ter volledigheid de meest primordiale rechten in de jeugdhulp aan bod.

47. Recht op instemming en vrije keuze - De minderjarige heeft het recht op instemming met (en dus ook weigering van) de jeugdhulp en de vrije keuze tussen de voor hem meest passende jeugdhulpaanbieder.¹³⁵ Dit recht geldt specifiek voor de buitengerechtelijke vormen van jeugdhulp. Of de instemming impliciet, dan wel expliciet dient te zijn, is nergens duidelijk bepaald. Hieruit kan aldus PUT worden besloten dat zowel een expliciete als impliciete instemming dan wel weigering mogelijk is.¹³⁶ Het recht op instemming en weigering geldt niet louter bij de opstartfase van het jeugdhulptraject, maar blijft in het hele proces relevant. Zo kan de minderjarige op elk moment bepaalde interventies te weigeren.¹³⁷

48. Recht op non-discriminatie - Het recht op jeugdhulp is er zonder onderscheid voor iedereen. De rechten uit het DRM gelden dan ook zonder onderscheid en voor iedereen.¹³⁸ Deze decretale bepaling is een logische omzetting van de Belgische grondwettelijke bepalingen inzake gelijkheid en non-discriminatie, die op hun beurt een vertaling zijn van de verdragsrechtelijke bepalingen van het VRK en het EVRM.¹³⁹

49. Recht op communicatie en informatie - Het DRM verleent een recht op duidelijke, toereikende en een in voor hem of haar begrijpelijke wijze verleende informatie over de jeugdhulp en het proces daarrond. Zo dient de communicatie in een voor de minderjarige begrijpelijke taal te verlopen en afgestemd te zijn op diens leeftijd en maturiteit.¹⁴⁰ Echt 'maatwerk' op maat van de minderjarige in kwestie als het ware. Dat het om maatwerk gaat, blijkt ook uit de memorie van toelichting. Zo zou het ook kunnen dat de communicatie aangepast dient te worden aan een handicap (denk aan brailleschrift, gebarentaal etc.) Het recht op communicatie en informatie is echter niet absoluut. Er kan in sommige gevallen geopteerd worden om de minderjarige geen informatie te verschaffen, wanneer dat in zijn belang is.¹⁴¹ Het is belangrijk minderjarigen een zo breed mogelijke uitleg te geven over alle gevolgen en de inhoud van het proces van jeugdhulp. Voor bekwame minderjarigen is het daarenboven enkel mogelijk in te stemmen met de jeugdhulp, wanneer zij op voldoende wijze geïnformeerd zijn. De minderjarige zal dus ook grondig geïnformeerd moeten worden over de gevolgen van zijn instemming met (of zijn weigering van) de jeugdhulp. De jeugdhulpverlener mag dan ook geen enkele informatie achterhouden die van invloed zou kunnen zijn op het beslissingsproces van de minderjarige.¹⁴²

¹³⁴ Art. 6, vijfde lid DIJ; Art. 8 DRM.

¹³⁵ Art. 8-10 DRM; E. DESMET en J. PUT, "Het Decreet Rechtspositie Minderjarigen: een internationaalrechtelijke toetsing", *TJK* 2011, nr. 2, (103) 116; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 175-179.

¹³⁶ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 639.

¹³⁷ Art. 10 DRM.

¹³⁸ Art. 6 DRM.

¹³⁹ Art. 2 VRK; Art. 14 EVRM; Art. 10-11 Wet van 17 februari 1994 De Gecoördineerde Grondwet, *BS* 17 februari 1994 (GW).

¹⁴⁰ Art. 11-12 DRM.

¹⁴¹ MvT bij het voorstel van decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, *Parl. St.* VI.Parl. 2003-2004, nr. 2063/1, 15; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 639.

¹⁴² J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 639-640.

50. Recht op participatie - Ook participatie is een recht in de jeugdhulp voor de minderjarige (en de andere betrokkenen).¹⁴³ Het begrip participatie wordt kort nader toegelicht als basisprincipe van de integrale jeugdhulp in nr. 53.

51. Recht op privacy - Artikel 25 DRM garandeert ook een recht op privacy in de vorm van “een recht op respect van zijn persoonlijke levenssfeer”. Hieronder wordt verstaan: de bescherming van de persoonsgegevens van de minderjarige; een respectvolle omgang met diens geaardheid, geloofsovertuiging, politieke overtuiging etc. Artikel 25 DRM is echter geen exhaustieve lijst, maar is een opsomming van de meest belangrijke rechten inzake privacy binnen de context van jeugdhulp.¹⁴⁴

52. Recht op een vertrouwenspersoon - Elke minderjarige heeft ook het recht om zich in het jeugdhulpproces bij te laten staan door een vertrouwenspersoon. Om de functie van vertrouwenspersoon te kunnen vervullen, dient de persoon in kwestie aan een aantal voorwaarden te voldoen. Zo dient hij of zij: meerderjarig te zijn; expliciet aangeduid te zijn door de minderjarige; mag er geen sprake zijn van belangenconflicten (en mag de vertrouwenspersoon dus niet rechtstreeks betrokken zijn bij de jeugdhulp); en moet hij beschikken over een blanco strafregister ‘model 2’.¹⁴⁵

1.5 Enkele basisprincipes

1.5.1 Participatie en inspraak

53. Eigen kracht van de cliënten - Naast instemming, zijn ook participatie en inspraak centrale begrippen binnen de context van buitengerechtelijke jeugdhulp. Meer nog, instemming en participatie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.¹⁴⁶ De jeugdhulp moet de participatie en eigen kracht van de betrokkenen versterken.¹⁴⁷

1.5.2 Bekwaamheid van de minderjarige

54. Principiële handelingsonbekwaamheid van minderjarigen - Het gemene recht gaat uit van een principiële handelingsonbekwaamheid van de minderjarige en vangt dit op via de regeling van het ouderlijk gezag.¹⁴⁸ Principieel geldt deze handelingsonbekwaamheid absoluut, al bestaan op de handelingsonbekwaamheid uitzonderingen.¹⁴⁹

55. Rechtsbekwaamheid van minderjarigen - Het loutere feit dat de minderjarige in de regel handelingsonbekwaam is, doet geen afbreuk aan diens rechtsbekwaamheid. De rechtsbekwaamheid houdt in dat uiteraard ook de minderjarige als persoon drager is van rechten en plichten.¹⁵⁰ De handelingsonbekwaamheid brengt wel met zich mee dat de minderjarige deze rechten evenwel niet

¹⁴³ Art. 16-19 DRM; Art. 45 DIJ.

¹⁴⁴ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 652.

¹⁴⁵ Art. 24 DRM; Art. 31, § 2 DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 652.

¹⁴⁶ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 642.

¹⁴⁷ Art. 45 DIJ.

¹⁴⁸ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 625; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Mortsel, Intersentia, 2023, 457.

¹⁴⁹ F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Mortsel, Intersentia, 2023, 458.

¹⁵⁰ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 625.

altijd zelfstandig zal kunnen uitoefenen (een voorbeeld daarvan is de procesonbekwaamheid van de minderjarige binnen het Belgische rechtssysteem).¹⁵¹

56. Principiële handelingsbekwaamheid voor minderjarigen onder het DRM - De rechtspositie van de minderjarige in de jeugdhulp wijkt af van de gemeenrechtelijke regeling. Zo voorziet het DRM in een aantal rechten die de minderjarige wél zelfstandig zal kunnen uitoefenen en proclameert het DRM een handelingsbekwaamheid als uitgangspunt voor de rechten die in datzelfde decreet vervat liggen.¹⁵² De rechten die de minderjarige zelfstandig kan uitoefenen op grond van het DRM bevatten feitelijke handelingen en geen rechtshandelingen, waardoor de principiële bekwaamheid niet meer dan logisch is.¹⁵³ Het DRM tracht zoveel als mogelijk om de minderjarige, ongeacht diens bekwaamheid, in het hulptraject te betrekken door hem zo goed als mogelijk te informeren en te laten participeren. Evenwel maakt het DRM een onderscheid tussen minderjarigen die in staat zijn tot een redelijke beoordeling van hun belangen en minderjarigen die hier niet tot in staat zijn.¹⁵⁴ Volgens het DRM kan de minderjarige de meeste in het DRM opgesomde rechten zelfstandig uitoefenen, onverminderd de rechten van diens ouders op grond van het ouderlijk gezag.¹⁵⁵ Voor een aantal specifieke rechten (waaronder het recht op instemming) wijkt het DRM van dit principe af en veronderstelt een zelfstandige uitoefening van die rechten door de minderjarige, de bekwaamheid daartoe, rekening houdend met zijn leeftijd en maturiteit. Voor minderjarigen die de volle leeftijd van 12 jaar hebben bereikt, geldt onder het DRM een wettelijk bekwaamheidsvermoeden.¹⁵⁶ In artikel 4, § 1 DRM wordt geen criterium van 'in staat zijn tot een redelijke beoordeling van de belangen' gehanteerd, noch een leeftijdscriterium. Dat is anders in § 2 van datzelfde artikel. Dit is niet geheel toevallig, omdat het in § 2 om rechten gaat met de meest verregaande gevolgen, die een zeker beoordelingsvermogen veronderstellen. Artikel 4, § 2 DRM is immers toepasselijk voor de rechten uit artikel 8 DRM (het recht op instemmen met de jeugdhulp), artikel 13 DRM (het recht om niet tegen zijn wil van de ouders gescheiden te worden) en artikel 22 DRM (het recht op dossier inzage). Het gevolg hiervan is dat een jong kind (lees: een kind beneden de leeftijd van 12 jaar) niet zomaar zelfstandig zal kunnen instemmen met de hulpverlening (of die kunnen weigeren), net omdat het gaat om één van de rechten uit artikel 4, § 2 DRM. Om die specifieke rechten zelfstandig uit te kunnen oefenen, is dus vereist dat dat het kind van beneden de leeftijd van 12 jaar wel degelijk in staat is tot een redelijke beoordeling van zijn belangen.¹⁵⁷ Wanneer minderjarigen beneden de leeftijd van 12 jaar daartoe bekwaam worden geacht, kunnen ook zij dus de rechten uit artikel 4, § 2 DRM zelfstandig uitoefenen (waaronder dus ook het recht om in te stemmen met, of het weigeren van de jeugdhulp uit artikel 8 DRM).¹⁵⁸ De minderjarige jonger dan 12 jaar heeft minstens een hoorrecht, al kan voor -12-jarigen dus ook een instemmingsvereiste

¹⁵¹ Art. 488 en art. 1224 oud BW; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 626-627; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Morsel, Intersentia, 2023, 460.

¹⁵² Art. 4 DRM.

¹⁵³ N. DESMET, *Brochure tZitemzo Jeugdrecht ... met de rechten van minderjarige cliënten in de IJH*, Gent, Kinderrechtswinkel vzw, 2016, 4; X, *Werk maken van kinderrechten De decreten integrale jeugdhulp in de praktijk*, Brussel, Departement Welzijn Volksgezondheid en Gezin, 2010, <https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/Werk%20make%20van%20kinderrecht%20-%20De%20decreten%20integrale%20jeugdhulp%20in%20de%20praktijk%20-%20202010.pdf>, 14.

¹⁵⁴ Art. 4, § 2 DRM.

¹⁵⁵ Art. 4, § 1 DRM.

¹⁵⁶ Art. 4, § 2 DRM (dit artikel verwijst naar art. 8 DRM waarin het recht op instemming vervat ligt).

¹⁵⁷ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 637.

¹⁵⁸ Art. 4, § 2, DRM; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 637.

gelden, wanneer zij bekwaam worden geacht het instemmingsrecht zelfstandig uit te kunnen oefenen.¹⁵⁹

1.6 De instemmingsvereiste uitgediept

1.6.1 Instemming, quid?

57. Definitie - Onder instemming verstaat het DIJ elke “vrije, specifieke, geïnformeerde en uitdrukkelijke wilsuiting”.¹⁶⁰ In die definitie zit opnieuw de belangrijke factor van informatie (zie nr. 49). Om een (bekwame) minderjarige mee te kunnen meekrijgen in de jeugdhulp, zal de jeugdhulpverlener altijd de nodige informatie moeten verschaffen aan de minderjarige. Het is maar een voldoende geïnformeerde (bekwame) minderjarige die zal kunnen instemmen. Informatie vormt zo dus de basis voor de instemmingsvereiste van de buitengerechtelijke jeugdhulp.¹⁶¹

58. Grondslag – De grondslag van de instemmingsvereiste ligt vervat in artikel 6 DIJ. Artikel 8 DRM proclameert het recht op instemming met en de vrije keuze van buitengerechtelijke jeugdhulp. Artikel 4 DRM bepaalt wanneer de minderjarige zelf het recht tot instemming kan uitoefenen. Artikel 8 DRM garandeert het recht op instemming met en de vrije keuze van de buitengerechtelijke jeugdhulp. Wanneer het gaat over het wettelijk kader rond de instemmingsvereiste *in concreto* is vooral artikel 6 DIJ relevant, al maken artikel 4 en artikel 8 DRM ook deel uit van dat wettelijk kader. Ook de bepalingen inzake het ouderlijk gezag mogen hierbij niet uit het oog worden verloren (zie nr. 34).¹⁶²

1.6.2 Categorieën van jeugdhulp waarvoor instemming vereist is

59. Instemming voor buitengerechtelijke jeugdhulp - Instemmen met jeugdhulp zal maar relevant zijn voor wat betreft jeugdhulp in de buitengerechtelijke vorm en is uitgezonderd voor de gerechtelijke jeugdhulp.¹⁶³ Niemand (behalve de rechter) kan immers een bekwame minderjarige verplichten om geholpen te worden.¹⁶⁴ Specifiek gaat het dan om de vrijwillige jeugdhulp enerzijds en de jeugdhulp via de gemandateerde voorzieningen anderzijds (zie nrs. 38-40 en 42-42). Vrijwillige jeugdhulp is - naast jeugdhulp via de gemandateerde voorzieningen - dé vorm van jeugdhulp bij uitstek die steunt op de vrijwilligheid en de instemming van de betrokken personen. Het DIJ zelf benadrukt deze vrijwilligheid ook in de definitie van vrijwillige jeugdhulp. Het gaat daarbij *pro memorie* om alle vormen van rechtstreeks en niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp die geen gerechtelijke jeugdhulp zijn.¹⁶⁵ Een tweede uitzondering betreft de activiteiten van de CLB's in functie van de leerplichtbegeleiding indien zij hierop controles doen. Ook hiervoor geldt geen instemmingsvereiste.¹⁶⁶ Ook bij buitengerechtelijke jeugdhulp via de gemandateerde voorzieningen speelt de instemmingsvereiste een rol. Ook de gemandateerde jeugdhulp steunt op de finale

¹⁵⁹ Art. 6, vijfde lid, 2° DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 175.

¹⁶⁰ Art. 2, § 1, 22°/1 DIJ.

¹⁶¹ Art. 8 DRM; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 175; X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 4.

¹⁶² X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 2-3.

¹⁶³ Art. 6, vijfde lid DIJ.

¹⁶⁴ X, *De rechten van kinderen in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 2023, 56 p.

¹⁶⁵ Art. 2, § 1, 56° DIJ.

¹⁶⁶ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 175.

instemming van de jeugdhulpcliënten, zo blijkt uit de bewoordingen “*Met uitzondering van de gerechtelijke jeugdhulp kan de jeugdhulp alleen worden verleend met instemming van de personen tot wie ze zich richt*”.¹⁶⁷ Een belangrijk gevolg daarvan is dat een dwangmatige aanpak om jeugdhulp op te leggen dus niet kan zonder enige rechterlijke interventie. Wanneer er geen instemming is, zal een dwangmatig optreden enkel kunnen door de justitiële instanties in te schakelen. Het dwangmatig optreden zal bijgevolg uitmonden in de gerechtelijke jeugdhulp.¹⁶⁸

1.6.3 Personen van wie de instemming vereist is

60. Uitgangspunt - Volgens het DIJ kan de jeugdhulp alleen worden verleend mits toestemming van de personen tot wie zij zich richt en kan de jeugdhulp enkel worden uitgevoerd met de instemming van de ouders/wettelijke vertegenwoordigers, opvoedingsverantwoordelijken en de instemming van de bekwame minderjarige.¹⁶⁹ Inzake de vraag hoe wordt bepaald of de minderjarige bekwam is om zelfstandig in te stemmen, wordt verwezen naar nr. 56. De personen die dienen in te stemmen zijn dus concreet: 1) de ouders, of - in voorkomend geval - de wettelijke vertegenwoordigers alsook de opvoedingsverantwoordelijken van de minderjarige, en 2) de bekwame minderjarige zelf.¹⁷⁰ Betrokken personen uit de leefomgeving van de minderjarige die wel ‘cliënt’ kunnen zijn van de jeugdhulp, spelen volgens een strikte interpretatie van het DIJ geen rol bij het instemmingsproces van de minderjarige, wat niet wegneemt dat zij wel dienen in te stemmen indien zij rechtstreeks bij de jeugdhulp worden betrokken.¹⁷¹ In beginsel zal dus de ouderlijke instemming nodig zijn of die van de opvoedingsverantwoordelijken. Van de opvoedingsverantwoordelijken zal de instemming nodig zijn, wanneer zij betrokken worden in de hulpverlening (zoals bij thuisbegeleiding in het pleeggezin of contextbegeleiding in het nieuwe gezin van het kind) of indien de minderjarige geen ouders of andere wettelijke vertegenwoordigers heeft die instemming kunnen geven met de jeugdhulp. Dat laatste doet zich voor, wanneer een minderjarige wees wordt, de procedure door een opvoedingsverantwoordelijke om aangesteld te worden als voogd wordt opgestart, maar het voogdijschap nog niet effectief werd toegekend aan die opvoedingsverantwoordelijke.¹⁷² De wettelijke vertegenwoordigers zullen maar moeten instemmen, wanneer er geen ouders meer zijn die kunnen instemmen met de jeugdhulp. Dat blijkt uit de formulering van het DIJ van het begrip ‘ouders’ (zie nr. 33).¹⁷³ Twee situaties, waarbij instemming vereist is, onderscheiden zich. Een eerste situatie betreft het geval waar de jeugdhulp zich enkel tot de minderjarige richt (a). Een tweede situatie betreft deze waarin de jeugdhulp zich richt tot meerdere personen dan enkel de minderjarige (b). Hieronder worden deze twee situaties besproken. Samengevat zijn er dus twee bepalende factoren om na te gaan of er naast de instemming van de minderjarige ook instemming van de ouder(s) of wettelijke vertegenwoordiger nodig is, namelijk 1) de bekwamheid van de minderjarige en 2) de factor of de jeugdhulp zich enkel tot de minderjarige richt of ruimer.

¹⁶⁷ Art. 6, vijfde lid DIJ.

¹⁶⁸ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 199.

¹⁶⁹ Art. 5, tweede lid en art. 6, vijfde lid DIJ.

¹⁷⁰ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 175.

¹⁷¹ Art. 6, vijfde lid 1° en 2° DIJ.

¹⁷² X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 9.

¹⁷³ Art. 2, § 1, 43° DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 178.

1.6.4 Specifieke situaties van instemming nader bekeken

a. De jeugdhulp richt zich enkel tot de minderjarige

61. Eerste situatie – In de eerste situatie, waar de jeugdhulp zich enkel richt tot de persoon van de minderjarige en waar de minderjarige geacht wordt bekwaam te zijn, zal enkel de instemming van de minderjarige volstaan. Voor wat betreft de bekwaamheid kan worden terugverwezen naar nr. 56.¹⁷⁴ Wanneer de minderjarige onbekwaam is, zal logischerwijs de instemming van de ouders noodzakelijk zijn, dan wel de wettelijke vertegenwoordiger, zelfs al richt de jeugdhulp zich niet ruimer dan de persoon van de minderjarige. De jeugdhulpverleners spelen een belangrijke rol hier en maken best telkens een afweging *in concreto* of ouders al dan niet mee in dienen te stemmen. Dat zal de jeugdhulpverlener moeten inschatten in functie van het belang van het kind in samenspraak met de minderjarige en op regelmatige tijdstippen omdat de jeugdhulp kan evolueren van jeugdhulp die zich enkel richt tot de persoon van de minderjarige naar jeugdhulp die zich ruimer richt en *vice versa*.¹⁷⁵ Steeds belangrijk om op te merken, is dat het recht op instemming ook het recht inhoudt om zich tegen de jeugdhulp te verzetten (zie nr. 47). Het ontbreken van de instemming van de bekwame minderjarige heeft dan ook tot gevolg dat het opstarten van de vrijwillige jeugdhulp voor de minderjarige niet mogelijk is. Daarbij moet wel de kanttekening gemaakt worden dat het weigeringsrecht van de minderjarige nooit de hulpverlening in gevaar mag brengen.¹⁷⁶ Daarnaast is er bij een VOS ook nog altijd de mogelijkheid om aanmelding te maken bij een gemandateerde voorziening (zie nr. 42). Als *ultimum remedium* bij een blijvend gebrek aan instemming, zal tussenkomst van de jeugdrechter nodig zijn, wat resulteert in het belanden in het domein van de gerechtelijke of 'gedwongen' jeugdhulp.¹⁷⁷

62. Fictieve casus ter illustratie – *De 15-jarige Tom meldt zich in bijzijn van zijn vader bij het CGG omdat hij al een hele tijd slecht in zijn vel zit. Zijn vader vreest dat Tom kampt met een eetstoornis. Tom zou graag therapie krijgen. Echter is Toms vader al drie jaar van de moeder van Tom gescheiden. De moeder van Tom vindt dat er niets aan de hand is en wil helemaal geen opstart van therapie.*¹⁷⁸ De jeugdhulpverleners zullen in dit geval artikel 4, § 2 DRM toepassen en de bekwaamheid van Tom inschatten. Aangezien Tom ouder is dan 12 jaar, geldt het vermoeden dat Tom bekwaam is om zelfstandig in te stemmen met de jeugdhulp.¹⁷⁹ In de veronderstelling dat de jeugdhulp zich hier enkel tot Tom zal richten, kan Tom dus perfect zelfstandig instemmen met de jeugdhulp, zonder dat de ouderlijke instemming nodig zal zijn. Schematisch kan de eerste situatie

¹⁷⁴ Art. 6, vijfde lid DIJ *juncto* art. 4, § 2 DRM.

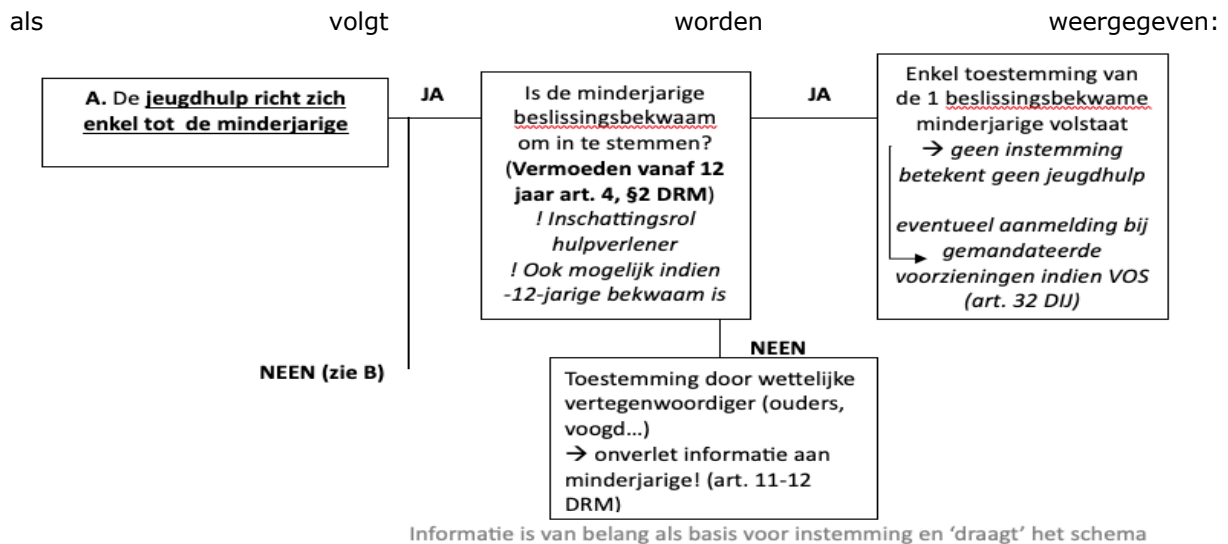
¹⁷⁵ X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 5.

¹⁷⁶ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 639; X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 10.

¹⁷⁷ X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 10-11.

¹⁷⁸ Inspiratie voor de fictieve casus werd gevonden in een artikel op de website van jeugdrecht.be, in N. DESMET, *Instemming met de jeugdhulp door wettelijke vertegenwoordigers*, tZitemzo vzw, 2020, <https://www.jeugdrecht.be/search/artikel/instemming-met-de-jeugdhulp-door-wettelijke-vertegenwoordigers>.

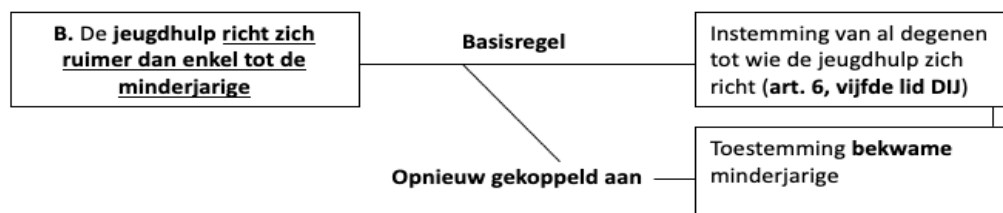
¹⁷⁹ Art. 4, § 2, DIJ.

b. De jeugdhulp richt zich niet enkel tot de minderjarige

63. Tweede situatie – In de hypothese dat de jeugdhulp zich ruimer richt dan enkel tot de minderjarige, volstaat niet enkel de instemming van de bekwame minderjarige. Het gaat dan om jeugdhulp die zich ook richt op andere leden van het gezin, zoals verblijf, opvang in pleeggezinnen, of een langdurige begeleiding. In deze situatie is naast de instemming van die laatste ook de instemming van de beide ouders of, in voorkomend geval de wettelijke vertegenwoordigers of opvoedingsverantwoordelijken nodig. Het is in deze situatie ook niet relevant of de minderjarige bekwaam is of niet om na te gaan of de ouderlijke instemming vereist zal zijn. Net omdat deze vormen van hulpverlening op het hele gezin ingrijpen.¹⁸⁰

64. Fictieve casus ter illustratie – Bert is 13 jaar oud. Thuis gaat het niet zo goed. Door het drankgebruik van zijn vader maken de ouders van Bert voortdurend ruzie onderling. Soms uiten zij hun frustraties ook richting Bert en ontstaan er hevige ruzies. Met de grote vakantie voor de deur wordt er besloten om tijdens deze vakantie ondersteunende pleegzorg te bieden aan Bert. Ondersteunende pleegzorg is een vorm van rechtstreeks toegankelijke, buitengerechtelijke jeugdhulp.¹⁸¹ Aangezien het hier gaat om een maatregel van uithuisplaatsing van de minderjarige, zal de buitengerechtelijke jeugdhulp zich in dit voorbeeld ruimer richten dan enkel tot de minderjarige. Naast de instemming van Bert zal hier ook de ouderlijke instemming vereist zijn. Schematisch kan de tweede situatie als volgt worden weergegeven:

¹⁸⁰ X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 6.

¹⁸¹ X, *Pleegzorg*, Brussel, Departement Opvoeding, <https://www.jeugdhulp.be/aanbod/verblijf/pleegzorg#:~:text=Een%20pleeggezin%20is%20een%20warme,va n%20het%20pleeggezin%20is%20cruciaal.>

65. Afwijking van instemming in het belang van de minderjarige - In bepaalde gevallen is afwijken van de instemmingsvereiste mogelijk. Het criterium op grond waarvan deze afwijking mogelijk is, is het criterium van 'het belang van de minderjarige'.¹⁸² Het kan daarbij gaan om situaties waarin de instemming niet onmiddellijk kan worden verleend, in afwachting van de instemming, of om situaties waarin de instemming door omstandigheden niet uitdrukkelijk kan worden verleend. Het DIJ onderwerpt deze afwijking aan de volgende formele vereisten:

- de afwijking wordt genotuleerd;
- de afwijking wordt gemotiveerd;
- in de motivering wordt verwezen naar het belang van de minderjarige, waarbij duidelijk omschreven wordt over welk belang het concreet gaat;
- in de motivering wordt aangetoond dat al het mogelijke werd gedaan om de werkelijke instemming te verkrijgen.¹⁸³

1.6.5 Onduidelijkheden rond de instemmingsvereiste

66. Vermoeden van instemming o.b.v. ouderlijk gezag - In de regel oefenen beide ouders gezamenlijk het ouderlijk gezag uit over de minderjarige. Ten aanzien van derden te goeder trouw geldt een vermoeden van instemming van de andere ouder, wanneer de instemming van één ouder uitdrukkelijk is gegeven (behoudens wettelijke uitzonderingen).¹⁸⁴ De goede trouw van de derde wordt vermoed en dient te worden weerlegd door de ouder die het niet eens was met de handeling van de optredende ouder.¹⁸⁵ Evenwel is het niet geheel duidelijk of voor buitengerechtelijke jeugdhulp de instemming van beide ouders vereist is en of het wettelijk vermoeden van instemming van overeenkomstige toepassing is. Die vraag stelt zich uiteraard maar in de situaties waarin er meerdere titularissen van het ouderlijk gezag zijn.¹⁸⁶ Het DIJ had als *lex specialis* kunnen dienen om te bepalen of de algemene regeling van het vermoeden van instemming van beide ouders ook speelt bij het instemmingsproces voor buitengerechtelijke jeugdhulp. Het DIJ bepaalt daarover echter niets. Aangezien er geen *lex specialis* voorhanden is, zal vermoedelijk worden teruggегреpen naar de algemene regel. Het vermoeden van instemming impliceert volgens PUT dat wanneer de jeugdhulpverlener vermoedt of behoort te weten dat er conflicten of meningsverschillen zijn tussen beide ouders wél de instemming van beide ouders vereist is. Dat bepleit de toepasselijkheid van het vermoeden van instemming (de gemene regel) binnen de context van de buitengerechtelijke jeugdhulp.¹⁸⁷ Ook volgens de Stuurgroep Cliëntenrechten speelt het wettelijk vermoeden uit de gemene regeling uit het oud BW bij de instemmingsvereiste binnen die context. In het richtinggevend kader voor instemming bij buitengerechtelijke jeugdhulp haalt de Stuurgroep Cliëntenrechten het wettelijk vermoeden van akkoord van de andere ouder bij de uitoefening van het ouderlijk gezag door de ene ouder aan als één van de situaties waarin de uitdrukkelijke instemming van beide ouders

¹⁸² Art. 6, zesde lid DIJ.

¹⁸³ Art. 6, zesde lid, 1° t.e.m. 4° DIJ.

¹⁸⁴ Art. 373, eerste en tweede lid oud BW; KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Therapie voor een kind zonder toestemming van beide ouders?*, Brussel, Kinderrechtencommissariaat, 51 p.

¹⁸⁵ G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 438.

¹⁸⁶ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 176.

¹⁸⁷ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 176.

niet nodig is.¹⁸⁸ Al zegt het DIJ hierover in wezen dus niets, kan er worden teruggegrepen naar de gemene regeling inzake het vermoeden van instemming uit het oud BW, bij gebreke aan een uitzondering op de gemene regel.

67. Situaties waarin instemming van beide ouders niet nodig of onmogelijk is – Naast de situatie van het wettelijk vermoeden van instemming van de andere ouder (zie nr. 66) zijn er nog situaties denkbaar waar de instemming van beide ouders niet nodig is of *de facto* niet mogelijk zal zijn. Er kan worden gedacht aan omstandigheden waar een ouder overleden of onvindbaar is, langdurig in het buitenland verblijft zonder contact te onderhouden of situaties waar één ouder alle contact met het kind heeft verbroken.¹⁸⁹ Het zou ook kunnen dat er maar één juridische ouder is en dus ook slechts deze ouder zal moeten instemmen, dat een ouder ontzet werd uit het ouderlijk gezag en de andere ouder de exclusieve uitoefening van het ouderlijk gezag kreeg toegewezen. De Stuurgroep Cliëntenrechten haalt deze situaties opnieuw aan als omstandigheden waar instemming van de beide ouders niet nodig is of niet mogelijk is.¹⁹⁰ Opnieuw kan voor deze situaties worden gezegd dat er onduidelijkheid bestaat over de vraag of er dan effectief maar instemming van één ouder nodig zal zijn en is het betreuenswaardig dat het DIJ hierover niets heeft geregeld.¹⁹¹

68. Instemming van ouders of wettelijke vertegenwoordigers én opvoedingsverantwoordelijken? – Een volgende onduidelijkheid rijst in de vraag of zowel de instemming van de ouders als die van de opvoedingsverantwoordelijken noodzakelijk is. Volgens een strikte lezing van de formulering van artikel 6 DIJ is dat wel degelijk zo. Volgens PUT is de instemming van zowel ouders als, in voorkomend geval, de opvoedingsverantwoordelijken nodig. Dat kan worden afgeleid uit de formulering als “*in voorkomend geval*”, waardoor naar beide categorieën wordt verwezen, in tegenstelling tot de formulering als “*bij ontstentenis van*”, zoals dat laatste wel het geval is voor de omschrijving van het begrip ouders, om de titularissen van het ouderlijk gezag en de wettelijke vertegenwoordigers te onderscheiden.¹⁹²

69. Onduidelijkheid over de wijze van instemming – Een laatste onduidelijkheid bestaat rond de wijze van instemming, meer bepaald over de vraag of de instemming of weigering van de buitengerechtelijke jeugdhulp expliciet, dan wel impliciet dient te gebeuren. Ook hierover huldigt het DIJ zich in stilzwijgen. Bij gebreke aan een bepaling hierover kan de instemming of weigering volgens PUT zowel impliciet als expliciet zijn. Een expliciete instemming kan volgens de auteur zowel mondeling als schriftelijk geschieden. Uit bepaalde gedragingen of handelingen kan dan weer een impliciete instemming of weigering blijken.¹⁹³

¹⁸⁸ X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 7-8.

¹⁸⁹ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 177.

¹⁹⁰ X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 8.

¹⁹¹ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 177.

¹⁹² Art. 2, § 1, 43° DIJ en art. 6, vijfde lid, 1° DIJ; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 178.

¹⁹³ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 639.

1.7 Tussenbesluit

70. Antwoord op de eerste subvraag – Dit eerste hoofdstuk onderzocht de eerste subvraag “*Hoe is de instemmingsvereiste geregeld in het Vlaams buitengerechtelijk jeugdhulpsysteem?*”. De instemmingsvereiste voor buitengerechtelijke jeugdhulp wordt op Vlaams niveau decretaal geregeld. Het DRM en het DIJ vormen samen de twee decretaale steunpilaren voor de integrale jeugdhulp in Vlaanderen. Waar het DRM algemener de rechten voor minderjarigen in de jeugdhulp waarborgt, alsook het recht op jeugdhulp en het recht op instemming met buitengerechtelijke jeugdhulp, regelt het DIJ de instemmingsvereiste voor buitengerechtelijke jeugdhulp specifiek via artikel 6, vijfde lid DIJ. Minderjarigen zijn in de regel handelingsonbekwaam. Op die handelingsonbekwaamheid wordt voor de instemming met buitengerechtelijke jeugdhulp een uitzondering gemaakt. De meeste rechten uit het DRM kan de minderjarige, onverminderd de rechten van de ouders, zelfstandig uitoefenen.¹⁹⁴ Voor enkele rechten uit het DRM, waaronder het recht op instemming, geldt hiervoor de bijkomende vereiste dat de minderjarige in staat is tot de redelijke beoordeling van zijn belangen.¹⁹⁵ In de regel is instemming nodig van alle betrokken personen bij de buitengerechtelijke jeugdhulp. Concreet zijn dat de minderjarige, soms ook diens ouders (of wettelijke vertegenwoordigers) en opvoedingsverantwoordelijken. Twee specifieke situaties van instemming onderscheiden zich voor wat betreft de vraag of enkel de instemming van de minderjarige, dan wel van meerdere personen nodig is. In de eerste situatie richt de jeugdhulp zich enkel tot de persoon van de minderjarige. Wanneer de minderjarige bekwaam is om zelf zijn instemming te verlenen, zal die instemming in de regel volstaan. De wet schrijft een vermoeden van bekwaamheid in vanaf de leeftijd van 12 jaar. Echter kunnen ook <12-jarigen zelfstandig instemmen als zij tot een redelijke beoordeling van hun belangen in staat zijn en kan omgekeerd het wettelijk vermoeden van bekwaamheid van de 12-jarige weerlegd worden weerlegd door de jeugdhulpverlener door de minderjarige als onbekwaam te achten.¹⁹⁶ <12-jarigen beschikken minstens over een hoorrecht, waardoor ook hun mening wel in het instemmingsproces wordt meegenomen.¹⁹⁷ Wanneer de minderjarige niet bekwaam is om zelf in te stemmen met de buitengerechtelijke jeugdhulp worden via de theorie van het ouderlijk gezag de ouders (of in voorkomend geval de wettelijke vertegenwoordigers) van de minderjarige bevoegd om instemming te verlenen. In de tweede situatie richt de jeugdhulp zich ruimer dan enkel tot de persoon van de minderjarige. In die hypothese zal de toestemming van de minderjarige alleen niet volstaan en is bijkomend de toestemming van de ouders of, in voorkomend geval, de toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger vereist. Op het eerste zicht is de regeling in het DIJ rond de instemmingsvereiste vrij helder, al blinkt het DIJ voor wat betreft de instemmingsvereiste niet uit in duidelijkheid. Zo rijzen er vragen over de toepasselijkheid van het vermoeden van instemming op grond van het ouderlijk gezag, is het niet duidelijk of beide ouders altijd moeten instemmen en bepaalt het DIJ niets over de wijze van instemming.

¹⁹⁴ Art. 4, § 1 DRM.

¹⁹⁵ Art. 4, § 1 *juncto* art. 8 DRM.

¹⁹⁶ X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 4.

¹⁹⁷ Art. 6, vijfde lid, 2° *in finem* DIJ.

Hoofdstuk 2. Internationaal en Europees toetsingskader

2.1 Kinderrechteninstrumentarium

2.1.1 Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind

71. Algemeen – Op 20 november 1989 nam de Algemene vergadering van de VN het VRK aan. Het VRK is van toepassing op “*ieder mens jonger dan 18 jaar, tenzij de meerderjarigheid volgens de wet vroeger valt*”.¹⁹⁸ Het verdrag bevat een brede waaier aan kinder- en jongerenrechten op economisch cultureel, sociaal, politiek, burgerrechtelijk en strafrechtelijk vlak. Het VRK heeft een minimumkarakter, waardoor het geen afbreuk doet aan gunstigere bepalingen uit het nationale recht van de lidstaten.¹⁹⁹

72. Bindende kracht – Het VRK is een internationaal verdrag en heeft de kracht van een ‘hard-law’ instrument voor de verdragspartijen. De bepalingen uit het VRK zijn dus juridisch bindend bij toepassing van het algemene principe *pacta sunt servanda* voor alle staten die partij zijn.²⁰⁰ Het VRK werd door België goedgekeurd bij wet en decreet in 1991 en vormt sindsdien dan ook een belangrijke inspiratiebron van nationale regels van jeugdbescherming.²⁰¹

73. Relevantie – Het VRK wordt gezien als de hoeksteen van de jeugdhulp. Het DIJ en DRM kunnen worden gezien als de vertaling van de rechten van het VRK naar de context van de jeugdhulp.²⁰² Niet alleen waarborgt het VRK alle fundamentele mensenrechten voor kinderen, maar ook proclameert het een recht voor elk kind “*om zijn mening te kennen te geven en het recht op het feit dat met deze mening rekening wordt gehouden in elke aangelegenheid of procedure die het kind betreft*”.²⁰³ Daarnaast stelt het VRK, dat bij elke beslissing die wordt genomen die verband houdt met kinderen, het belang van het kind dient te primeren. Naast het ondersteunen, rechtvaardigen en verklaren van de inhoud van de overige bepalingen van het VRK, is het criterium van het belang van het kind nog op twee andere manieren relevant. Zo kan het een bemiddelende rol spelen bij een conflict tussen verschillende bepalingen en fungeert het als leidraad bij de invulling van kinderrechten die niet in het VRK zijn vastgelegd.²⁰⁴ Het belang van het kind is zelfs het leidende principe van dit verdrag.²⁰⁵ Het VRK bevat drie fundamentele principes (ook wel ‘de drie P’s’): 1) ‘provision’ (toegang tot diensten en voorzieningen), 2) ‘protection’ (bescherming tegen bepaalde activiteiten) en 3) ‘participation’ (het recht om zelf bepaalde handelingen te stellen en recht op inspraak). De ‘drie P’s’ zijn onderling verbonden en bestaan niet afzonderlijk zonder elkaar. Bescherming kan niet zonder de nodige voorzieningen en zonder betrokkenheid, voorzieningen kunnen niet zonder participatie en

¹⁹⁸ Art. 1 VRK; R. PISILLO MAZZESCHI, *International Human Rights Law*, Cham, Zwitserland, 2021, 192.

¹⁹⁹ Art. 41 VRK; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 63.

²⁰⁰ E. VERHELLEN, “Een inleiding tot het Verdrag inzake de Rechten van het Kind” in W. VANDENHOLE (ed.), *Kinderrechten in België*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 33; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 57; R. PISILLO MAZZESCHI, *International Human Rights Law*, Cham, Zwitserland, 2021, 111.

²⁰¹ Wet van 25 november 1991 houdende goedkeuring van het Verdrag inzake de rechten van het kind aangenomen te New York op 20 november 1989, BS 17 januari 1992; Decr. VI. houdende goedkeuring van het Verdrag inzake de rechten van het kind aangenomen te New York op 20 november 1989, BS 13 juli 1991; B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 31.

²⁰² Art. 5, vierde lid DIJ; R. ROOSE, “Kinderrechten en jeugdhulpverlening” in W. VANDENHOLE (ed.), *Kinderrechten in België*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 137.

²⁰³ Art. 12 VRK; V. CARRETTE en K. HOPPENBROUWERS, “Kinderrechten en gezondheidszorg”, *TJK* 2016, nr. 3, (203) 203.

²⁰⁴ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 65.

²⁰⁵ R. PISILLO MAZZESCHI, *International Human Rights Law*, Cham, Zwitserland, 2021, 193.

bescherming en participatie kan niet zonder voorzieningen en bescherming.²⁰⁶ Als laatste is ook non-discriminatie een fundamenteel kinderrecht dat het VRK waarborgt. Zo moeten alle kinderrechten van toepassing zijn op alle kinderen zonder enige uitzondering en hebben de staten de verplichting om kinderen tegen om het even welke vorm van discriminatie te beschermen.²⁰⁷ Het VRK is een kinderrechteninstrument met een vrij breed algemeen materieel toepassingsgebied en heeft geen betrekking op specifieke situaties zoals bijvoorbeeld alternatieve zorg bij de GAC of residentieel verblijf bij Aanbeveling (2005) 5 (zie nrs. 84-86 en nrs. 90-92).²⁰⁸

74. Comité voor de Rechten van het Kind als toezichtsorgaan – Het CRK is het toezichtsorgaan van het VRK. De verdragspartijen bij het VRK zijn verplicht om vijfjaarlijks een rapportage in te dienen over hoe zij kinderrechten verwezenlijken.²⁰⁹ Als reactie daarop formuleert het CRK haar concluding observations met opmerkingen (positieve, dan wel negatieve), aandachtspunten, suggesties en aanbevelingen ten aanzien van de verdragspartij in kwestie.²¹⁰ Verder formuleert het CRK ook general comments of algemene commentaren, zonder dat deze opdracht expliciet grondslag vindt in het VRK. De general comments resulteren in gezaghebbende interpretaties van verdragsbepalingen uit het VRK en hebben als doel de implementatie ervan ten bevorderen.²¹¹ Het CRK kan de bepalingen van het VRK op nationaal niveau echter niet afdwingen. Het afdwingen van de verdragsbepalingen komt toe aan de nationale rechterlijke instanties en beleidsactoren.²¹² Dat maakt het VRK daarom kwetsbaar op het vlak van implementatie en monitoring.²¹³ Voor het toezicht op de naleving van de verdragsbepalingen hanteert het CRK vier basisprincipes: 1) het principe van *non-discriminatie*; 2) het *belang van het kind*; 3) het recht op (over)leven en ontwikkeling; 4) het *participatierecht*.²¹⁴

a. General Comment 12

75. Algemeen – General Comment 12 geeft een juridische analyse van de eerste twee leden van artikel 12 van het VRK en legt uit aan welke vereisten dient te zijn voldaan om het recht van het kind om zijn mening te uiten te realiseren. General Comment 12 is op die manier een hulpmiddel voor de staten die partij zijn bij het VRK om artikel 12 VRK op een doeltreffende manier uit te voeren.²¹⁵

76. Bindende kracht – General comments vallen onder de categorie 'soft-law'. Het gaat om gezaghebbende interpretaties van de verdragsbepalingen van het VRK. Door hun 'soft-law' karakter zijn deze instrumenten niet juridisch bindend als rechtsnorm. Dat neemt niet weg dat zij wel kunnen worden aangewend ter interpretatie van verdragsbepalingen of om interne normen nader in te

²⁰⁶ E. VERHELLEN, "Een inleiding tot het Verdrag inzake de Rechten van het Kind" in W. VANDENHOLE (ed.), *Kinderrechten in België*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 30-32; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 64.

²⁰⁷ Art. 2 VRK.

²⁰⁸ E. DESMET en J. PUT, *Het Decreet Rechtspositie Minderjarigen in internationaal perspectief*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2011, 18.

²⁰⁹ Art. 44, lid 1, b) VRK.

²¹⁰ Art. 42 en 43 VRK; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 68.

²¹¹ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 69.

²¹² S. HOFFMAN en R. THORBURN STERN, "Incorporation of the UN Convention on the Rights of the Child in National law", *The International Journal of Children's Rights* 2020, 133-156; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 73.

²¹³ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 73.

²¹⁴ Respectievelijk de artikelen 2, 3, 6 en 12 VRK; E. VERHELLEN, "Een inleiding tot het Verdrag inzake de Rechten van het Kind" in W. VANDENHOLE (ed.), *Kinderrechten in België*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 32-33.

²¹⁵ General Comment 12, nr. 8.

vullen.²¹⁶ Door de morele en politieke geladenheid van soft-law instrumenten hechten staten immers veel belang aan het respecteren hiervan, zelfs al gaat het niet om een strikte juridische verplichting.²¹⁷

77. Relevantie – General Comment 12 geeft een verdere invulling aan artikel 12 VRK. Dat artikel waarborgt het recht van elk kind vast om vrijelijk zijn mening te uiten in alle zaken die op hem of haar van toepassing zijn, en het recht dat daaraan passend belang wordt gehecht, in overeenstemming met de leeftijd en rijpheid van het kind. De staten die partij zijn, hebben de wettelijke plicht dit recht te erkennen en te verzekeren dat dit recht wordt uitgevoerd door te luisteren naar de mening van het kind en er passend belang aan te hechten. In functie van de instemmingsvereiste voor de buitengerechtelijke jeugdhulp kan worden gewezen op de relevantie van General Comment 12 voor wat betreft de relatie tussen artikel 3 en artikel 12 VRK. Artikel 12 vormt samen met o.a. artikel 3 VRK één van de vier grondbeginselen van het VRK. De algemene beginselen in artikel 3 en 12 VRK zijn niet met elkaar in tegenspraak, maar vullen elkaar aan. Artikel 3 bepaalt het doel dat het belang van het kind voorop moet worden gesteld, en artikel 12 biedt de methodologie om dat doel te bereiken door het kind of de kinderen te horen. Artikel 3 kan niet goed worden toegepast als de onderdelen van artikel 12 niet worden erkend. Artikel 3 versterkt dan ook de werking van artikel 12 door kinderen makkelijker de kans te bieden een essentiële rol te laten spelen bij alle besluiten die hun leven betreffen.²¹⁸ Het instrument heeft als doel om staten te helpen bij een doeltreffende uitvoering van artikel 12 VRK. Meer specifiek heeft het als doel om: meer inzicht te verwerven in artikel 12 VRK en de gevolgen daarvan voor alle 'stakeholders'; de gebieden waarop de wetgeving, het beleid en de praktijk van toepassing zijn uit te breiden; basisvereisten suggereren voor verschillende manieren om voldoende rekening te houden met de mening van kinderen in alle zaken die hen aanbelangen; de positieve aanpak bij het invoeren van artikel 12 benadrukken.²¹⁹ In de ruime zin kan het proces waarin kinderen en volwassenen op basis van wederzijds respect informatie met elkaar uitwisselen en met elkaar in gesprek gaan, en waarin kinderen leren hoe er met hun mening en die van volwassenen rekening wordt gehouden en hoe dit bijdraagt aan het resultaat van dit soort processen worden aangemerkt als 'participatie'.²²⁰

b. General Comment 14

78. Algemeen – General Comment 14 van het CRK geeft een juridische analyse van artikel 3, lid 1 van het VRK. Zo beoogt General Comment 14 het waarborgen van de toepassing en de eerbiediging van de belangen van het kind door de verdragspartijen bij het VRK. Met General Comment 14 beoogt het CRK de toepassing en eerbiediging van het principe van het belang van het kind door de verdragspartijen bij het VRK te waarborgen.²²¹

79. Bindende kracht – Voor wat betreft de bindende kracht van General Comment 14 kan hetzelfde worden gezegd als de bindende kracht van General Comment 12. Aangezien het om eenzelfde soort

²¹⁶ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 58, 69; V.W. VLEUGEL, *Culture in the State Reporting Procedure of the UN Human Rights Treaty Bodies. How the HRC, the CESCR and the CEDAWCee use human rights as a sword to protect and promote culture, and as a shield to protect against harmful culture*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 69-70.

²¹⁷ R. PISILLO MAZZESCHI, *International Human Rights Law*, Cham, Zwitserland, 2021, 120.

²¹⁸ General Comment 12, nrs. 68-74.

²¹⁹ General Comment 12, nr. 8.

²²⁰ General Comment 12, nr. 3.

²²¹ General Comment 14, nr. 10.

document gaat, kan opnieuw worden verwezen naar het juridisch niet-bindende karakter.²²² Opnieuw neemt dat niet weg dat ook General Comment 14 kan worden aangewend om artikel 3 VRK te interpreteren (zie nr. 76).

80. Relevantie – In General Comment 14 wordt het principe van het belang van het kind verder uitgewerkt en toegelicht. Het reikt handvatten aan ter beoordeling van wat in het belang van het kind is.²²³ Alle rechten uit het VRK zijn in het belang van het kind, zonder dat hieraan kan worden getornd door een negatieve interpretatie van de belangen van het kind.²²⁴ In dit instrument worden de vereisten geformuleerd voor een zorgvuldige afweging, met name in gerechtelijke uitspraken en bestuursrechtelijke besluiten, maar ook bij andere maatregelen die het kind als individu betreffen en tijdens alle fasen van het aannemen van wetten, beleidsmaatregelen, strategieën, programma's, plannen, begrotingen, wetgevings- en begrotingsinitiatieven en richtlijnen die betrekking hebben op kinderen in het algemeen of als specifieke groep. Deze general comment heeft als doel om het dynamische begrip van het belang van het kind te verbeteren en om een daadwerkelijke verandering in houding te bewerkstelligen, hetgeen ertoe moet leiden dat kinderen in alle opzichten worden beschouwd als houders van rechten.²²⁵

c. Concluding observation bij het gecombineerd vijfde en zesde periodieke landenrapport van België

81. Algemeen – Ter uitvoering van de plicht van vijfjaarlijkse rapportage diende België in 2017 haar gecombineerde vijfde en zesde periodieke rapport in bij het CRK.²²⁶ Landenrapporten worden ter bespreking aan het CRK voorgelegd, waarna het CRK als reactie daarop haar concluding observations publiceert. Ook voor het gecombineerde periodieke vijfde en zesde landenrapport heeft het CRK een concluding observation gepubliceerd.²²⁷

82. Bindende kracht – Concluding observations hebben geen bindende kracht, opnieuw vanwege een soft-law karakter. Er is immers niet voorzien in enig sanctiemechanisme of enige voorziening om bindende uitspraken te kunnen doen. Dat doet echter geen afbreuk aan het grote gezag dat vasthangt aan de slotopmerkingen van het CRK bij het vijfde en zesde gecombineerde periodieke landenrapport van België.²²⁸

83. Relevantie – In de concluding observation van het CRK in navolging van het vijfde en zesde gecombineerde periodieke rapport van België verwijst het CRK naar zowel het principe van het belang

²²² J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 58, 69; V.W. VLEUGEL, *Culture in the State Reporting Procedure of the UN Human Rights Treaty Bodies. How the HRC, the CESCR and the CEDAWCee use human rights as a sword to protect and promote culture, and as a shield to protect against harmful culture*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 69-70.

²²³ L. TAVECCHIO en B. VANOBBERGEN, "In het belang van het kind of in het belang van het kind en de ouders?" in *Pedagogiek*, Vol. 40, issue 2, 2020, Amsterdam, Amsterdam University Press, 167-173.

²²⁴ General Comment 14, nr. 4.

²²⁵ General Comment 14, nrs. 10-12.

²²⁶ VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND, *Onderzoek van de rapporten van de Lidstaten in uitvoering van artikel 44 van het Verdrag. Gecombineerd vijfde en zesde periodiek rapport voorzien in 2017 België*, VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND (juli 2017), CRC/C/BEL/CO/5-6.

²²⁷ VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND, Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium (28 februari 2019), CRC/C/BEL/CO/5-6 (2019).

²²⁸ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 68; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 58, 69; V.W. VLEUGEL, *Culture in the State Reporting Procedure of the UN Human Rights Treaty Bodies. How the HRC, the CESCR and the CEDAWCee use human rights as a sword to protect and promote culture, and as a shield to protect against harmful culture*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 69-70.

van het kind, als het recht van kinderen op het eerbiedigen van hun mening en het recht op non-discriminatie. Het CRK uit enige bezorgdheid over het nog steeds niet systematisch in aanmerking nemen van het beginsel van het belang van het kind bij beslissingen met betrekking tot kinderen in kwetsbare situaties. Ook bepleit het CRK de verbetering van participatie, o.a. door het afschaffen van leeftijdsgrenzen aan het recht van kinderen om hun mening te uiten over alle aangelegenheden die hen betreffen. Als laatste oordeelt het CRK inzake discriminatie ook dat het bezorgd is dat bijvoorbeeld kinderen met een handicap nog steeds worden gediscrimineerd.²²⁹

2.1.2 Guidelines for the Alternative Care of Children

84. Algemeen – De GAC zijn één van de aanbevelingen van de VN over het jeugdbeschermingsrecht.²³⁰ Het instrument is bedoeld ter versterking van de uitvoering van het VRK en van relevante bepalingen van andere internationale instrumenten inzake de bescherming en het welzijn van kinderen die ouderlijke zorg moeten ontberen of daartoe het risico ontlopen.²³¹ De aanbeveling heeft betrekking op het juiste gebruik en de juiste voorwaarden voor alternatieve formele en informele zorg voor alle personen die jonger zijn dan 18 jaar, tenzij volgens het toepasselijke recht de meerderjarigheid eerder zou worden bereikt.²³²

85. Bindende kracht – Ook aanbevelingen behoren, net als general comments, tot de 'soft law'-instrumenten. Strikt genomen zijn de GAC dus niet juridisch bindend. Opnieuw kan deze aanbeveling wel worden gebruikt om interne normen nader in te vullen of om verdragsbepalingen te interpreteren.²³³ De doorwerking in de arresten van de hoogste rechtscolleges blijkt eerder beperkt. Op beleidsniveau wordt hieraan evenwel meer aandacht besteed.²³⁴

86. Relevantie – Er wordt in de GAC een onderscheid gemaakt tussen twee categorieën zorg. Enerzijds is er de informele zorg (de zorg georganiseerd door afspraken tussen de betrokkenen) en anderzijds bestaat ook de formele zorg (die tot stand komt door een rechterlijke uitspraak of administratieve beslissing). De informele zorg is niet opgedragen door een administratieve of gerechtelijke autoriteit of een daartoe gemachtigde instantie, bij formele zorg geldt het omgekeerde.²³⁵ Uit de aanbeveling blijkt dat onder alternatieve zorg ook pleegzorg of residentiële zorg wordt verstaan.²³⁶ Het toepassingsgebied van de GAC doet daarom denken aan o.a. situaties van buitengerechtelijke jeugdhulp. Bij toepassing van de GAC is het belang van het kind het uitgangspunt voor het vaststellen van de trajecten voor kinderen die ouderlijke zorg moeten ontberen of het risico daartoe lopen. Daarnaast waarborgt de aanbeveling het recht van het kind om in die situaties zijn mening te uiten en onderstreept het dat daarmee rekening dient te worden gehouden in functie van zijn leeftijd en ontwikkeling.²³⁷ Ook dienen alle beslissingen, initiatieven of

²²⁹ VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND, Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium (28 februari 2019), *CRC/C/BEL/CO/5-6* (2019), resp. nrs. 17, 19 en 16.

²³⁰ VN-resolutie A64/434 van 24 februari 2010 betreffende Guidelines for the Alternative Care of children (Hierna GAC).

²³¹ GAC, nr. 1.

²³² GAC, nr. 27.

²³³ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 58.

²³⁴ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 76-77; V.W. VLEUGEL, *Culture in the State Reporting Procedure of the UN Human Rights Treaty Bodies. How the HRC, the CESCR and the CEDAWCee use human rights as a sword to protect and promote culture, and as a shield to protect against harmful culture*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 69-70.

²³⁵ GAC nr. 29, b, i en ii; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 79.

²³⁶ GAC, nr. 29, c, ii en iv.

²³⁷ GAC nr. 7.

benaderingswijzen die binnen het toepassingsgebied van de GAC vallen het non-discriminatieprincipe te waarborgen.²³⁸

2.1.3 Het EU-Handvest Grondrechten

87. Algemeen – Ook binnen Europa worden kinderen beschermd en beschouwd als houders van alle mensen- en grondrechten.²³⁹ Op Europees niveau bestaan ook belangrijke kinderrechteninstrumenten. Het EU-Handvest Grondrechten is daar een voorbeeld van. Het EU-Handvest Grondrechten richt zich tot de lidstaten van de Europese Unie, alsook de instellingen en organen daarvan.²⁴⁰ Het Europese criterium om te spreken van een 'kind' is hetzelfde juridische criterium als in het VRK. 'Elke mens jonger dan 18 jaar' zal dus ook volgens het Europese recht als 'kind' worden beschouwd.

88. Bindende kracht – Het EU-Handvest Grondrechten is wel degelijk juridisch bindend. Dat blijkt expliciet uit het feit dat het is opgenomen als juridisch bindende bijlage van het Verdrag van Lissabon waarbij ook België partij is.²⁴¹

89. Relevantie – Het EU-Handvest Grondrechten bevat twee kinderrechtelijke bepalingen, nl. artikel 24 en artikel 32. Enkel artikel 24 is relevant omdat het gaat over het recht voor kinderen om vrijelijk hun mening te uiten, het hechten van een passend belang aan deze mening en de waarborg dat het belang van het kind de eerste overweging vormt bij alle handelingen betreffende kinderen.²⁴² Meer algemeen bevat het EU-Handvest Grondrechten ook een non-discriminatie bepaling die elke discriminatie op grond van geslacht, ras, kleur, etnische of sociale afkomst, genetische kenmerken, taal, godsdienst of overtuigingen, politieke of andere denkbepalingen, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte, een handicap, leeftijd of seksuele geaardheid verbiedt.²⁴³ Zo kent het Handvest dus uitdrukkelijk rechten aan het kind toe, die dienen te worden gerespecteerd in alle EU-wetgeving en in het gehele EU-beleid.²⁴⁴

2.1.4 Aanbeveling (2005) 5 over de rechten van kinderen die leven in een instelling

90. Algemeen – Aanbeveling (2005) 5 is een laatste interessant kinderrechteninstrument op Europees niveau voor het toetsingskader. Aanbevelingen kunnen zowel gericht zijn aan specifieke lidstaten, als gaan over het beleid voor de hele Unie.²⁴⁵ De substantiële bepalingen van deze aanbeveling zijn als een soort bijlage (of 'appendix') in de aanbeveling opgenomen bestaande uit drie delen. Het eerste deel bevat enkele fundamentele kinderrechten en basisbeginselen. Het tweede deel

²³⁸ GAC nr. 6.

²³⁹ RAAD VAN EUROPA, *Handboek over het Europese recht inzake de de rechten van het kind*, Bureau voor publicaties van de Europese Unie, Luxemburg, 2016, 17-18; RAAD VAN EUROPA, *Richtsnoeren van het Comité van Ministers van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie*, Raad van Europa, Straatsburg, 2013, 17-18.

²⁴⁰ Art. 51, lid 1 EU-Handvest Grondrechten.

²⁴¹ Art. 49 C, 1 Verdrag van 13 december 2007 tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, ondertekend te Lissabon, *Pb.L.* 2007, afl. 306, 1. Zie ook specifiek 'Verklaring betreffende het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (A.1.)' binnen dit verdrag.

²⁴² Art. 24, lid 1 en lid 2 EU-Handvest Grondrechten; W. VANDENHOLE, *Economische, sociale en culturele rechten van specifieke groepen*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, 287.

²⁴³ Art. 21 EU-Handvest Grondrechten.

²⁴⁴ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 106-107.

²⁴⁵ X, *Aanbeveling*, <https://www.eumonitor.nl/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vh7bhpj5azzb#:~:text=Aanbevelingen%20zijn%20niet%20bindende%20besluiten,zijn%20gericht%20aan%20individuele%20lidstaten.>

bevat specifieke rechten voor kinderen in een instelling. Het derde deel geeft richtlijnen en kwaliteitsstandaarden mee ter implementatie van al deze beginselen.²⁴⁶

91. Bindende kracht – Aanbevelingen van de Raad van Europa zijn juridisch niet-bindende instrumenten.²⁴⁷ Gelet op het feit dat het een aanbeveling betreft, heeft het document een 'soft law'-karakter. Desondanks wordt van de lidstaten toch enigszins verwacht dat zij de aanwijzingen in de aanbeveling opvolgen.

92. Relevantie – Aanbeveling (2005) 5 is relevant, gelet op het feit dat de aanbeveling gericht is op kinderen die leven in een instelling. Hoger bleek al dat ook residentiële jeugdhulp kan vallen onder de noemer van buitengerechtelijke jeugdhulp waarvoor dus een instemmingsvereiste kan gelden (zie nr. 40). Ook in dit instrument komen de principes van het belang van het kind, het recht van het kind om zijn mening vrijelijk te uiten en het non-discriminatiebeginsel terug.²⁴⁸

2.2 Toetsingskader

2.2.1 Indicatoren en wegingsfactoren

a. Het belang van het kind

93. Eerste indicator – In alle geselecteerde instrumenten wordt het belang van het kind (ook 'best interests'-principe) consequent benadrukt. Het belang van het kind is een driedimensionaal begrip. Zo is het: 1) een daadwerkelijk recht, 2) een interpretatief en fundamenteel rechtsbeginsel dat bij meerdere mogelijke interpretaties een interpretatie garandeert die het belang van het kind het beste dient, en 3) een procedureregulering. Die drie dimensies zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en zullen bij toepassing en invulling van het begrip altijd meespelen.²⁴⁹ De meest fundamentele grondslag vindt dit principe in artikel 3 VRK. Daarnaast wordt het verduidelijkt in General Comment 12 en 14, de concluding observation als reactie op het gecombineerde vijfde en zesde periodieke landenrapport van België, en vindt het ook zijn grondslag in de GAC, het EU-Handvest Grondrechten en Aanbeveling (2005) 5.²⁵⁰ Het criterium van het belang van het kind is een abstract en moeilijk definieerbaar begrip. Wat onder de belangen van het kind concreet dient te worden verstaan is nu eenmaal complex. De inhoudelijke invulling van het begrip verdient dan ook een beoordeling van geval tot geval. Het is dankzij de interpretatie en implementatie van artikel 3, lid 1 VRK, in overeenstemming met de andere bepalingen van datzelfde verdrag dat wetgevers, rechters etc. in staat zijn het concept te verhelderen en concreet toe te passen. Het belang van het kind dient op individuele basis te worden bijgesteld en gedefinieerd per specifiek geval van het betreffende kind en rekening houdend met de persoonlijke context, situatie en behoeften. Het gaat dus om een flexibel concept. Die flexibiliteit laat toe dat het principe kan worden aangepast aan specifieke situaties en aan de voortschrijdende kennis over de ontwikkeling van de kinderen.²⁵¹ Het abstracte of flexibele

²⁴⁶ Aanbeveling (2005) 5, 2 e.v.; E. DESMET en J. PUT, *Het Decreet Rechtspositie Minderjarigen in internationaal perspectief*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2011, 12.

²⁴⁷ Art. 288, laatste lid Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, *Pb.L.* 26 oktober 2012, C 326/47.

²⁴⁸ Aanbeveling (2005) 5, 2.

²⁴⁹ General Comment 14, nr. 6; KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Beleidsadvies. Belang van het kind*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2018, 6.

²⁵⁰ Art. 3, lid 1 VRK; General Comment 12, nrs. 2, 70-74; General Comment 14, nr. 13; GAC, nr. 7; Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium (28 februari 2019), *CRC/C/BEL/CO/5-6* (2019), Comité voor de Rechten van het Kind, nr. 17; Art. 24, lid 2 EU-Handvest Grondrechten; Aanbeveling (2005) 5, 2.

²⁵¹ General Comment 14, nrs. 32-35.

karakter is tegelijkertijd ook één van de punten van kritiek op het 'best interests'-principe.²⁵² Om aan de vaagheid van het begrip tegemoet te komen, wordt het gekoppeld aan de andere rechten uit het VRK die fungeren als toetssteen. Het recht van het kind om zijn mening te kennen te geven is daar een voorbeeld en concretisering van. De analyse van de mening van het kind is een noodzakelijke toetssteen om de afweging te kunnen maken van wat in het belang van het kind is.²⁵³ General Comment 14 komt aan het abstracte karakter niet tegemoet door een definitie te geven van wat het beste is voor een kind dat zich in een bepaalde situatie bevindt. General Comment 14 formuleert wel vereisten voor een zorgvuldige afweging van het belang van het kind en bepaalt hoe die factoren tegen elkaar dienen te worden afgewogen. Het CRK benadrukt daarbij dat niet al deze factoren in elke situatie relevant zullen zijn en dat er zich situaties kunnen voordoen waar beschermende maatregelen plaats moeten maken voor zogeheten 'empowerment'-maatregelen (d.i. maatregelen die de volledige uitoefening van rechten inhouden zonder beperkingen) of omgekeerd.²⁵⁴ De belangen van kinderen kunnen verschillen ten opzichte van kinderen die zich niet in die situatie bevinden. Beleidsmakers dienen dan ook rekening te houden met de verschillende vormen en maten van kwetsbaarheid van elk kind.²⁵⁵ Het belang van het kind is vooral bedoeld om zowel het volledige en daadwerkelijke genot van alle in het VRK erkende rechten als de holistische ontwikkeling van het kind te waarborgen. Dat laatste komt voort uit de verwachting van het CRK dat staten de ontwikkeling van het kind als een holistisch concept opvatten dat betrekking heeft op de fysieke, mentale, spirituele, morele, psychologische en sociale ontwikkelingen.²⁵⁶ Het belang van het kind is dus een dynamisch, steeds veranderend concept, waarvoor General Comment 14 een niet-uitputtende en niet-hiërarchische lijst van factoren opstelt ter beoordeling en vaststelling van de belangen van het kind.²⁵⁷ Ook het EU-Handvest Grondrechten bepaalt expliciet dat "*bij alle handelingen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden verricht door overheidsinstanties of particuliere instellingen, de belangen van het kind de eerste overweging moeten vormen*". Opnieuw gaat het hier over alle handelingen betreffende kinderen, ongeacht of het een overheid, dan wel een particuliere instelling is die de handelingen verricht.²⁵⁸ Ook in de GAC komt dit principe terug, al wordt hierin niet expliciet bepaald dat de belangen van het kind 'de eerste overweging' vormen.²⁵⁹

94. Wegingsfactoren bij het belang van het kind – Er zijn een aantal wegingsfactoren noodzakelijk om na te gaan aan welke specifieke vereisten een rechtssysteem dient te beantwoorden ter voldoening van de indicatoren. Het belang van het kind moet gewaarborgd worden "*bij alle maatregelen betreffende kinderen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen*". Het woord 'maatregelen' heeft niet enkel betrekking op besluiten, maar op alle handelingen, gedragingen, voorstellen, diensten, procedures en andere maatregelen. Volgens het CRK vallen zelfs omissies door

²⁵² L. BRACKEN, *Same Sex Parenting and the Best Interests Principle*, Cambridge, Cambridge University Press, 2020, 24.

²⁵³ Art. 3 VRK; C. VRIJENS, "Het belang van het kind als "een eerste" overweging: een kinderrecht", *TJK* 2020, nr. 2, (47) 47.

²⁵⁴ General Comment 14, nrs. 80-84.

²⁵⁵ General Comment 14, nrs. 75-76.

²⁵⁶ General Comment 14, nr. 4.

²⁵⁷ General Comment 14, nrs. 10-12 en 50; L. BRACKEN, *Same Sex Parenting and the Best Interests Principle*, Cambridge, Cambridge University Press, 2020, 25.

²⁵⁸ Art. 24, lid 2 EU-Handvest Grondrechten.

²⁵⁹ GAC, nrs. 6-7.

staten hieronder (bijvoorbeeld wanneer een instantie voor maatschappelijk welzijn verzuimt op te treden om een kind te beschermen tegen mishandeling).²⁶⁰ De waarborg is van toepassing “*op alle maatregelen betreffende kinderen*”. Dat zijn maatregelen die een kind, kinderen als groep of kinderen in het algemeen direct of indirect raken. Het woord ‘betreffende’ verdient volgens het CRK dan ook een brede invulling omdat het kan gaan om maatregelen specifiek voor kinderen bedoeld (bv. gezondheidsmaatregelen of onderwijsmaatregelen), maar ook andere maatregelen die op een of andere manier gevolgen hebben voor kinderen (bv. milieumaatregelen). Wanneer een besluit grote gevolgen heeft voor kinderen, direct dan wel indirect, acht het CRK het passend om het belang van het kind mede in rekening te nemen.²⁶¹ De term ‘kinderen’ werd hoger al uitgelegd en valt samen met wat het VRK onder een ‘kind’ verstaat (zie nr. 71). Geen van de geselecteerde kinderrechteninstrumenten bevatten een letterlijke bepaling over de instemmingsvereiste voor buitengerechtelijke jeugdhulp. Uit General Comment 14 kan echter worden afgeleid dat het belang van het kind ook speelt bij de instemming met buitengerechtelijke jeugdhulp. Zo bepaalt het CRK dat dit criterium speelt “*bij alle besluiten en maatregelen betreffende kinderen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen*”. Naast rechterlijke instanties, dient dus ook bij maatregelen binnen de context van openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn het belang van het kind naar behoren overwogen te worden.²⁶² Het gaat daarbij om alle instanties waarvan het werk en de besluiten gevolgen hebben voor kinderen en het verwezenlijken van hun rechten.²⁶³ Ook wetgevende lichamen dienen bij het uitvaardigen van alle relevante wet- en regelgeving het belang van het kind te laten leiden.²⁶⁴ Verder moet het belang van het kind ook steeds “*een eerste overweging*” zijn.

95. Het belang van het kind als ‘eerste overweging’ - De meest relevante wegingsfactor bij de indicator van het belang van het kind stelt dat dit belang de eerste overweging dient te zijn bij het aannemen van alle uitvoeringsmaatregelen betreffende kinderen. Dat houdt een juridische verplichting in voor de verdragsstaten en betekent dat de belangen van het kind op een ander niveau worden gesteld dan alle overige belangen. Het CRK rechtvaardigt dit door de bijzondere situatie waarin kinderen zich bevinden door hun afhankelijkheid, rijpheid, juridische status en vaak ook de onmogelijkheid om hun stem te laten horen.²⁶⁵ Uiteraard botst het belang van het kind tijdens het instemmingsproces voor buitengerechtelijke jeugdhulp soms met andere belangen of rechten (bv. van ouders) en moeten ook die belangen mee in overweging genomen worden. Dat blijkt ook uit de formulering in het VRK dat het belang van het kind “*een*” eerste overweging dient te zijn en niet ‘*de*’ eerste overweging.²⁶⁶ Door de vaak veelheid aan belangen die in het spel zijn, is een beoordeling *in concreto* nodig, waarbij alle belangen van alle partijen zorgvuldig tegenover elkaar worden afgewogen. Tegelijkertijd wijst het CRK op de primordiale positie die de belangen van het kind in deze afweging moet innemen. Autoriteiten en besluitvormers moeten voor ogen houden dat dit recht

²⁶⁰ General Comment 14, nr. 17.

²⁶¹ General Comment 14, nr. 20.

²⁶² General Comment 14, nrs. 25-26.

²⁶³ General Comment 14, nr. 26.

²⁶⁴ General Comment 14, nrs. 27-29.

²⁶⁵ General Comment 14, nr. 37.

²⁶⁶ Zie art. 3, 1 VRK (de originele Engelse tekst spreekt van “*a’ primary consideration*”, hoewel de Nederlandse vertaling de indruk geeft dat het ‘*de*’ belangrijkste overweging is); L. BRACKEN, *Same Sex Parenting and the Best Interests Principle*, Cambridge, Cambridge University Press, 2020, 21.

inhoudt dat de belangen van het kind een hogere prioriteit hebben en niet slechts één van de verscheidene overwegingen zijn. Datgene waarmee de belangen van het kind het beste gediend zijn, weegt volgens het CRK dan ook het meeste door in de overweging.²⁶⁷ Naast factoren die het CRK bepaalt waarmee rekening dient te worden gehouden bij de vaststelling en beoordeling van het belang van het kind (zoals de mening van het kind, behoud van de gezinsomgeving, zorg, bescherming, veiligheid of de kwetsbare situatie waarin het kind zich bevindt), voorziet het CRK ook procedurele waarborgen ter implementatie daarvan. Een wezenlijke factor bij die procedurele waarborgen is bijvoorbeeld de mening van het kind (zie nrs. 96 e.v.). Staten moeten ook formele processen in het leven roepen met strikte procedurele waarborgen die gericht zijn op het beoordelen en vaststellen van de belangen van het kind bij besluiten die gevolgen hebben voor het kind, met inbegrip van mechanismen voor het evalueren van de resultaten.²⁶⁸ De GAC spreekt zich hierover niet expliciet uit, maar bepaalt dat het belang van het kind het 'uitgangspunt' moet zijn in toepassing van de richtlijnen.²⁶⁹ Het EU-Handvest Grondrechten bepaalt wel dat het belang van het kind 'de' eerste overweging dient te zijn en lijkt daarmee een stap verder te gaan dan het VRK.²⁷⁰ Ook Aanbeveling (2005) 5 bepaalt dat het belang van het kind "*the primary consideration*" oftewel 'de' eerste overweging dient te zijn, specifiek voor wat betreft de situaties van de plaatsing van een kind.²⁷¹ Alleszins blijkt uit alle geselecteerde instrumenten dat het belang van het kind bij botsingen een primordiale positie in dient te nemen bij het zoeken naar een compromis daartussen.

96. Belang van het kind bij het instemmingsproces voor buitengerechtelijke jeugdhulp -

Toegepast op de context van het instemmingsproces bij buitengerechtelijke jeugdhulp betekent rekening houden met het belang van het kind, dat bij belangenconflicten over het al dan niet aanvaarden van buitengerechtelijke jeugdhulp, het belang van het kind als doorslaggevend criterium zou moeten functioneren. Bij een botsing van verschillende belangen bij het instemmingsproces in de jeugdhulppraktijk moet het belang van het kind dus worden afgewogen tegen de andere conflicterende belangen van de betrokken stakeholders. Situaties, zoals het kind en één ouder die wél wensen dat er vrijwillige jeugdhulp opgestart wordt, maar er blijvend verzet is door de andere ouder, maar ook de situatie waar beide ouders wensen dat vrijwillige jeugdhulp zal worden opgestart en de minderjarige weigert, doen aanvoelen dat dit geen gemakkelijke evenwichtsoefening veronderstelt. Omdat het belang van het kind primordiaal is en de belangrijkste overweging vormt, zal de balans zwaarder moeten doorwegen in de richting van de belangen van het kind om zo 'een' of 'de' eerste overweging te zijn. Het is daarom ook een goede zaak dat er geen strikt afgelijnde definitie bestaat voor het belang van het kind en dat er factoren zijn, zoals door het CRK aangegeven, om mee te nemen ter beoordeling wat in het belang van het kind dient te worden beslist. Zo blijft dit concept rekbaar en kan het concreet van geval tot geval anders ingevuld worden.²⁷² Ter garantie dat het belang van het kind de eerste overweging vormt, is het dus van belang dat men zich bewust is van de positie die het belang van het kind moet innemen bij het nemen van bepaalde maatregelen. Daarnaast moet er in alle omstandigheden de bereidheid zijn om hieraan prioriteit te geven, maar

²⁶⁷ General Comment 14, nrs. 36-40.

²⁶⁸ General Comment 14, nr. 87.

²⁶⁹ GAC, nr. 7.

²⁷⁰ Art. 24, lid 2 EU-Handvest Grondrechten.

²⁷¹ Aanbeveling (2005) 5, 2.

²⁷² KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 6.

vooral wanneer de maatregel ontegenzeggelijk gevolgen heeft voor kinderen en te meer daarom dus in functie van het instemmingsproces voor buitengerechtelijke jeugdhulp.²⁷³ De vraag hoe met het recht op instemming moet worden omgegaan in de context van de buitengerechtelijke jeugdhulp veronderstelt dus steeds een inschatting in functie van het belang van het kind.²⁷⁴ Er moet als het ware worden gezocht naar een weg tussen de conflicterende belangen met als 'eindbestemming' of 'richting' het belang van het kind.

b. Participatie

97. Tweede indicator – Een volgende gemeenschappelijke bepaling doorheen het geselecteerde kinderrechteninstrumentarium is het recht voor kinderen op participatie. Het gaat om een algemeen rechtsbeginsel dat opnieuw één van de fundamentele principes van het VRK vormt.²⁷⁵ Het VRK (noch de andere geselecteerde instrumenten) spreekt echter niet van 'participatie' als dusdanig, maar van een recht voor kinderen om hun mening te uiten.²⁷⁶ Opnieuw keert dit principe expliciet terug in alle andere geselecteerde instrumenten.²⁷⁷ Een specifieke nadere toelichting bij dit principe, kan opnieuw worden gevonden in de desbetreffende General Comment 12. Artikel 12, lid 1 van het VRK waarborgt het recht van elk kind om vrijelijk zijn mening te uiten bij alle zaken die op hem of haar van toepassing zijn en het recht dat er passend belang wordt gehecht aan die mening, in overeenstemming met de leeftijd en rijpheid van het kind.²⁷⁸ Staten hebben dan ook de plicht om dit recht rechtstreeks te waarborgen binnen hun rechtssysteem of wetten aan te nemen of aan te passen, zodat het kind dit recht ten volle kan benutten. Kinderen hebben de keuze om dit recht al dan niet te benutten. Het gaat dan ook niet om een verplichting voor kinderen om ook daadwerkelijk van dit recht gebruik te maken.²⁷⁹ Het gaat om één van de belangrijkste innovaties van het VRK.²⁸⁰

98. Wegingsfactoren bij participatie – Opdat aan de indicator van participatie is voldaan, zijn er opnieuw een aantal wegingsfactoren of specifieke vereisten om het participatierecht voor kinderen te kunnen verzekeren. De notie 'verzekeren', zoals ingeschreven in artikel 12, lid 1 VRK duidt op een harde verplichting voor staten om het hier besproken recht te waarborgen. Dat betekent dat zij geen appreciatiemarge hebben. Er m.a.w. geen ruimte voor discretie voor de staten. Staten hebben dus de verplichting om alle nodige maatregelen te nemen ter verzekering dat dit recht voor alle kinderen in zijn volledigheid wordt toegepast.²⁸¹

99. Passend belang - Alle geselecteerde kinderrechteninstrumenten bepalen in grote mate op gelijke wijze dat aan de mening van het kind een passend belang dient te worden gehecht "*in overeenstemming met zijn rijpheid, leeftijd of ontwikkelde capaciteiten*".²⁸² Er moet voldoende

²⁷³ General Comment 14, nr. 40.

²⁷⁴ X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 1-2.

²⁷⁵ Art. 12 VRK; General Comment 12, nr. 2; E. ALOFS en S. DE BUS, "De procespositie van de minderjarige in het jeugdrecht", *TFAM* 2022, nr. 5-6, (145) 149.

²⁷⁶ Art. 12, lid 1 VRK; General Comment 12, nr. 2, General Comment 14, nr. 43

²⁷⁷ General Comment 12; General Comment 14, nrs. 43-44; Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium (28 februari 2019), *CRC/C/BEL/CO/5-6* (2019), Comité voor de Rechten van het Kind, nr. 19; GAC, nr. 6; Art. 24, lid 1 EU-Handvest Grondrechten; Aanbeveling (2005) 5, 2.

²⁷⁸ Art. 12, lid 1 VRK.

²⁷⁹ General Comment 12, nrs. 15-16.

²⁸⁰ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 66.

²⁸¹ General Comment 12, nr. 19.

²⁸² Art. 12, lid 1 VRK; General Comment 12, nrs. 28-31; General Comment 14 nrs. 43-44; GAC, nrs. 6-7; Art. 24, lid 1 EU-Handvest Grondrechten; Aanbeveling (2005) 5, 2.

rekening worden gehouden met de mening van kinderen en minstens is een verantwoording nodig hoe de mening van het kind is betrokken en van invloed is geweest op het resultaat van het instemmingsproces. Wanneer een kind in staat is een eigen mening te vormen, dient die mening ook daadwerkelijk serieus te worden genomen. Om te beoordelen of het kind hiertoe in staat is, wordt gekeken naar de vermogens van het kind in kwestie. Die vermogens veronderstellen dan weer een beoordeling in functie van de leeftijd en de rijpheid van het kind. De biologische leeftijd van het kind is zeker niet de enige relevante factor. Factoren zoals informatie, ervaring, omgeving, sociale en culturele verwachtingen en de mate van ondersteuning dragen ook bij tot de capaciteit van het kind om een eigen mening te vormen. De rijpheid van het kind bepaalt in hoeverre het in staat is om de gevolgen van een bepaalde situatie te begrijpen en in te schatten. Rijpheid is wederom een lastig criterium en veronderstelt een beoordeling per kind *in concreto*. In artikel 12 VRK slaat het begrip op het in staat zijn om onafhankelijk en op redelijke wijze de mening over bepaalde zaken te kunnen vormen. Hoe groter de impact van iets op het leven van het kind, des te belangrijker zal het zijn de rijpheid van het kind in te schatten.²⁸³ De GAC bepaalt ook expliciet dat er rekening dient te worden gehouden met het recht van het kind *“om te worden gehoord en met zijn of haar mening afgestemd op zijn/haar ontwikkelende capaciteiten en zijn/haar toegang tot alle benodigde informatie”*.²⁸⁴ Het EU-Handvest grondrechten en Aanbeveling (2005) 5 hanteren dezelfde verwoording als het VRK inzake het participatierecht.²⁸⁵ Alle geselecteerde instrumenten veronderstellen dus dat er op een passende manier rekening wordt gehouden met de mening van het kind. De maturiteit van het kind dient daarvoor ook steeds mede in rekening te worden genomen. Staten dienen ook alle mogelijke maatregelen te nemen die nodig zijn om te beoordelen of een kind al dan niet in staat is zelfstandig een eigen mening te vormen. Concreet komt dat erop neer dat staten niet automatisch mogen veronderstellen dat kinderen daartoe niet in staat zijn. Volgens General Comment 12 moeten kinderen dus niet bewijzen dat zij daartoe in staat zijn. Het is aan de staten om van het omgekeerde uit te gaan.²⁸⁶

100. Geen leeftijdsgrens - Een belangrijke bemerking is dat het CRK staten afraadt om aan het vermogen van kinderen om te participeren een leeftijdsgrens te koppelen door opname of toepassing daarvan in of door de wet. Het CRK benadrukt dat onderzoek aantoonde dat zeer jonge kinderen al in staat zijn om hun mening te uiten, zelfs al is dat non-verbaal. Het feit dat een kind zeer jong is of zich in een kwetsbare situatie bevindt, ontnemt het dus niet het recht om zijn mening te uiten en betekent evenmin dat er minder belang aan diens mening zou worden gehecht.²⁸⁷ Het kind hoeft ook niet alle details en aspecten van het onderwerp te begrijpen, maar moet voldoende begrip hebben om zijn mening te kunnen vormen. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de bij het kind ontwikkelde vermogens (dat is tevens ook zo bij de belangen van het kind). Hoe meer het kind zelf weet, hoe meer de ouders, voogden of andere personen die de wettelijke verantwoordelijkheid over het kind hebben, moeten overstappen van een leidinggevende en begeleidende rol naar het geven van geheugensteuntjes of adviezen.²⁸⁸ ‘Het kind’ bestaat niet en ook de opvatting of mening van

²⁸³ General Comment 12, nrs. 28-30.

²⁸⁴ GAC, nr.

²⁸⁵ Art. 24, lid 1 EU-Handvest Grondrechten; Aanbeveling (2005) 5, 2.

²⁸⁶ General Comment 12, nr. 20.

²⁸⁷ General Comment 14, nrs. 53-54.

²⁸⁸ General Comment 14, nr. 44.

kinderen veronderstelt dus een geval per geval analyse.²⁸⁹ Ook het recht op instemming bij buitengerechtelijke jeugdhulp voor minderjarigen zou strik genomen dus niet aan een leeftijdsgrens gekoppeld mogen zijn.

101. Vrijelijk de mening kunnen uiten - Het CRK benadrukt ook dat het kind zijn mening vrijelijk moet kunnen uiten. Dat wil zeggen zonder enige manipulatie, ongepaste beïnvloeding of druk die op hem of haar van buitenaf wordt uitgeoefend. Het kind mag zijn mening geven en niet die van de anderen.²⁹⁰ Tegelijkertijd houdt dat ook de verplichting in voor staten om te voorzien in mogelijkheden tot het uiten van de mening van het kind in omstandigheden die aangepast zijn aan hun persoonlijke en maatschappelijke situaties in een voor het kind veilige omgeving waar het zich gerespecteerd voelt. Hieraan is ook verbonden dat degenen die het kind horen over het uiten van zijn mening alle nodige informatie krijgt over de betreffende onderwerpen, keuzes en mogelijke gevolgen. Informatie is essentieel voor het kind om een weloverwogen beslissing te kunnen nemen.²⁹¹ Het gewaarborgde recht op participatie geldt in alle gevallen of aangelegenheden waar het kind betrokken is, wanneer het onderwerp dat ter discussie staat hem of haar aanbelangt. De term 'aangelegenheden' veronderstelt een ruimere interpretatie volgens het CRK vanuit de bezorgdheid dat kinderen maar weinig de kans krijgen om hun mening te kennen te geven. Ook aangelegenheden die niet expliciet in het VRK staan opgesomd vallen dus onder deze noemer. Overal waar de mening van kinderen een perspectief tot oplossing kunnen bieden, dienen staten dan ook te luisteren naar die mening.²⁹²

102. Participatie en instemmen met buitengerechtelijke jeugdhulp - Ook binnen de context van buitengerechtelijke jeugdhulp moeten kinderen dus hun stem kunnen laten horen en kunnen participeren. Dat geldt zowel op micro- als op beleidsniveau. De georganiseerde jeugdhulp wordt gezien als een gezamenlijk engagement tussen de cliënt en de professional. Op beleidsvlak moet de inbreng van het cliëntperspectief ook mogelijk zijn in de overlegorganen.²⁹³ Om te kunnen participeren bij het proces van instemming voor buitengerechtelijke jeugdhulp moeten kinderen dus betrokken worden in het proces, maar zeker ook voldoende geïnformeerd worden over de gevolgen van hun beslissing. De jeugdhulpverlener moet de minderjarige, ongeacht diens bekwaamheid, zo veel als mogelijk betrekken in de hulpverlening. Het is ook de jeugdhulpverlener zelf die zal moeten inschatten of de minderjarige over voldoende maturiteit beschikt om zijn instemming te kunnen verlenen.²⁹⁴

²⁸⁹ B. VANOBBERGEN, "Enkele bedenkingen bij General Comment nr. 12", *TJK* 2010, (57) 57.

²⁹⁰ General Comment 12, nr. 22.

²⁹¹ General Comment 12, nrs. 23-25.

²⁹² General Comment 12, nrs. 26-27.

²⁹³ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 171.

²⁹⁴ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 175; X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 4.

c. Non-discriminatie

103. Derde indicator – Een laatste in dit onderzoek besproken gemeenschappelijke bepaling van het geselecteerde kinderrechteninstrumentarium is het discriminatieverbod. Het principe van non-discriminatie heeft een uitdrukkelijke grondslag in het VRK.²⁹⁵ Ook de andere geselecteerde instrumenten waarborgen dit principe.²⁹⁶

104. Wegingsfactoren bij non-discriminatie – Elk kind heeft recht op bescherming tegen discriminatie wanneer het gebruik maakt van zijn rechten. Staten hebben dan ook de verplichting om maatregelen te nemen bij de uitoefening van de rechten zoals gewaarborgd door het VRK waaronder ook het recht dat er een passend belang wordt gehecht aan de mening van alle kinderen, zonder enige vorm van discriminatie of het recht dat het belang van het kind zonder onderscheid voor alle kinderen de eerste overweging dient te zijn.²⁹⁷ In het bijzonder wijst General Comment 12 er ook op dat bijvoorbeeld kinderen met een handicap voldoende ondersteuning moeten krijgen om hun mening vrij te kunnen geven.²⁹⁸ Ook de GAC verwijst expliciet naar het discriminatieverbod. Volgens de GAC zijn er *“bijzondere inspanningen nodig ter bestrijding van discriminatie op grond van de status van het kind of zijn ouders, met inbegrip van armoede, etniciteit, religie, geslacht, geestelijke en lichamelijke handicap, hiv/aids of een andere ernstige ziekte, ongeacht of die lichamelijk of geestelijk is, buitenechtelijke geboorte, een sociaaleconomisch stigma en alle andere situaties en omstandigheden die aanleiding kunnen geven tot het afstand doen, verlaten en/of weghalen van een kind”*.²⁹⁹ Het EU-Handvest Grondrechten bevat geen aparte bepaling inzake non-discriminatie voor kinderen, maar wel een algemene non-discriminatiebepaling.³⁰⁰ Aanbeveling (2005) 5 verwijst in de context van de plaatsing van kinderen ook naar het discriminatieverbod.³⁰¹ Staten moeten dus bij het instemmingsproces voor buitengerechterlijke jeugdhulp verzekeren dat alle kinderen, zonder onderscheid het instemmingsrecht genieten. Voor kinderen die (bv. door een handicap) moeilijkheden ondervinden bij het uiten van hun mening moeten staten voorzien in bijzondere ondersteuning om hen zo goed mogelijk te betrekken in het instemmingsproces en hun mening op een gepaste manier te kunnen meenemen in de beslissing.³⁰²

105. Samenhang tussen de indicatoren – Er bestaat duidelijk een samenhang tussen de besproken indicatoren uit het toetsingskader. Dat is uiteraard geen toeval, gelet op het feit dat het gaat om drie van de vier fundamentele basisprincipes van het VRK (zie nr. 74). Zo dient bij de beoordeling van de belangen van het kind ook het recht op participatie te worden gerespecteerd.³⁰³ Er bestaat ook een correlatie tussen het principe van non-discriminatie en het recht van het kind om zijn of haar mening te kennen te geven en tussen het principe van non-discriminatie en het belang

²⁹⁵ Art. 2 VRK.

²⁹⁶ General Comment 12, nrs. 75-79; General Comment 14, nr. 41; Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium (28 februari 2019), *CRC/C/BEL/CO/5-6* (2019), Comité voor de Rechten van het Kind, nr. 16; GAC, nr. 6; Art. 21 EU-Handvest Grondrechten; Aanbeveling (2005) 5, 2.

²⁹⁷ General Comment 12, nr. 75; General Comment 14, nr. 41; Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium (28 februari 2019), *CRC/C/BEL/CO/5-6* (2019), Comité voor de Rechten van het Kind, nr. 16

²⁹⁸ General Comment 12, nr. 78.

²⁹⁹ GAC, nrs. 6 en 10.

³⁰⁰ Art. 21 EU-Handvest Grondrechten.

³⁰¹ Aanbeveling (2005) 5, 2.

³⁰² General Comment 12, nrs. 21 en 78.

³⁰³ General Comment 12, nr. 68; General Comment 14, nr. 43.

van het kind.³⁰⁴ Volgens het CRK vullen het belang van het kind en het recht op participatie elkaar zelfs aan. Zo bepaalt artikel 3 VRK het doel dat het belang van het kind voorop moet worden gesteld, en biedt artikel 12 VRK de methodologie om dat doel te bereiken door het kind of de kinderen te horen. Het criterium van het belang van het kind kan dan ook niet goed worden toegepast als de onderdelen van artikel 12 niet worden erkend. Artikel 3 VRK versterkt de werking van artikel 12 door kinderen makkelijker de kans te bieden een essentiële rol te laten spelen bij alle besluiten die hun leven betreffen.³⁰⁵

2.3 Tussenbesluit

106. Antwoord op de tweede subvraag – Dit hoofdstuk zette eerst kort de geselecteerde kinderrechteninstrumenten uiteen. Vervolgens werd gekeken naar de gemeenschappelijke bepalingen die als rode draad in al deze kinderrechteninstrumenten terug te vinden zijn en de specifieke vereisten daaraan gekoppeld. Het belang van het kind, het recht van kinderen op participatie en het non-discriminatiebeginsel zijn gemeenschappelijke bepalingen van het geselecteerde internationale en Europese kinderrechteninstrumenten. Het belang van het kind kan soms conflicteren met andere belangen, zoals die van ouders, andere kinderen etc. Doordat het belang van het kind een eerste overweging dient te zijn, zal dit belang dan ook prioritair zijn bij belangenconflicten bij het instemmingsproces en zal hieraan meer gewicht gegeven moeten worden, ook binnen de context van instemming voor buitengerechtelijke jeugdhulp.³⁰⁶ Naast het belang van het kind dient via het recht op participatie ook de mening van het kind voldoende te worden gewaarborgd in het instemmingsproces. Daarbij moet rekening worden gehouden met de leeftijd en rijpheid van het kind om na te gaan of hij of zij in staat is om een eigen mening te vormen. De instemmingsregeling moet bovendien ook gelden voor alle minderjarigen, zonder enig onderscheid. Op de volgende pagina wordt het toetsingskader schematisch weergegeven.

³⁰⁴ General Comment 12, nr. 68; General Comment 14, nr. 41.

³⁰⁵ General Comment 12, nr. 74; General Comment 14, nr. 43.

³⁰⁶ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *In het belang van het kind: wat betekent het in het Kinderrechtenverdrag?*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, <https://keki.be/nl/kennis/in-het-belang-van-het-kind-wat-betekent-het-in-het-kinderrechtenverdrag>.

Indicatoren	Grondslagen	Wegingsfactoren
1. BELANG VAN HET KIND	Art. 3 VRK; General Comment 12, nr. 2; General Comment 14, nr. 13; GAC, nr. 7; Art. 24, lid 2 EU-Handvest Grondrechten; Aanbeveling (2005) 5, 2.	-In alle aangelegenheden die het kind betreffen -Door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen -Eerste overweging
2. PARTICIPATIE	Art. 12, lid 1 VRK; General Comment 12, nr. 2, General Comment 14, nr. 43; GAC, nr. 6; Art. 24, lid 1 EU-Handvest Grondrechten; Aanbeveling (2005) 5, 2.	-In alle aangelegenheden die het kind betreffen -Recht om vrij de mening te kunnen uiten -Voor kinderen die in staat zijn hun mening te uiten -Aan de mening wordt passend belang gehecht in overeenstemming met leeftijd en rijpheid/ maturiteit
3. NON-DISCRIMINATIE	Art. 2 VRK; General Comment 12, nr. 75; General Comment 14, nr. 41; GAC, nrs. 6 en 10, art. 21 EU-Handvest Grondrechten, nr. 75; Aanbeveling (2005) 5, 2.	-Alle kinderen inclusief moeten betrokken worden in het instemmingsproces -Het instemmingsrecht moet onverkort gelden voor alle minderjarigen → dat impliceert het voorzien van specifieke bepalingen die het instemmingsrecht voor kinderen met bijvoorbeeld een fysieke of mentale handicap of zeer jonge kinderen ook waarborgen

Hoofdstuk 3. Evaluatie van de Vlaamse instemmingsregeling voor buitengerechtelijke jeugdhulp

3.1 Toetsing aan het belang van het kind als eerste overweging

107. Implementatie van het belang van het kind als fundamenteel kinderrecht door België

- In het gecombineerde vijfde en zesde periodieke landenrapport van België wordt verwezen naar de grondwettelijke verankering van de kinderrechtelijke bepaling inzake het belang van het kind uit het VRK.³⁰⁷ Inzake jeugdhulp haalt België in het landenrapport aan dat het DIJ samen met het DRM het kinderrechtenkader vormt van de jeugdhulp in de Vlaamse Gemeenschap en dat het wettelijk het respect voor de bepalingen van het VRK verankert.³⁰⁸

108. Implementatie van het belang van het kind in de instemmingsregeling – In de huidige instemmingsregeling voor buitengerechtelijke jeugdhulp in Vlaanderen is het belang van het kind wel degelijk geïmplementeerd. Het DIJ zelf verwijst enkel naar het belang van het kind in artikel 6 voor wat betreft de regeling inzake de mogelijkheid om af te wijken van de instemmingsvereiste.³⁰⁹ Artikel 6 DIJ zelf vermeldt voor het overige niets over het belang van het kind. Het DRM daarentegen bepaalt in het algemeen dat het belang van het kind “*de belangrijkste overweging*” vormt bij het verlenen van jeugdhulp (en dus ook bij de vormen van buitengerechtelijke jeugdhulp en het instemmingsproces).³¹⁰ Overeenkomstig artikel 6 DIJ kan er van de vereiste van instemming worden afgeweken in het belang van de minderjarige in een aantal situaties (zie ook nr. 65).³¹¹ Dat laatste toont aan, dat er bij belangenconflicten zou moeten worden nagedacht of de vrijwillige (of gemandateerde) jeugdhulp al dan niet zal worden opgestart, in functie van het belang van het kind. Alle instanties uit de jeugdhulp moeten dus steeds het belang van het kind in hun beslissingen mee in rekening nemen. De formulering in artikel 5 DRM van het belang van het kind als ‘de’ belangrijkste overweging toont aan dat de belangen van het kind zwaarder zullen doorwegen dan andere belangen van bijvoorbeeld ouders of opvoedingsverantwoordelijken. Hiermee waarborgt artikel 5 DRM dus zeker voldoende bescherming voor de belangen van het kind. Eigenlijk implementeert de decreetgever hiermee perfect de vereiste van het belang van het kind als eerste overweging, zoals onderzocht in het toetsingskader onder de eerste indicator. Opvallend is het verschil in formulering tussen artikel 5 DRM (“*de belangrijkste overweging*”) en artikel 3 VRK (“*een eerste overweging*”) wat erop duidt dat er zelfs meer gewicht wordt gegeven aan het belang van het kind dan aan andere belangen.³¹²

³⁰⁷ Art. 22bis, vierde lid GW; VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND, *Onderzoek van de rapporten van de Lidstaten in uitvoering van artikel 44 van het Verdrag. Gecombineerd vijfde en zesde periodiek rapport voorzien in 217 België*, VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND (juli 2017), CRC/C/BEL/CO/5-6, 12.

³⁰⁸ VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND, *Onderzoek van de rapporten van de Lidstaten in uitvoering van artikel 44 van het Verdrag. Gecombineerd vijfde en zesde periodiek rapport voorzien in 217 België*, VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND (juli 2017), CRC/C/BEL/CO/5-6, 15.

³⁰⁹ Art. 6, zesde lid DIJ.

³¹⁰ Art. 5, eerste lid DRM.

³¹¹ Art. 6, zesde lid DIJ.

³¹² E. DESMET en J. PUT, *Het decreet rechtspositie minderjarigen in internationaal perspectief*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2011, 20; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 636.

109. Praktische pijnpunten - De huidige regelgeving lijkt op papier dus perfect de vereiste dat het belang van het kind een eerste overweging dient te zijn, te implementeren. Toch is er nog ruimte voor verbetering. Het CRK uitte in de concluding observation als reactie op het vijfde en zesde gecombineerde landenrapport van België de bezorgdheid dat, hoewel het beginsel van het belang van het kind in recent aangenomen wetgeving is opgenomen, het nog steeds niet systematisch in aanmerking wordt genomen bij beslissingen met betrekking tot kinderen in kwetsbare situaties. Daarom beveelt het CRK aan dat België de inspanningen moet opvoeren om ervoor te zorgen dat het beginsel van het belang van het kind consequent wordt geïnterpreteerd en toegepast bij beslissingen over o.a. kinderen in alternatieve zorg. Dat kan, door te voorzien in ondersteunende procedures en criteria voor alle relevante personen die bevoegd zijn om het belang van het kind te bepalen (en dus ook jeugdhulpverleners) om invulling aan het begrip te kunnen geven en om daaraan een passend belang toe te kennen.³¹³ Eenzelfde vorm van kritiek komt uit de hoek van Kireco. Volgens Kireco wordt het begrip in de wetgeving vaak te algemeen of abstract geformuleerd, wat een concreet onderzoek van het belang van het kind onmogelijk maakt. Het belang van het kind wordt dus in verschillende teksten te algemeen of te abstract beschreven of staat niet altijd voorop, wat kan leiden tot lacunes. Kireco beveelt daarom aan om een concrete controle van dit belang in te stellen en het prioriteit te geven in de afwegingen.³¹⁴

110. Geen definitie van belang van het kind *de lege lata* – Het DIJ en het DRM zijn geen uitzondering op die tekortkoming. Wat het concept van het belang van het kind binnen de context van de jeugdhulp precies inhoudt, wordt niet gedefinieerd in de bestaande regelgeving. Geen van beide decreten bevatten namelijk een afgelijnde omschrijving of definitie van het concept, noch criteria ter bepaling van het belang van het kind. Het DRM voorziet wel in een algemeen rechtenkader, waardoor het belang van het kind wel degelijk invulling krijgt. Zo functioneert het belang van het kind als overkoepelend principe binnen de jeugdhulp dat samen moet worden gelezen met de andere rechten uit het DRM en dus ook het recht op instemming voor buitengerechtelijke jeugdhulp. Zo is artikel 5 DRM als het ware het 'startpunt' om de andere rechten en bepalingen uit het DRM te interpreteren. Alle specifieke rechten die worden gegarandeerd in de andere artikels van het DRM volgen op de een of andere manier uit het principe van het belang van het kind en zijn een detaillering hiervan.³¹⁵ Hoe dit concept concreet moet worden ingevuld, blijkt echter niet uit de huidige regelgeving rond de instemmingsvereiste in het DIJ of het DRM in de huidige versie.

111. Het ontwerp tot wijziging van het DRM komt tegemoet aan de kritiek: *de lege ferenda* – Om tegemoet te komen aan het ontbreken van een definitie van het belang van het kind of enige criteria ter beoordeling hiervan, en omdat beweegruimte binnen de interpretatie van het ruime en dynamische concept van het belang van het kind ook het gevaar kan inhouden van misbruik om andere belangen te dienen, voert het ontwerp van decreet tot wijziging DRM een niet-limitatieve

³¹³ VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND, Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium (28 februari 2019), *CRC/C/BEL/CO/5-6* (2019), 13.

³¹⁴ KINDERRECHTENCOALITIE VLAANDEREN, *Alternatief rapport van de NGO's Over de naleving en toepassing van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind in België 2018*, Gent, Kinderrechtencoalitie Vlaanderen, 2018, 25; KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Alternatief rapport aan het VN-Kinderrechtencomité 28 februari 2018*, Brussel, Kinderrechtencommissariaat, 10-11.

³¹⁵ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 636; KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 5.

checklist in vanuit de kritiek om het concept nader te concretiseren.³¹⁶ Het gaat om factoren, zoals de identiteit van de minderjarige, diens leeftijd en rijpheid, genderidentiteit, fysieke en emotionele noden van de minderjarige, de veiligheid en gezondheid van de minderjarige, zijn individuele kwetsbaarheid etc. Evenwel blijft de tendens om het begrip 'belang van het kind' niet te definiëren ook in het ontwerp van decreet tot wijziging DRM bestaan. Via het invoeren van deze vernieuwing komt de decreetgever dan ook tegemoet aan de kritiek van het CRK en Kireco om te voorzien in procedures en criteria ter ondersteuning van alle relevante personen die bevoegd zijn om het belang van het kind te bepalen.³¹⁷

112. Invulling van het belang van het kind door jeugdhulpverleners – De concrete invulling van het belang van het kind is de taak van de professional die dit zal moeten toepassen of interpreteren. Hierbij staat de vraag centraal wanneer er dient te worden ingegrepen door de samenleving. Tools, instrumenten en inzichten om het belang van het kind in te schatten zijn cruciaal voor jeugdhulpverleners.³¹⁸ Het KeKi publiceerde in 2021 een stappenplan over het belang van het kind om het proces te faciliteren (zie bijlage 1).³¹⁹ Dat stappenplan dient als leidraad voor actoren die beroepsmatig, dan wel vrijwillig werken met kinderen en jongeren binnen diverse professionele contexten. Het stappenplan benadrukt opnieuw duidelijk dat het kind sterk betrokken moet worden, dat er met zowel zijn mening als die van alle andere betrokkenen rekening dient te worden gehouden, maar dat het belang van het kind uiteindelijk de belangrijkste overweging zal vormen. Om het belang van het kind ook daadwerkelijk voldoende doorwerking te geven in de praktijk speelt het beleid een essentiële rol. Het is maar door op beleidsniveau voldoende ruimte en visie te bieden voor de implementatie van dit criterium, dat men er op microniveau (niveau van de individuele jeugdhulpverlening) voldoende naar kan handelen.³²⁰ De memorie van toelichting bij het ontwerp tot wijziging DRM verwijst nu ook naar dit stappenplan van het KeKi als ondersteuningsmiddel voor de professional die moet oordelen in het belang van het kind, wat de implementatie van het belang van het kind als belangrijkste overweging alleen maar ten goede komt.³²¹ Toch geven jeugdhulpverleners aan dat in de zoektocht naar het evenwicht tussen de verschillende belangen (specifiek wat betreft het spanningsveld van belangen tussen ouder(s) en kind), de slinger vaak nog doorslaat in de richting van de ouders. Ook bij jongeren zelf leeft die indruk. Ouders worden vaak dus nog boven het kind gezet, terwijl eigenlijk het belang van het kind dient te prevaleren.³²²

113. Gebrek aan kennis op microniveau – Uit een studiedag van de Stuurgroep Cliëntenrechten in 2017 bleek dat er weinig kennis is over hoe te gaan met de instemmingsvereiste in functie van het belang van het kind en dat het richtinggevend kader, zoals door de Stuurgroep Cliëntenrechten

³¹⁶ General Comment 14, nr. 34; Art. 6 Ontwerp van decreet tot wijziging DRM; MvT bij ontwerp van decreet tot wijziging DRM, 36-37.

³¹⁷ VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND, Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium (28 februari 2019), *CRC/C/BEL/CO/5-6* (2019), 13.

³¹⁸ C. VRIJENS, "Het belang van het kind als "een eerste overweging": een kinderrecht", *TJK* 2020, nr. 2, (47) 49.

³¹⁹ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 5.

³²⁰ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 6.

³²¹ MvT bij ontwerp van decreet tot wijziging DRM, 36-37.

³²² KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Beleidsadvies. Belang van het kind. Aanzet tot een concretisering naar een Vlaamse context*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2019, 14.

opgesteld, weinig gekend was bij jeugdhulpverleners.³²³ O.a. jeugdhulpverleners gaven ook al aan, dat door de gelaagdheid en complexiteit van het begrip en de veelheid van elementen om rekening mee te houden, problemen kunnen rijzen bij de invulling en toepassing van het begrip.³²⁴ Ook het KeKi deed de vaststelling in haar beleidsadvies van 2024 dat investeren in de kennis van de jeugdhulpverleners cruciaal is. Zij zijn immers 'de motoren van de jeugdhulp'. Tools zoals het stappenplan van het KeKi kunnen wel een hulpmiddel zijn, maar doorslaggevend ter beïnvloeding van de beslissing in het belang van het kind is de kennis hieromtrent op microniveau.³²⁵ Het ontwerp van decreet tot wijziging DRM bevat reeds een checklist als leidraad voor de jeugdhulpverlener, maar blijven inzetten op daadwerkelijke kennis op microniveau om het belang van het kind concreet in te vullen, bijvoorbeeld binnen de context van omgaan met de instemmingsvereiste voor buitengerechtelijke jeugdhulp blijft minstens even belangrijk.

114. Eerder uitzonderlijke situaties waarin afwijken van instemming mogelijk is – De situaties uit artikel 6, zesde lid DIJ waarbij er via een uitdrukkelijke motivering in het belang van het kind van de instemmingsvereiste kan worden afgeweken, betreffen eerder uitzonderlijke situaties.³²⁶ Hoewel de huidige regelgeving dus wel voorziet in de mogelijkheid om af te wijken van de instemmingsvereiste in functie van het belang van het kind onder bepaalde, strikte voorwaarden en er een aantal situaties worden aanvaard door de Stuurgroep Cliëntenrechten en de rechtsleer waarin geen instemming van alle betrokken actoren nodig is, blijven er situaties bestaan waar een gebrek aan instemming van één van de betrokken actoren de vrijwillige jeugdhulp opstarten onmogelijk maakt. Het kan gaan om de situaties waar instemming van één van de ouders, opvoedingsverantwoordelijken en/of van de minderjarige zelf ontbreekt, die niet vallen onder die uitzonderlijke situaties waar afwijking mogelijk is, of situaties waarbij er geen sprake is van een vermoeden van instemming. In deze gevallen zal de buitengerechtelijke jeugdhulp, bij gebreke aan instemming van één van die betrokkenen, dan ook niet kunnen worden opgestart.³²⁷ De vraag rijst in welke mate dat verenigbaar is met het belang van het kind. Een tegenargument is mogelijks, dat de jeugdhulpverlener er dan nog voor kan opteren - in het belang van het kind en bij de noodzaak om jeugdhulp op te starten - om een aanmelding te maken bij de OCJ's of de VK's voor gemandateerde jeugdhulp. Ook hier speelt echter finaal een instemmingsvereiste (zie nrs. 39-40). Dan rest er wel nog de mogelijkheid van het overmaken van het dossier naar de jeugdrechter, waardoor het echter in de context van de gerechtelijke jeugdhulp belandt.

115. Voldoening eerste indicator? – België implementeerde het belang van het kind als algemeen grondrecht. Daarnaast is er specifiek in de context van de instemmingsregeling ook aandacht voor

³²³ X, *Rapportage over de monitoring van cliëntenrechten in de jeugdhulp 2017-2019*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, <https://ppw.kuleuven.be/docsindex/dwvgo-2020-rechtopdossier-bijlage-1>, 13.

³²⁴ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Beleidsadvies. Belang van het kind. Aanzet tot een concretisering naar een Vlaamse context*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2019, 15.

³²⁵ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 14.

³²⁶ X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 8-10.

³²⁷ S. LEMBRECHTS, G.E., TURKELLI en W. VANDENHOLE, *Children's rights: a commentary on the convention on the rights of the child and its protocols*, Cheltenham, Edward Elgar Publishing, 2019, 560 p.; KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 10.

het belang van het kind. Zo bepaalt de regeling in het DRM dat het belang van het kind “*de belangrijkste overweging*” vormt, ook in relatie tot het instemmingsproces. Wanneer het belang van het kind zulks rechtvaardigt kan er van de vereiste instemming ook worden afgeweken op voorwaarde van enkele formele vereisten. Aan de eerste indicator lijkt dus voldaan, thans wat betreft ‘the law in the books’. Toch zijn er enkele praktische bedenkingen mogelijk bij de huidige regeling in functie van het belang van het kind op vlak van ‘the law in action’. Zo blijkt dat jeugdhulpverleners niet altijd goed weten hoe om te gaan met de instemmingsvereiste in functie van het belang van het kind onder de huidige regeling. Het nieuwe ontwerp tot wijziging DRM komt hier enigszins aan tegemoet door het invoeren van de checklist en door concreet te verwijzen naar het stappenplan van het KeKi. Daarnaast is afwijken van de instemmingsvereiste mogelijk in functie van het belang van het kind. Echter kan dit slechts in eerder uitzonderlijke situaties. Hierbij kan ook de bedenking worden gemaakt dat het gaat om een ‘kunnen’ en niet ‘moeten’.³²⁸ M.i. stelt zich hier dan ook de vraag of het niet om een verplichting zou moeten gaan om af te wijken van de instemmingsvereiste, wanneer er geen instemming van alle betrokkenen kan worden bekomen en dat de vrijwillige jeugdhulp in de weg zou staan. Anderzijds werpt dat misschien de vraag op in welke mate ‘moeten’ afwijken van de instemmingsvereiste in functie van het belang van het kind nog strookt met het principe van vrijwilligheid en instemming.

3.2 Toetsing aan participatie

116. Implementatie van het recht van het kind om zijn mening te uiten in de Grondwet en in de instemmingsregeling – Ook het recht van het kind om zijn mening te uiten, werd in 2009 ingeschreven in de Belgische Grondwet.³²⁹ Waar de internationale en Europese kinderrechteninstrumenten eerder spreken van een recht van het kind om zijn mening te uiten en niet zozeer van ‘participatie’ als kinderrecht, voert het DRM een daadwerkelijk participatierecht in voor de minderjarige binnen de context van de jeugdhulp. Dat recht geldt vooral binnen de context van de buitengerechtelijke jeugdhulp en vormt zelfs een centraal begrip van de integrale jeugdhulp.³³⁰ Binnen de gerechtelijke jeugdhulp geniet de minderjarige dit participatierecht maar voor zover het niet strijdig is met de toepasselijke procedureregels.³³¹

117. Toetsing aan de mogelijkheid om vrij de mening te kunnen uiten – Het DRM voorziet enerzijds in een regeling die bepaalt dat het belang van de minderjarige steeds wordt “*vastgesteld in dialoog met de minderjarige zelf*”.³³² Anderzijds waarborgt het DRM ook een recht op (inspraak en) participatie in elke aangelegenheid of procedure betreffende de jeugdhulp die het kind aanbelangt (zie nrs. 50 en 53).³³³ Evenwel is er ook aandacht voor de mening van de ouders binnen deze context. Toch blijkt uit de formulering “*tevens respect*” voor de mening van de ouders in contrast met “*passend gevolg*” dat wordt gehecht de mening van het kind (en “*de belangrijkste overweging*” in relatie tot het belang van het kind), dat er aan de mening van het kind meer gewicht wordt

³²⁸ Art. 6, zesde lid DIJ bepaalt dat er “*kan*” worden afgeweken van de noodzakelijke instemmingsvereiste.

³²⁹ Art. 22bis, tweede lid GW; VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND, *Onderzoek van de rapporten van de Lidstaten in uitvoering van artikel 44 van het Verdrag. Gecombineerd vijfde en zesde periodiek rapport voorzien in 217 België*, VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND (juli 2017), CRC/C/BEL/CO/5-6, 12.

³³⁰ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 643.

³³¹ Art. 16 DRM;

³³² Art. 5, eerste en tweede lid DRM.

³³³ Art. 16 DRM.

gegeven.³³⁴ Ook specifiek de instemmingsregeling houdt rekening met het recht op participatie. Zo laat artikel 6 DIJ toe dat de minderjarige zelf betrokken wordt bij het instemmingsproces indien hij of zij tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat is, rekening houdend met zijn leeftijd en maturiteit en is er voorzien in een hoorrecht voor min 12-jarigen.³³⁵ Uit de analyse van de instemmingsregeling bleek dat er voor minderjarigen vanaf de leeftijd van 12 jaar een weerlegbaar vermoeden van bekwaamheid bestaat.³³⁶ De minderjarige moet overeenkomstig het DRM deze mening ook “vrij” kunnen uiten.³³⁷ Het criterium van het recht van het kind om vrijelijk zijn mening te kunnen uiten is dus geïmplementeerd in de regelgeving m.b.t. het instemmingsproces. Participatie is zelfs een centraal begrip van de buitengerechtelijke jeugdhulp. De jeugdhulp moet de participatie en eigen kracht van de betrokkenen versterken.³³⁸ Het ontwerp tot wijziging van het DRM wijzigt de bestaande bepaling over het recht op participatie enigszins. Naast een genderneutrale herformulering is het specifiek, benadrukt het een recht voor de minderjarige om de regie van het jeugdhulptraject, dat de persoon van de minderjarige betreft, in handen te houden en daarin vrij zijn mening te uiten. De participatiegedachte komt neer op het mee weten, meedenken, mee beslissen, mee uitvoeren en mee evalueren.³³⁹ De huidige regelgeving heeft dus zeker aandacht voor het recht van de minderjarige om vrij zijn mening te kennen te geven tijdens het instemmingsproces voor buitengerechtelijke jeugdhulp. Aan de eerste wegingsfactor voor participatie is dan ook voldaan.

118. Toetsing aan het criterium van passend belang – Op het vlak van het hechten van een passend belang aan de mening van de minderjarige bepaalt het DRM: “*Aan de mening van de minderjarige wordt in de mate van het mogelijke passend gevolg gegeven, in overeenstemming met de leeftijd en de maturiteit van de minderjarige.*”. De formulering “*in de mate van het mogelijke*” kan worden gepercipieerd als zwakker dan de formulering in de internationale en Europese kinderrechteninstrumenten. Dit zou gecompenseerd worden doordat de motivatie bij het niet hechten van een passend belang aan de mening van de minderjarige op diens verzoek bij het dossier moet worden gevoegd.³⁴⁰ Die compensatie wordt in het ontwerp tot wijziging van het DRM zeker bevestigd en m.i. zelfs versterkt. Indien er geen rekening wordt gehouden met de mening van het kind is een belangrijke aanpassing aan het huidige DRM, dat de motivering waarom de jeugdhulpverlener geen passend belang hecht aan de mening van de minderjarige altijd bij het dossier dient te worden gevoegd (en dus niet langer enkel op verzoek van de minderjarige).³⁴¹ Ook aan de tweede wegingsfactor lijkt dus te zijn voldaan.

³³⁴ Art. 5, tweede lid DRM; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 636.

³³⁵ Art. 6, vijfde lid DIJ.

³³⁶ Art. 4, § 2 DRM.

³³⁷ Art. 16, tweede lid DRM.

³³⁸ Art. 45 DIJ.

³³⁹ Memorie bij voorontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, 13 oktober 2023, VR 2023 1310 DOC.1317/2BIS, 1-2, <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/6527ED537FDB1A5D078289FF>, 35.

³⁴⁰ Art. 16, tweede lid *in finem* DRM; E. DESMET en J. PUT, “Het Decreet Rechtspositie Minderjarigen: een internationaalrechtelijke toetsing”, *TJK* 2011, nr. 2, (103) 110.

³⁴¹ Voorontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, 13 oktober 2023, VR 2023 0206 DOC.0583/2BIS, <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/6479A07E8E8235823F6B8D85>, 35.

119. Toetsing aan het afraden om een leeftijdsgrens te hanteren – Ondanks het afraden van het CRK om een leeftijdsgrens te koppelen aan de capaciteit of bekwaamheid van minderjarigen om hun mening te uiten in aangelegenheden die hen aanbelangen, koos de decreetgever er toch voor om een leeftijdsgrens bij het vermoeden van bekwaamheid op te nemen ter uitoefening van het recht op instemming van de minderjarige voor buitengerechtelijke jeugdhulp.³⁴² Het CRK deed de aanbeveling aan België om alle leeftijdsgrenzen aan het recht van minderjarigen voor het uiten van hun mening in aangelegenheden die hen betreffen in wetgeving af te schaffen om het recht te waarborgen en ter verbetering van de participatie van alle kinderen.³⁴³ De *ratio* van deze leeftijdsgrens van de decreetgever was echter vermijden dat er te veel beslissingsmacht zou terechtkomen in handen van de jeugdhulpverlener of instantie ten aanzien van wie de minderjarige zijn instemmingsrecht wenst uit te oefenen bij de beoordeling van de vraag of een minderjarige voldoende beoordelingsvermogen heeft om zelfstandig dat recht uit te oefenen.³⁴⁴ Enige motivering van de decreetgever waarom precies de leeftijd van 12 jaar als grens van maturiteit of rijpheid ter beoordeling van de belangen werd gehanteerd voor minderjarigen, ontbreekt. Door een leeftijdsgrens te hanteren komt er ook nog meer fragmentatie op vlak van de rechtspositie van de minderjarige dan er al bestaat. Zo is de rechtspositieregeling van de minderjarige fragmentarisch geregeld in bijvoorbeeld de gezondheidssector, de sector van de jeugdhulp en de onderwijssector.³⁴⁵ Bij het uitvaardigen van het DIJ stuitte de leeftijdsgrens ook op kritiek van de CLB's. In op hun sector toepasselijke regelgeving wordt immers een leeftijdsgrens gehanteerd (14 jaar) die in de praktijk moeilijk werkbaar blijkt.³⁴⁶ Een deel van die kritiek kan al worden beantwoord doordat het gaat om een weerlegbaar vermoeden van bekwaamheid, aldus PUT.³⁴⁷ Echter blijkt dat ook in de weerlegbaarheid van dat vermoeden een tekortkoming op kinderrechtelijk vlak kan schuilen (zie nr. 119). Het ontwerp van decreet tot wijziging DRM wijzigt niets aan de leeftijdsgrens van artikel 6 DIJ. Die leeftijdsgrens zal dus ook na vernieuwing van het DRM overeind blijven. Dat blijft dan ook strijdig met de aanbeveling van het CRK om leeftijdsgrenzen in de wet te schrappen.

120. Geen specificering wie het bekwaamheidsvermoeden kan weerleggen - Het vermoeden van bekwaamheid voor minderjarigen die reeds de leeftijd van 12 jaar bereikt hebben, ingeschreven in artikel 4, § 2 DRM (zie nr. 56), is geen onweerlegbaar vermoeden.³⁴⁸ Er zijn bijgevolg situaties denkbaar waar de jeugdhulpverlener of zelfs de ouders een andere mening toegedaan zijn over het beoordelingsvermogen van de minderjarige. Al lijkt het de taak van de jeugdhulpverlener om het beoordelingsvermogen van de minderjarige te beoordelen, is in de huidige regeling niets voorzien

³⁴² Art. 4, § 2 DRM; Art. 6, vijfde lid, 2° DIJ; VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND, Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium (28 februari 2019), *CRC/C/BEL/CO/5-6* (2019), 13.

³⁴³ VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND, Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium (28 februari 2019), *CRC/C/BEL/CO/5-6* (2019), 13-14.

³⁴⁴ J. PUT en I. VAN DER STRAETE, "Integrale jeugdhulp en rechtspositie minderjarigen", *TJK* 2004, nr. 4, (230) 247.

³⁴⁵ MvT bij het voorstel van decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, *Parl. St.* VI. Parl. 2003-2004, nr. 2063/1, 5.

³⁴⁶ Schriftelijk advies Vrije CLB-Koepel, *Parl. St.* VI. Parl. 2003-04, nr. 2056/6, 133-134; J. PUT en I. VAN DER STRAETE, "Integrale jeugdhulp en rechtspositie minderjarigen", *TJK* 2004, nr. 4, (230) 248.

³⁴⁷ J. PUT en I. VAN DER STRAETE, "Integrale jeugdhulp en rechtspositie minderjarigen", *TJK* 2004, nr. 4, (230) 248.

³⁴⁸ MvT bij het voorstel van decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, *Parl. St.* VI. Parl. 2003-04, nr. 2063/1, 13; ; E. DESMET en J. PUT, "Het Decreet Rechtspositie Minderjarigen: een internationaalrechtelijke toetsing", *TJK* 2011, nr. 2, (103) 115-116; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Chartre, 2021, 638.

door wie en op welke manier dat vermoeden van bekwaamheid bij het instemmingsproces kan worden weerlegd.³⁴⁹ Het is in deze situaties dat het recht op toegang tot de vrijwillige jeugdhulp en meer specifiek het recht op participatie in gevaar dreigt te komen.³⁵⁰ Dat is dan ook een ernstige tekortkoming van het DRM die al geruime tijd bestaat.³⁵¹ Ook het DIJ laat dat in het midden. Wanneer het vermoeden door eender wie weerlegbaar is, zonder enige nadere bepaling, zou dat afbreuk doen aan het recht van het kind om zijn mening te kennen te geven bij het instemmingsproces voor buitengerechtelijke jeugdhulp of zelfs het recht op jeugdhulp in het algemeen. Ook het ontwerp van decreet tot wijziging DRM komt hieraan niet tegemoet en voorziet nog steeds niet in een procedure om het vermoeden van bekwaamheid te weerleggen. Dit zou dan ook een reden kunnen zijn om de voldoening van de wegingsfactor over de mening van het kind in twijfel te trekken.

121. Participatie blijft op drempels botsen – Participatie blijft in bepaalde omstandigheden moeilijk volgens het KeKi. Zo is het bij heel erg jonge kinderen of kinderen met een handicap vaak erg moeilijk om hun mening te achterhalen.³⁵² Nog een punt van kritiek vanuit Kireco is dat het digitale aanmeldingssysteem zorgt voor afstandelijkheid en een bureaucratische indruk. Er wordt vaak nog beslist 'over' kinderen via veel tussenstappen zonder overleg 'met' kinderen. De techniciteit en het formalisme van adviesorganen langs dewelke de beslissingen lopen, maken het voor kinderen moeilijk om daadwerkelijk te participeren.³⁵³ Daardoor willen kinderen niet altijd participeren of hun instemming verlenen. Dat valt te verklaren door o.a. slechte ervaringen in het verleden, een gebrek aan continuïteit in de jeugdhulp of een aaneenschakeling van doorverwijzingen wat leidt tot minder vertrouwen in het jeugdhulpsysteem.³⁵⁴

122. Voldoening tweede indicator? – Het participatierecht vormt een centraal begrip van de integrale jeugdhulp en in het bijzonder van de buitengerechtelijke jeugdhulp en is duidelijk aanwezig in de instemmingsregeling in het DIJ en het (nieuwe) DRM. Het recht op participatie en de motiveringsplicht bij het niet hechten van een passend belang aan de mening van de minderjarige is zelfs een aspect dat niet teruggevonden kan worden in het onderzochte kinderrechteninstrumentarium en dat uniek is aan het DRM.³⁵⁵ Grotendeels is er wel degelijk aan de tweede indicator voldaan. Opnieuw kunnen hierbij enkele praktische kanttekeningen geplaatst worden. Zo is er enerzijds wel een instemmingsrecht en een recht voor kinderen om hun mening te uiten in het instemmingsproces (het instemmingsrecht *an sich* is daar de veruitwendiging van), maar blijft ondanks het afraden van het CRK een leeftijdsgrens overeind. Ook is er nergens in het DRM of in het DIJ bepaald wie het bekwaamheidsvermoeden voor minderjarigen om zelf het instemmingsrecht uit te oefenen, kan weerleggen. Dit zou het instemmingsrecht dan ook kunnen

³⁴⁹ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 638.

³⁵⁰ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure/La Charte, 2022, 450; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 638.

³⁵¹ J. PUT en I. VAN DER STRAETE, "Integrale jeugdhulp en rechtspositie minderjarigen", *TJK* 2004, nr. 4, (230) 247.

³⁵² Art. 35 ontwerp van decreet tot wijziging DRM; MvT bij ontwerp van decreet tot wijziging DRM, 52.

³⁵³ KINDERRECHTENCOALITIE VLAANDEREN, *Alternatief rapport van de NGO's Over de naleving en toepassing van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind in België 2018*, Gent, Kinderrechtencoalitie Vlaanderen, 2018, 31.

³⁵⁴ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 19.

³⁵⁵ E. DESMET en J. PUT, "Het Decreet Rechtspositie Minderjarigen: een internationaalrechtelijke toetsing", *TJK* 2011, nr. 2, (103) 110.

ondermijnen. Verder botst het participatierecht in de praktijk op enkele drempels, die maken dat kinderen moeilijk of niet kunnen (of willen) participeren. Daarom is er slechts deels voldaan aan de tweede indicator.

3.3 Toetsing aan non-discriminatie

123. Implementatie van non-discriminatie – Het non-discriminatiebeginsel werd niet expliciet zoals de andere besproken rechten in artikel 22*bis* van de GW opgenomen als kinderrecht. Artikel 11 GW neemt wel een expliciete anti-discriminatiebepaling op. Dit principe wordt ook expliciet gewaarborgd in artikel 6 DRM dat bepaalt, dat de rechten uit dat decreet gelden “*zonder onderscheid voor alle minderjarigen*”. Het gaat om een loutere bevestiging van wat in de internationale en Europese instrumenten staat.³⁵⁶

124. Toetsing aan het onverkort gelden van het instemmingsrecht voor alle minderjarigen zonder enige vorm van discriminatie – Het DRM garandeert via artikel 6 dat de rechten daarin opgesomd (waaronder dus ook het instemmingsrecht) onverkort gelden voor alle minderjarigen zonder onderscheid. De huidige regeling voorziet niet in expliciete bepalingen voor bijvoorbeeld het achterhalen van de mening van een minderjarige met een handicap, al blijkt impliciet wel uit de memorie van toelichting van het huidige DRM, dat er het informeren en communiceren met de minderjarige hiermee rekening dient te worden gehouden (zie ook nr. 49).³⁵⁷ Ook in het DIJ is daarover expliciet niets bepaald in de instemmingsregeling. Het ontwerp van decreet tot wijziging DRM komt hieraan tegemoet en voorziet in een expliciete bepaling m.b.t. kinderen met een handicap of erg jonge kinderen in functie van het participatierecht.³⁵⁸ Het ontwerp van decreet tot wijziging van het DRM legt de plicht op om in situaties waar de mening van de minderjarige moeilijk kan worden achterhaald, te zoeken naar methodieken om maximaal te luisteren en rekening te houden met de mening van de minderjarige. Die innovatie versterkt en bevestigt nogmaals: dat het participatierecht en het recht op instemming op alle minderjarigen zonder onderscheid van toepassing is; dat er ook met specifieke situaties rekening moet worden gehouden; en dat alles wordt bewerkstelligd om op passende wijze de mening van elke minderjarige te achterhalen. Vooral opvallend is dat de decreetgever dus expliciet de ‘plicht’ invoert om passende maatregelen te nemen, wanneer de minderjarige zijn mening niet kan uiten, om deze alsnog te achterhalen. Zeker voor minderjarigen met een handicap en voor jonge kinderen impliceert dit, dat in samenwerking met de ouders (of in voorkomend geval de opvoedingsverantwoordelijken), gezocht wordt naar methodieken om maximaal te luisteren en rekening te houden met de mening van de minderjarige. De verantwoordelijkheid hiervoor wordt in de eerste plaats bij de jeugdhulpverlener gelegd.³⁵⁹

125. Voldoening derde indicator? – De instemmingsregeling voldeed al in grote mate aan de waarborg om het non-discriminatiebeginsel te garanderen. Zo bepaalt het huidige DRM dat alle rechten dat het decreet waarborgt (waaronder ook het instemmingsrecht) onverkort geldt voor alle

³⁵⁶ Art. 6 DRM; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 638.

³⁵⁷ MvT bij het voorstel van decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, *Parl. St.* VI.Parl. 2003-2004, nr. 2063/1, 15; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 639.

³⁵⁸ Zie art. 34 ontwerp van decreet tot wijziging DRM dat aan het huidige artikel 16 DRM toevoegt dat: “*Als de minderjarige niet in staat is om diens mening te uiten, worden passende maatregelen genomen om de mening van de minderjarige te achterhalen*”.

³⁵⁹ MvT bij ontwerp van decreet tot wijziging DRM, 54-55.

minderjarigen, zonder onderscheid. De huidige regeling voorziet niet (expliciet) in een verplichting om maatregelen te nemen, zodat dat alle rechten ook gelden voor bijvoorbeeld minderjarigen met een handicap of zeer jonge kinderen, al bleek dat wel impliciet uit de memorie van toelichting. Het nieuwe DRM heeft hier wel expliciet aandacht voor en voorziet in de verplichting om te zoeken naar methodieken om ook die kinderen maximaal te laten participeren. De derde indicator is dan ook integraal voldaan.

3.4 Tussenbesluit

126. Antwoord op de derde subvraag – In dit hoofdstuk werd de instemmingsregeling getoetst aan de drie geselecteerde indicatoren door de instemmingsregeling af te toetsen aan alle desbetreffende wegingsfactoren. De indicator 'het belang van het kind' is voldaan, thans wat betreft 'the law in the books'. Op praktisch vlak kunnen er enkele bedenkingen worden gemaakt. Bij de beoordeling van het belang van het kind bij belangenconflicten tijdens het instemmingsproces spelen jeugdhulpverleners immers een belangrijke rol. Toch blijkt dat zij vaak onvoldoende kennis hebben over hoe zij om dienen te gaan met die instemmingsvereiste en over hoe zij moeten oordelen in functie van het belang van het kind. Dat is ook te wijten aan een vaak te algemene of abstracte omschrijving van het begrip. De tweede indicator 'participatie' is slechts deels voldaan. Zo heeft de decreetgever noch de leeftijdsvereiste voor het vermoeden van bekwaamheid geschrapt in het DIJ, noch voorzien in een procedure om het vermoeden van bekwaamheid van de minderjarige te weerleggen. Dat laatste zou kunnen resulteren in een schending van het recht van het kind om zijn mening te kunnen uiten, in die zin dat het instemmingsrecht zou kunnen worden uitgehold mocht eender wie het vermoeden van bekwaamheid kunnen weerleggen. Daarnaast blijft participatie ook op drempels botsen waardoor minderjarigen niet wensen in te stemmen of moeilijk kunnen instemmen met de buitengerechtelijke jeugdhulp. De derde indicator van non-discriminatie bleek wel integraal voldaan. Voor het principe van non-discriminatie was al aandacht in de huidige regelgeving. Via het invoeren van de plicht voor jeugdhulpverleners om bij kinderen die bijzondere aandacht of methodieken nodig hebben om participatie te realiseren, wordt het non-discriminatiebeginsel te meer gewaarborgd. Omdat niet integraal aan alle indicatoren is voldaan en er praktische pijnpunten blijken te bestaan, zijn enkele aanbevelingen wenselijk.

Hoofdstuk 4. Besluit en aanbevelingen

4.1 Besluit

127. Opzet van het onderzoek – Deze masterscriptie had als doel om de instemmingsregeling voor de buitengerechtelijke jeugdhulp in Vlaanderen te evalueren in het licht van internationale en Europese kinderrechtelijke instrumenten en waarborgen. Om dit te kunnen onderzoeken, werd eerst onderzocht hoe de instemming voor buitengerechtelijke jeugdhulp in Vlaanderen geregeld is. Vervolgens werd een internationaal en Europees toetsingskader opgesteld met drie uit de geselecteerde instrumenten afgeleide indicatoren (het belang van het kind, participatie en non-discriminatie). Dat zijn dan ook de criteria die de geselecteerde kinderrechteninstrumenten vooropstelden, waaraan de regeling dient te voldoen. De drie geselecteerde indicatoren zijn onderling sterk met elkaar verbonden en zijn tevens drie van de vier fundamentele principes van het VRK.

128. Resultaat van de toetsing – Uit het onderzoek bleek dat de huidige instemmingsregeling in grote mate de internationale en Europese kinderrechtelijke toets uit dit onderzoek doorstaat. Het belang van het kind lijkt perfect geïmplementeerd in de instemmingsregeling. Doordat het nieuwe DRM zal voorzien in een checklist ter beoordeling van het belang van het kind, komt de nieuwe regeling tegemoet aan een punt van bestaande kritiek, nl. het gebrek aan concretisering van het belang van het kind in de wetgeving. De indicator 'participatie' is slechts gedeeltelijk voldaan. Hoewel het kind tijdens het instemmingsproces vrijelijk zijn mening kan uiten en hieraan een passend belang wordt gehecht, blijft een leeftijdsgrens overeind, waardoor niet aan alle wegingsfactoren integraal is voldaan. Hoewel participatie zelfs een aan de jeugdhulp eigen en uniek principe is, dat niet letterlijk in de geselecteerde internationale en Europese instrumenten wordt teruggevonden, houdt de huidige regeling van de instemmingsvereiste er bij het vermoeden van bekwaamheid uit het DRM nog altijd een leeftijdsgrens van 12 jaar op na. Het CRK raadt een leeftijdsgrens binnen de wetgeving thans af. Nog een mogelijke tekortkoming is het niet voorzien in enige procedure om het vermoeden van bekwaamheid van de minderjarige te weerleggen. Dat laatste zou het vermoeden van bekwaamheid, het recht op instemming (en dus de participatie in het algemeen) en *a fortiori* het recht op jeugdhulp van de minderjarige kunnen uithollen. De indicator 'non-discriminatie' bleek integraal voldaan. Het nieuwe DRM voert zelfs expliciet de plicht in om te voorzien in bijzondere technieken of mechanismen om de participatie van jongeren met een handicap of zeer jonge kinderen te verbeteren, wat zorgt voor meer inclusie van alle minderjarigen bij het instemmingsproces. Hoewel het slechts om enkele tekortkomingen gaat en de instemmingsregeling grotendeels wél voldoet aan de onderzochte kinderrechtelijke waarborgen, blijft er ook een verschil merkbaar tussen 'the law in the books' en 'the law in action'. Zo blijken jeugdhulpverleners o.a. niet altijd over voldoende kennis te beschikken omtrent het omgaan met het concept van het belang van het kind bij het instemmingsproces. Het Keki publiceerde in februari 2024 nog een beleidsadvies, specifiek over het belang van het kind in de jeugdhulp. Enkele aanbevelingen ter verbetering van de blijvende (praktische) knelpunten zijn dan ook wenselijk.

4.2 Aanbevelingen

129. Eerste aanbeveling: voorzie in een procedure ter weerlegging van het bekwaamheidsvermoeden – Het lijkt noodzakelijk om te voorzien in een concrete procedure om het vermoeden van bekwaamheid te weerleggen om participatie voor de minderjarige in het instemmingsproces maximaal te garanderen. Zonder enige specificering daaromtrent, riskeert het bekwaamheidsvermoeden eenvoudig weerlegbaar te zijn, met alle risico van uitholling van het instemmingsrecht. Dat zou dan ook afbreuk kunnen doen aan het principe van participatie.³⁶⁰ Het meest wenselijk lijkt om de macht of bevoegdheid ter weerlegging van het bekwaamheidsvermoeden in handen van de jeugdhulpverlener te leggen. Het is immers in de praktijk ook de jeugdhulpverlener die de bekwaamheid van de minderjarige in functie van diens leeftijd en maturiteit beoordeelt.³⁶¹ In navolging van de kritiek van het CRK om leeftijdsgrenzen in alle wetgeving te schrappen, zou ook voor het bekwaamheidsvermoeden voor de minderjarige om zelfstandig het instemmingsrecht uit te oefenen aan de schrapping van de leeftijdsgrens van 12 jaar kunnen worden gedacht. Die leeftijdsgrens verhindert volgens de argumentatie van PUT en VAN DER STRAETE echter dat er te veel beslissingsmacht in handen van de jeugdhulpverlener terechtkomt m.b.t. het beoordelen van de bekwaamheid van de minderjarige ter versterking van de rechtspositie van de minderjarige in de jeugdhulp.³⁶² Dit in acht genomen, hoeft het blijven hanteren van een leeftijdsgrens m.i. dan ook niet problematisch te zijn, ondanks de aanbeveling van het CRK. Het schrappen van de leeftijdsgrens zou immers meer (misschien te veel) beslissingsmacht in handen van de jeugdhulpverlener kunnen impliceren inzake het bekwaamheidsvermoeden. Dat houdt het risico in dat het recht van het kind om zijn mening te uiten, zou worden ondergraven en dient dan ook te worden vermeden. Makkelijk blijkt een oplossing voor dit 'probleem' dus zeker niet te zijn. Er zal m.i. een moeilijke en voortdurende evenwichtsoefening moeten worden gemaakt tussen het recht voor het kind om voldoende te participeren, zonder evenwel het risico te vergroten dat het kind tegen zijn eigen belangen een bepaalde beslissing kan nemen, met voldoende inclusie van de ouders (of opvoedingsverantwoordelijken). Tegelijkertijd mag er ook niet te veel beslissingsmacht in handen van de jeugdhulpverlener terechtkomen om het bekwaamheidsvermoeden te weerleggen, waardoor de leeftijdsgrens, zoals die nu bestaat, dan ook best behouden blijft.

130. Tweede aanbeveling: voorzie in een uitdrukkelijke omschrijving van de (ouderlijke) instemmingsvereiste voor bepaalde situaties – Uit het eerste hoofdstuk bleek dat instemming nodig is van al degenen tot wie de jeugdhulp zich richt. Dat is een ruime omschrijving die veelzeggend lijkt, maar dat m.i. niet is. De instemmingsregeling uit artikel 6 DIJ huldigt zich nl. in stilzwijgen over wiens instemming wanneer expliciet vereist is. Is het bijvoorbeeld noodzakelijk dat beide ouders altijd instemmen? Het was te verkiezen geweest dat de decreetgever voor een aantal specifieke situaties een uitdrukkelijke regeling had voorzien voor situaties waar één ouder bijvoorbeeld exclusief het ouderlijk gezag uitoefent, ook wanneer de tweede ouder nog in beeld is.³⁶³ Voorzien in

³⁶⁰ J. PUT en I. VAN DER STRAETE, "Integrale jeugdhulp en rechtspositie minderjarigen", *TJK* 2004, nr. 4, (230) 247-248.

³⁶¹ X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 4.

³⁶² J. PUT en I. VAN DER STRAETE, "Integrale jeugdhulp en rechtspositie minderjarigen", *TJK* 2004, nr. 4, (230) 247.

³⁶³ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 177.

procedures, zoals de instemmingsregeling is een goede zaak, maar wanneer regelgeving of beleid te rigide zijn, blijft er onvoldoende ruimte over voor de jeugdhulpverlener om te handelen in het belang van het kind.³⁶⁴ Te sterk vasthouden aan de instemmingsvereiste kan in die situaties zorgen voor moeilijkheden en een rem zetten op de opstart of voortzetting van de wenselijke buitengerechtelijke jeugdhulp.³⁶⁵ Het is echter geen gemakkelijke opgave om dit te specificeren. Er moet immers voldoende flexibiliteit in de instemmingsregeling voorzien zijn, opdat jeugdhulpverleners voldoende beslissingsmarge hebben om te handelen in functie van het belang van het kind. Zij moeten in staat zijn om kritisch naar de regelgeving te kunnen kijken in relatie tot de noden van het individu.³⁶⁶ De voorgestelde aanbeveling zou m.i. door een louter amendement van artikel 6 DIJ kunnen worden gerealiseerd. Voor de specifieke situatie waar slechts één ouder het ouderlijk gezag uitoefent kan dit bijvoorbeeld als volgt: *“Indien de uitoefening van het ouderlijk gezag gebeurt door één ouder van de minderjarige en ouderlijke instemming vereist is, volstaat de instemming van de ouder die het ouderlijk gezag uitoefent”*.

131. Derde aanbeveling: blijf investeren in kennis over het belang van het kind op microniveau – Jeugdhulpverleners spelen een essentiële rol bij het beoordelen van het belang van het kind tijdens belangenconflicten bij het instemmingsproces. Het is volgens KeKi dan ook van cruciaal belang om te blijven investeren in kennis en expertise op microniveau over hoe jeugdhulpverleners moeten omgaan met het concept van het belang van het kind.³⁶⁷ M.i. kan die redenering ook worden doorgetrokken naar de aanbeveling om te investeren in kennis voor jeugdhulpverleners over hoe om te gaan met dat concept binnen de context van het instemmingsproces, aangezien ook daar het concept van het belang van het kind een belangrijke rol zal spelen. Een checklist in de wetgeving of tools (zoals het stappenplan voor het belang van het kind) kunnen bijdragen aan de conceptualisatie van het belang van het kind, maar het zullen factoren zoals kennis en vaardigheden van de jeugdhulpverlener zijn, die de beoordeling in concrete situaties zullen beïnvloeden.³⁶⁸ Zo dient er te worden geïnvesteerd in kennisontwikkeling die verdergaat dan het juridische of het academische. De opleidingen tot jeugdhulpverlener zouden om dat te realiseren, kunnen worden herzien en versterkt. Capaciteitsopbouw dient laagdrempelig en op maat van de jeugdhulpverlener te zijn met voldoende aandacht voor de brug tussen theorie en praktijk. Dat blijkt nu niet altijd het geval te zijn. Ook een intersectorale informatie-uitwisseling en over de verschillende beleidsdomeinen heen kan nuttig zijn hiervoor. Het Agentschap Opgroeien heeft bijvoorbeeld al een databank Kwaliteitsvolle praktijken die als inspiratie kan dienen.³⁶⁹ Ook organisaties zoals Cachet

³⁶⁴ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 20.

³⁶⁵ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 177.

³⁶⁶ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 20.

³⁶⁷ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 14.

³⁶⁸ S. LEMBRECHTS, G.E., TURKELLI en W. VANDENHOLE, *Children's rights: a commentary on the convention on the rights of the child and its protocols*, Cheltenham, Edwar Elgar Publishing, 2019, 560 p.; C. VRIJENS, "Het belang van het kind als "een eerste overweging": een kinderrecht", *TJK* 2020, nr. 2, (47) 49; KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 14.

³⁶⁹ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 15.

vzw werken inspirerend via projecten en publicaties over jeugdhulp die cliëntparticipatie in de jeugdhulp mee mogelijk maken.³⁷⁰

132. Vierde aanbeveling: blijf inzetten op het maximaliseren van participatie bij het instemmingsproces – Participatie is binnen de jeugdhulp een recht voor alle betrokkenen. In de praktijk blijken elementen zoals een digitaal aanmeldingssysteem of adviesorganen echter te zorgen voor een bureaucratische ervaring en afstandelijkheid.³⁷¹ Dat geeft aan kinderen vaak een gevoel van schijnparticipatie. Ook worden kinderen in de jeugdhulp nog te vaak niet gehoord.³⁷² Het realiseren van maximale participatie, vergt specifieke vaardigheden om werkelijk naar de mening van kinderen te luisteren en deze mening niet te mengen met een eigen mening, normen, waarden of ideologische voorkeuren. Opnieuw is hiervoor vereist dat er geïnvesteerd wordt in het aanleren van deze vaardigheden op microniveau. In die zin is er dan ook samenhang met de derde aanbeveling. Het KeKi adviseert ook om jeugdhulpverleners te ondersteunen om kinderen en jongeren te betrekken bij hun werk, door vorming, uitwisseling en ondersteuning. Aan beleidsmedewerkers en jeugdhulpverleners moet tijd en ruimte gegeven worden om met kinderen en jongeren zelf aan de slag te gaan. Ook op macro- en mesoniveau blijven investeren in de maximalisatie van participatie is minstens even belangrijk als participatie op microniveau. Aandacht hebben voor alle kinderen, ook kinderen met speciale noden of extra aandacht is daarvoor ook van groot belang. Het ontwerp tot wijziging van het DRM heft de drempel voor erg jonge kinderen of kinderen met een handicap, die moeilijkheden ondervinden met participatie, hopelijk al op door het voorzien van de plicht om methodieken aan te wenden om maximaal te luisteren naar de mening van die minderjarigen.³⁷³

133. Zoals vaak... beperkte middelen... – Het realiseren van de voorgestelde aanbevelingen zal financiële investeringen vragen. Het valt te betreuren dat er in de sector van jeugdhulp een tekort aan middelen is. Dat zal wellicht ook één van de factoren zijn die de mogelijke verbeteringen zou kunnen tegenhouden. Niet enkel binnen de sector van jeugdhulp, maar over het algemeen is er een structureel gebrek aan middelen. Crisisoplossingen en oplossingen op korte termijn zijn volgens KeKi niet de oplossing. Er is nood aan een langetermijninvestering, al hangt dat uiteraard af van de aanbesteding van de beschikbare middelen.³⁷⁴ Laat ons hopen dat die langetermijninvestering er komt, want de jeugd van vandaag is de toekomst van morgen.

³⁷⁰ X, *Participatie binnen de jeugdhulp*, Brussel, Departement Opgroeien, <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/participatie/participatie-binnen-jeugdhulp>.

³⁷¹ KINDERRECHTENCOALITIE VLAANDEREN, *Alternatief rapport van de NGO's Over de naleving en toepassing van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind in België 2018*, Gent, Kinderrechtencoalitie Vlaanderen, 2018, 31.

³⁷² C. VRIJENS, "Het belang van het kind als "een eerste overweging": een kinderrecht", *TJK* 2020, nr. 2, (47) 49.

³⁷³ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 18-19.

³⁷⁴ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2024, 9.

Bijlagen

Bijlage 1 Stappenplan belang van het kind ³⁷⁵

³⁷⁵ KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Stappenplan belang van het kind*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, <https://keki.be/nl/publicaties/stappenplan-belang-van-het-kind>.

Bibliografie

Wetgeving

Verdrag inzake de rechten van het kind, New York, 20 november 1989, *BS* 17 januari 1992.

Verdrag van 13 december 2007 tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, ondertekend te Lissabon, *Pb.L.* 2007, afl. 306.

General Comment no. 12 (2009) het recht van het kind om gehoord te worden, Comité voor de Rechten van het Kind, 20 juli 2009.

General Comment no. 14 (2013) over het recht van het kind zijn belangen de eerste overweging te laten zijn (art. 3, eerste lid), Comité voor de Rechten van het Kind, 29 mei 2013.

Onderzoek van de rapporten van de Lidstaten in uitvoering van artikel 44 van het Verdrag. Gecombineerd vijfde en zesde periodiek rapport voorzien in 217 België, Comité voor de Rechten van het Kind (juli 2017), *CRC/C/BEL/CO/5-6*.

Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium (28 februari 2019), *CRC/C/BEL/CO/5-6* (2019), Comité voor de Rechten van het Kind.

Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, Rome, 4 november 1950, *BS* 19 augustus 1955.

Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, *BS* 15 april 1965.

Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd door de bijzondere Wet van 8 augustus 1988, *BS* 13 augustus 1988.

Wet van 25 november 1991 houdende goedkeuring van het Verdrag inzake de rechten van het kind aangenomen te New York op 20 november 1989, *BS* 17 januari 1991.

Wet van 17 februari 1994 De Gecoördineerde Grondwet, *BS* 17 februari 1994.

Decr. VI. van 15 mei 1991 houdende goedkeuring van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen te New York op 20 november 1989, *BS* 13 juli 1991.

Decr. VI. van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *BS* 4 oktober 2004.

Decr. VI. 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, *BS* 13 september 2013.

Besl. VI. Reg. van 14 maart 2014 met betrekking tot de erkenning en de subsidiëring van ondersteuningsteams, *BS* 18 juli 2014.

MvT bij het voorstel van decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, *Parl. St.* VI.Parl. 2003-2004, nr. 2063/1.

Ontwerp van decreet betreffende de integrale jeugdhulp 19 maart 2013, VR, *Parl.St.* VI. Parl. 2012-13, nr. 1952, <https://docs.vlaamsparlament.be/pfile?id=1038225>.

Voorontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, 13 oktober 2023, VR 2023 0206 DOC.0583/2BIS, <https://beslissingenvlaamse-regering.vlaanderen.be/document-view/6479A07E8E8235823F6B8D85>.

MvT bij voorontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, 13 oktober 2023, VR 2023 1310 DOC.1317/2BIS, 1-2, <https://beslissingenvlaamse-regering.vlaanderen.be/document-view/6527ED537FDB1A5D078289FF>

Rechtspraak

Cass. 23 november 2022, AR P.22.1223.F, ECLI:BE:CASS:2022:ARR.20221123.2F.7.

Rechtsleer

ALOFS, E. en DE BUS, S., "De procespositie van de minderjarige in het jeugdrecht", *TFAM* 2022, nr. 5-6, 145-154.

ASSELMAN, H. en PUT, J., "Jeugdhulp tussen beschermingsplicht en inmengingsverbod" in BOONE, I., PUT, J., SWENNEN, F. en VERSCHULDEN, G. (eds.), *Liber amicorum Patrick Senaave*, Mechelen, Wolters Kluwer, 707-732.

BOSMANS, J., "De verhouding van jeugddelinquentie met jeugdhulp", LEENKNECHT, J. en PUT, J. (eds.), *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*, Gent, Larcier, 2019, 143-162.

BRACKEN, L., *Same Sex Parenting and the Best Interests Principle*, Cambridge, Cambridge University Press, 2020, 256 p.

CARLÉ, J., OPGENHAFFEN, T. en PUT, J., "Een nieuwe rechtspositie voor minderjarigen in de jeugdhulp: algemeen of specifiek?", *TJK* 2023, nr. 4, 205-210.

CARRETTE, V. en HOPPENBROUWERS, K. "Kinderrechten en gezondheidszorg", *TJK* 2016, nr. 3, 203-205.

DECOCK, G., "De buitengerechtelijke jeugdbijstand in Vlaanderen. Naar een rechtspositie voor de gebruiker" in, CENTRUM VOOR BEROEPSVOLMAKING IN DE RECHTEN (ed.), *Jongeren en recht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 175-208.

DECORTE, E., *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure/La Charte, 2022, 630 p.

DENOYELLE, C. en DRESER, L., "Integrale jeugdhulp, een traject met hinderpalen?", *DJK* 2014, nr. 285, 11.

DESMET, E. en PUT, J., "Het Decreet Rechtspositie Minderjarigen : een internationaalrechtelijke toetsing", *TJK* 2011, nr. 2, 103-120.

DESMET, E. en PUT, J., *Het decreet rechtspositie minderjarigen in internationaal perspectief*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2011, 50 p.

DE JONGHE, I., UYTENHOVE, L. en VERLINDEN, G., *Hulpverlening en recht Juridische aandachtspunten ter ondersteuning van de praktijkwerker met toepassingen en kritisch-ethische reflecties*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 409 p.

DE KEYZER, F. en PUT, J., "De niet-begeleide minderjarige vreemdeling in de (reguliere) jeugdhulp en de pleegzorg", in E. DESMET, J. VERHELLEN en S. BOUCKAERT (eds.), *Rechten van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in België*, Brugge, Die Keure/La Charte, 2019, 446 p.

DE SMET, B., *Juridische aanpak van problemen rond opvoeding : begeleiding van kinderen in nood en onbuigzame pubers*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 179 p.

DE SMET, B., *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 500 p.

DE SMET, B., "Hulpverlening aan minderjarigen in een verontrustende situatie", *RW* 2020-2021, nr. 24, 923-943.

DE WILDE, C., "Kinderrechten in de integrale jeugdhulp" in VANDENHOLE, W. (ed.), *Kinderrechten in België*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 127-134.

HENDRICKX, K., KESTEMONT, L., SCHOUKENS, P., en TERRY, E., *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 144 p.

HERBOTS, K. en VAN RUMST, S., "Een kinderrechtenproof Vlaams Jeugddelinquentierecht?", in LEENKNECHT, J. en PUT, J. (eds.), *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*, Gent, Larcier, 2019, 191-215.

HERMANS, K., OP DE BEECK, L., PLEYSIER, S., PUT, J., ROEVENS, E., VAN REGENMORTEL, T. en VOETS, J., *Evaluatie van Het Decreet van 12 Juli 2013 Betreffende de Integrale Jeugdhulp*, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, Leuven, 2020, 145 p.

HERMANS, K. en VERSCHUERE, B., *Welzijn in Vlaanderen: beleid, bestuurlijke organisatie en uitdagingen*, Brugge, die Keure / la Charte, 2020, 256 p.

HOFFMAN, S. en THORBURN STERN, R., "Incorporation of the UN Convention on the Rights of the Child in National law", *The International Journal of Children's Rights* 2020, 133-156.

LEMBRECHTS, S., TURKELLI, G.E. en VANDENHOLE, W., *Children's rights: a commentary on the convention on the rights of the child and its protocols*, Cheltenham, Edward Elgar Publishing, 2019, 560 p.

MAAS, C. en MEEUWISSEN, E., "Jeugdhulprecht – Overzicht van rechtspraak:2004-2017", *TJK* 2017, nr. 3, 197-232.

PISILLO MAZZESCHI, R., *International Human Rights Law*, Cham, Zwitserland, 2021, 557 p.

PLEYSIER, S., PUT, J. en ROEVENS, E., "De vele wegen van integrale jeugdhulp", *TJK* 2021, nr. 3, 179-191.

PUT, J., *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure/ la Charte, 2021, 703 p.

PUT, J. en VAN DER STRAETE, I., "Integrale jeugdhulp en rechtspositie minderjarigen", *TJK* 2004, nr. 4, 230-257.

RAAD VAN EUROPA, *Handboek over het Europese recht inzake de rechten van het kind*, Bureau voor publicaties van de Europese Unie, Luxemburg, 2016, 274 p.

RAAD VAN EUROPA, *Richtsnoeren van het Comité van Ministers van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie*, Raad van Europa, Straatsburg, 2013, 99 p., <https://rm.coe.int/09000016804d0b31>.

ROOSE, R., "Kinderrechten en jeugdhulpverlening" in W. VANDENHOLE (ed.), *Kinderrechten in België*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 137-143.

SWENNEN, F., *Het personen- en familierecht*, Mortsel, Intersentia, 2023, 642 p.

TAVECCHIO, L. en VANOBBERGEN, B., "In het belang van het kind of in het belang van het kind en de ouders?" in *Pedagogiek*, Vol. 40, issue 2, 2020, Amsterdam, Amsterdam University Press, 167-173.

VANDENHOLE, W., *Economische, sociale en culturele rechten van specifieke groepen*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, 325 p.

VANOBBERGEN, B., "Enkele bedenkingen bij General Comment nr. 12", *TJK* 2010, 57-59.

VERHELLEN, E., "Een inleiding tot het Verdrag inzake de Rechten van het Kind" in W. VANDENHOLE (ed.), *Kinderrechten in België*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 17-36.

VERSCHELDEN, G., *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relativemogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 1240 p.

VLEUGEL, V.W., *Culture in the State Reporting Procedure of the UN Human Rights Treaty Bodies. How the HRC, the CESCR and the CEDAW use human rights as a sword to protect and promote culture, and as a shield to protect against harmful culture*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 375 p.

VRIJENS, C., "Het belang van het kind als "een eerste" overweging: een kinderrecht", *TJK* 2020, nr. 2, 47-49.

Overige bronnen

ARTIKEL KNACK, BELGA, *De Croo: 'Als zoveel jongeren hulp nodig hebben, is er iets fundamenteels aan de hand*, 2023, <https://www.knack.be/nieuws/gezondheid/de-croo-als-zoveel-jongeren-hulp-nodig-hebben-is-er-iets-fundamenteels-aan-de-hand/>.

ARTIKEL DE MORGEN, VAN GARDEREN, F., *Toestemming ouder niet nodig voor psychotherapie bij kind*, 2018, <https://www.demorgen.be/nieuws/toestemming-ouder-niet-nodig-voor-psychotherapie-bij-kind~bdd58e18/>.

ARTIKEL JEUGDHULP, X, *Ingrid De Jonghe, oprichtster TEJO: 'Face-to-face-contact blijft voor mij toch heel belangrijk'*, 2018, via <https://www.jeugdhulp.be/actua/anderen-aan-het-woord/interview/ingrid-de-jonghe-oprichtster-tejo-face-face-contact-blijft>.

DE ROECK, L., *Participatie in de jeugdhulp: van weten naar doen*, Agora webzine, 2021, <https://www.agorawebzine.be/artikels/participatie-in-de-jeugdhulp-van-weten-naar-doen>.

DESMET, N., *Brochure tZitemzo Jeugdrecht ... met de rechten van minderjarige cliënten in de IJH*, Gent, Kinderrechtswinkel vzw, 2016, 38 p.

DESMET, N., *Instemming met de jeugdhulp door wettelijke vertegenwoordigers*, tZitemzo vzw, 2020, <https://www.jeugdrecht.be/search/artikel/instemming-met-de-jeugdhulp-door-wettelijke-vertegenwoordigers>.

KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *In het belang van het kind: wat betekent het in het Kinderrechtenverdrag?*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, <https://keki.be/nl/kennis/in-het-belang-van-het-kind-wat-betekent-het-in-het-kinderrechtenverdrag>.

KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Research Report. Children's best interests between theory & practice*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2014, 60 p.

KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Beleidsadvies. Belang van het kind*, Kenniscentrum Kinderrechten, Gent, 2018, 22 p.

KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Beleidsadvies. Belang van het kind. Aanzet tot een concretisering naar een Vlaamse context*, Gent, Kenniscentrum Kinderrechten, 2019, 34 p.

KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN, *Een kinderrechtenperspectief op het belang van het kind in de jeugdhulp. Aanbevelingen voor het beleid*, Kenniscentrum Kinderrechten, Gent, 2024, 27 p.

KINDERRECHTENCOALITIE VLAANDEREN, *Alternatief rapport van de NGO's Over de naleving en toepassing van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind in België 2018*, Gent, Kinderrechtencoalitie Vlaanderen, 2018, 137 p.

KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Kinderen tonen de weg. Jaarverslag 2022-2023*, Artoos, Brussel, 108 p.

KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Therapie voor een kind zonder toestemming van beide ouders?*, Brussel, Kinderrechtencommissariaat, 51 p.

X, *Aanbeveling*,

<https://www.eumonitor.nl/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vh7bhpj5azzb#:~:text=Aanbevelingen%20zijn%20niet%20bindende%20besluiten,zijn%20gericht%20aan%20individuele%20lidstaten>.

X, *De rechten van kinderen in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Zorg, 2023, 56 p.

X, *Integrale jeugdhulp*, Brussel, Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap, <https://www.vaph.be/integrale-jeugdhulp>.

X, *Jij en de intersectorale toegangspoort*, Brussel, Departement Opgroeien, 2021 <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/63502>, 20 p.

X, *Naar een vernieuwd rechtenkader voor kinderen en jongeren in de jeugdhulp*, Brussel, Departement Opgroeien, 2023, <https://www.jeugdhulp.be/actua/nieuwsberichten/naar-een-vernieuwd-rechtenkader-voor-kinderen-en-jongeren-in-de-jeugdhulp>.

X, *Over jeugdhulp*, Brussel, Departement Opgroeien, <https://www.jeugdhulp.be/over-jeugdhulp>.

X, *Participatie binnen jeugdhulp*, Brussel, Departement Opgroeien, <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/participatie/participatie-binnen-jeugdhulp>.

X, *Rapportage over de monitoring van cliëntenrechten in de jeugdhulp 2017-2019*, Brussel, Departement Welzijn, 2020, Volksgezondheid & Gezin, <https://ppw.kuleuven.be/docsindex/dwvgbo-2020-rechtopdossier-bijlage-1>, 23 p.

X, *Rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp*, Brussel, Departement Opgroeien, <https://www.jeugdhulp.be/themas/rechtstreeks-toegankelijke-jeugdhulp>.

X, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, Brussel, Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, 7 oktober 2016, https://www.rechtspositie.be/sites/default/files/documents/20161007_notainstemming_definitief_1.pdf, 13 p.

X, *Wat is het verschil tussen vrijwillige en gerechtelijke jeugdhulp?*, Brussel, Kinderrechtencommissariaat, <https://www.kinderrechten.be/vraag-en-antwoord/wat-is-het-verschil-tussen-vrijwillige-en-gerechtelijke-jeugdhulp?theme=69>.

X, *Werk maken van kinderrechten De decreten integrale jeugdhulp in de praktijk*, Brussel, Departement Welzijn Volksgezondheid en Gezin, 2010, <https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/Werk%20make%20van%20kinderrechten%20-%20De%20decreten%20integrale%20jeugdhulp%20in%20de%20praktijk%20-%202010.pdf>, 113 p.

